

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ivo Koula

**Trestná činnost související se zneužíváním
návykových látek**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 9.12.2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 228 190 znaků včetně mezer.

.....
Ivo Koula

V Praze dne 10.12.2019

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Bc. Jiřímu Říhovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícnost při zpracování mé diplomové práce. Dále bych chtěl poděkovat své rodině a přítelkyni za trpělivost a podporu v průběhu celého mého studia.

Obsah

Úvod	1
1. Základní a některé další relevantní pojmy	4
1.1. Droga	4
1.2. Návyková látka	5
1.2.1. Zákon č. 167/1998 Sb. o návykových látkách	5
1.3. Omamná a psychotropní látka	6
1.4. Prekursor.....	7
1.4.1. Zákon č. 272/2013 Sb. o prekursorech drog	7
1.5. Jed.....	7
1.6. Drogová závislost	8
1.6.1. Závislost fyzická	9
1.6.2. Fáze drogové závislosti.....	9
1.7. Organizovaná skupina	10
1.8. Základní dělení drogové kriminality	10
2. Klasifikace a účinky jednotlivých drog.....	12
2.1. Drogy legální a nelegální.....	12
2.2. Drogy měkké a tvrdé	12
2.3. Dělení drog dle jejich původu	13
2.4. Dělení drog dle účelu jejich aplikace	13
2.5. Dělení drog dle způsobu jejich aplikace	14
2.6. Dělení drog dle jejich převažujících psychoaktivních účinků.....	14
2.6.1. Narkotika	15
2.6.2. Stimulanty.....	15
2.6.3. Depresanty	16
2.6.4. Halucinogeny	17
2.6.5. Kanabinoidy.....	18
2.6.6. Nové psychoaktivní drogy	19

3.	Historický exkurz	21
3.1.	Období Rakouska-Uherska.....	21
3.1.1.	Zákon č. 117/1852 Ř. z. o zločinech, přečinech a přestupcích.....	22
3.2.	Období První republiky	23
3.2.1.	Mezinárodní opiové úmluvy	24
3.2.2.	zákon č. 29/1938 Sb. z. a n., tzv. opiový zákon.....	26
3.3.	Období socialistického Československa.....	27
3.3.1.	zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon	28
3.3.2.	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon	29
3.3.3.	Jednotná úmluva o návykových látkách	30
3.3.4.	Úmluva o psychotropních látkách	32
3.3.5.	Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami.....	32
4.	Drogová kriminalita	34
4.1.	Množství drogy větší než malé.....	34
4.2.	§ 283 Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy.....	39
4.2.1.	Kvalifikované podstaty trestného činu podle § 283.....	44
4.3.	§ 284 Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu	45
4.3.1.	Pokračování v trestném činu přechovávání OPL a jedu	48
4.4.	§ 285 Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku	49
4.5.	§ 286 Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu	54
4.6.	§ 287 Šíření toxikomanie.....	58
4.7.	Administrativně právní regulace neoprávněného nakládání s OPL	62
4.7.1.	Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích.....	63
4.7.2.	Současná právní úprava přestupků na úseku neoprávněného nakládání s OPL.....	64

4.7.3. Zákon č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.....	65
5. Právní regulace OPL v Portugalsku	65
5.1. Historické souvislosti	66
5.2. Protidrogový zákon č. 15/93.....	67
5.2.1. Skupiny OPL vymezených v přílohách Protidrogového zákona.....	68
5.2.2. Nedovolené obchodování	69
5.2.3. Nedovolené obchodování za současného užívání OPL.....	70
5.2.4. Svévolná derelinkce injekční stříkačky	71
5.2.5. Nedovolené užívání OPL.....	71
5.2.6. Průměrná denní dávka drogy	72
5.3. Zákon č. 30/2000	73
5.3.1. Komise pro odrazení od zneužívání drog	75
5.3.2. Systém sankcí Dekriminalizačního zákona	76
5.3.3. Účinek Dekriminalizačního zákona.....	77
5.4. Zákonný dekret č. 54/2013	77
6. Komparace právních úprav de lege lata a úvahy de lege ferenda	80
6.1. Návrhy možných změn současné právní úpravy	83
Závěr.....	88
Seznam zkratk.....	90
Seznam použité literatury a pramenů	92
Mohografie	92
Odborné články.....	93
Internetové zdroje	93
Právní předpisy a mezinárodní dohody	96
Soudní rozhodnutí.....	97
Seznam příloh.....	98
Příloha č. 1:.....	99
Příloha č. 2:.....	100
Příloha č. 3.....	100
Příloha č. 4.....	101

Příloha č. 5.....	102
Příloha č. 6.....	103

Úvod

Se zneužíváním návykových látek úzce souvisí celé spektrum problémů nejen z oblasti práva, ale rovněž např. lékařství, sociologie, psychologie či ekonomie. Obecně se jedná o fenomén, který zdaleka přesahuje hranice našeho státu a týká se lidstva jako celku. Prakticky v každé z existujících, ale i zaniklých kultur byla ve větší či menší míře některá z návykových látek zneužívána, přičemž některé se postupem času staly společensky přijatelnými a jiné nikoliv. V průběhu první poloviny 20. století se však dostávají do popředí návykové látky, jejichž zneužívání s sebou nese do té doby nepředstavitelné následky v podobě rozpadů rodin, úmrtí z předávkování, šíření zhoubných nemocí a v neposlední řadě také rozvoje černého trhu, který je sám o sobě vždy akcesoricky svázán s mnoha dalšími úskalími. Vzhledem k prohlubující se globalizaci, která umožnila ještě rychlejší šíření epidemie zneužívání rizikových návykových látek, bylo jen otázkou času, kdy za účelem ochrany veřejného zdraví a dalších relevantních celospolečenských zájmů, dojde k zavedení adekvátního trestního postihu neodborné manipulace s těmito látkami.

Předně považuji za nezbytné zmínit, že pojem trestná činnost související se zneužíváním návykových látek je pojmem velmi širokým a je možné pod něj subsumovat celou řadu trestných činů. Zaměříme-li se např. na samotný proces opatřování návykové látky, bylo by možné označit za související trestné činy, např. krádež dle ustanovení § 205 TrZ nebo loupež dle ustanovení § 173 TrZ, neboť v mnohých případech je hlavním motivem pachatele těchto trestných činů právě opatření prostředků pro následné opatření jím zneužívané látky. Dále by bylo možné rovněž uvažovat o trestných činech typických pro organizované zločinecké skupiny působící na drogových trzích, z nichž bych mezi relevantní zařadil zejména legalizaci výnosů z trestné činnosti dle ustanovení § 216 TrZ či podplácení např. příslušníků Celní správy dle ustanovení § 322 TrZ a tudíž také přijetí úplatku a zneužití pravomoci úřední osoby dle ustanovení § 332 a § 329 TrZ na straně celníků. Obsahově blíže budou trestné činnosti související se zneužíváním látek, trestné činy, které zapracovávají pojem návyková látka explicitně do svých skutkových podstat. Těmi jsou např. opilství dle ustanovení § 360 TrZ nebo ohrožení pod vlivem návykové látky dle ustanovení § 274 TrZ a bylo by možné pokračovat trestnými činy vojenskými. Je zcela zřejmé, že téma nabírá několikero rozsáhlých dimenzí a z přirozených důvodů jej tedy nelze dostatečně podrobně zpracovat ve své úplnosti.

Pro účely této práce se tudíž zaměřím na analýzu skupiny trestných činů, které jsou se zneužíváním návykových látek dle mého názoru svázány nejúžeji. Jedná se o trestné činy

vymezené v ustanoveních § 283 až § 287 trestního zákoníku, které v souhrnu dále označuji také jako tzv. primární drogovou kriminalitu z důvodů rozvedených dále v této práci. U jednotlivých trestných činů provedu podrobný rozbor konstrukcí jejich skutkových podstat a zaměřím se také na některé dosud výkladově sporné a problematické pojmy, které tyto skutkové podstaty obsahují. U některých zákonných ustanovení rovněž zvážím, zdali je zákonodárcem vytyčený účel smysluplný a jako takový je i naplňován. Pro komplexnější pochopení problematiky považuji za nutné v nezbytné míře alespoň částečně odbočit i do kriminologického, adiktologického a administrativně právního hlediska věci.

Jelikož se ztotožňuji s výrokiem španělského filozofa George Santayany, že ten kdo si nepamatuje svoji minulost, je nucen ji opakovat, věnuji samostatnou kapitolu i historickému vývoji protidrogové legislativy z pohledu českého, respektive československého právního prostředí. V této kapitole zmapuji některé tehdejší politické a socioekonomické okolnosti, jež vedly k prvotním legislativním změnám na poli návykových látek. V tomto kontextu nelze opomenout množství mezinárodních konvencí věnujících se regulaci návykových, omamných či psychotropních látek. Právě tyto konvence jsou totiž pro Českou republiku, jakožto jednoho z jejich signatářů, i v současnosti závazné a poskytují základní rámec předmětné právní úpravy.

Předmětné téma jsem si vybral, jelikož pocházím z Ústeckého kraje, který se celorepublikově mnohdy ocitá na prvních příčkách pomyslných žebříčků statistik týkajících se zneužívání návykových látek a související kriminality. Mnoho mých přátel z dětství se ocitlo v drogové pasti, přičemž někteří z ní našli včas cestu ven, jiní mají za sebou již několikero vykonaných trestů či ochranných opatření. Právě pohnuté osudy těchto lidí mne motivovaly k hlubšímu porozumění nejen účelu, ale rovněž systému trestního postihu problematiky zneužívání návykových látek.

Dalším faktorem ovlivňujícím výběr tohoto tématu byl můj roční výměnný studijní pobyt v rámci programu Erasmus+ v Lisabonu. Zde jsem měl na místní právnické fakultě možnost navštívit besedu pořádanou Generálním ředitelstvím pro intervenci v oblasti návykových chování a závislostí, která ve mne zanechala velký dojem. Portugalská protidrogová legislativa má být údajně jedna z nejpokrokovějších na světě s neobdobnými výsledky. Nejen z těchto důvodů jsem si vybral Portugalsko pro účely právní komparace s českou právní úpravou této problematiky. Jelikož se drogová scéna a s ní související trestná činnost neustále vyvíjí, je nutné nejen včas tyto změny reflektovat, ale rovněž se je snažit předvídat a být před nimi o krok napřed. Portugalská právní úprava by tak mohla poskytnout

potenciální vzor, kterým by bylo vhodné se dále v boji proti zneužívání návykových látek a s tím související kriminalitou ubírat.

Cílem této práce je tedy detailní charakteristika trestných činů vymezených v ustanoveních § 283 až § 287 trestního zákoníku, včetně rozboru jejich historického vývoje a uvedení korespondujících přestupků. V druhé části práce se pak hodlám zaměřit na komparaci této úpravy s portugalským právním řádem, ze které bych posléze rád vyšel při svých úvahách o změnách české relevantní legislativy de lege ferenda.

1. Základní a některé další relevantní pojmy

Pro začátek bych si dovolil osvětlit několik pojmů, se kterými následně pracuji, a které shledávám pro účely této práce za zcela esenciální. S ohledem na to, že některé z níže vymezených pojmů mohou nabývat byť jen z části různých významů napříč vědeckými obory, je pro jejich pochopení, jakož i při další práci s nimi nutné vždy přihlédnout k souvislostem.

1.1. Droga

Droga je bezesporu fenomén, který je svázán nejen s říší lidí, ale rovněž zvířat již od nepaměti. Ottův slovník naučný uvádí, že zemí původu tohoto slova je Nizozemsko čili z nizozemštiny přejaté slovo „*droog*“ přeložitelné jako „*suchý*“. Hledisko Ottova slovníku naučného k pojmu droga lze z dnešního pohledu charakterizovat jako ryze farmaceutické, kdy se jedná o jakoukoliv látku, ať již původu rostlinného, živočišného či dokonce nerostného, jejímž vysušením, nikoliv však výlučně, vzniká substance vhodná pro léčebné účely.¹ Původ slova však není zcela jednoznačný ani mezi etymology. Ti často uvádějí za jazyky jeho původu rovněž francouzštinu, arabštinu či starověkou perštinu. Slovník spisovné češtiny poskytuje několikero významů slova droga. Jedním z nich stejně jako v případě Ottova slovníku naučného je význam lékařský, dále ale uvádí, že se může jednat i o látku s omamujícími či dráždivými účinky, popřípadě droga s přívlastky jedovatá, povzbuzující a tudíž droga jako látka užívaná nikoliv výlučně pro účely léčebné.² Je to právě druhé zmíněné hledisko, které je pro účely této práce relevantní.

Ačkoliv zákonodárce právní úpravu pojmu droga neposkytuje, orgány veřejné moci s tímto pojmem velmi často pracují, popř. jej přímo užívají v názvu některé ze svých organizačních složek. Příkladem může být stanovisko Nejvyššího soudu k určení množství drogy většího než malého³, kterému se věnuji ještě v následujících kapitolách této práce, dále např. útvar Policie ČR s celostátní působností nesoucí název „Národní protidrogová centrála“ a v neposlední řadě Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Důvodů, proč orgány veřejné moci užívají takto široký pojem bez jeho konkrétního vymezení, shledávám několikero. Je jím zejména praktičnost obecného označení dané látky, kdy pojem droga efektivně poslouží jako obdoba legislativní zkratky a zahrne ve své šíři pojmy, jako jsou látka

¹ Ottův slovník naučný část 8. *Národní knihovna České republiky* [online]. 1898. s. 33 [cit. 18. 9. 2019]. Dostupné z www.digitalniknihovna.cz

² Slovník spisovného jazyka českého. *Ústav pro jazyk český, Akademie věd České republiky* [online]. 2011 [cit. 18. 9. 2019]. Dostupné z www.ssjc.ujc.cas.cz

³ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2013

omamná či psychotropní, látka návyková, dále prekursor nebo jed. Dalším důvodem je pravděpodobně všeobecná reflexe pojmu droga, kdy je schopna jej bez větších obtíží vymezit i laická veřejnost a jeho užití při objasňování skutečností, které s ním souvisí, je tedy vhodnější než užití výše zmíněných pojmů odbornějšího rázu.

1.2. Návyková látka

Návykovými látkami se rozumí takové substance, které ve větší či menší míře stimulují u jejich uživatele pravidelnou aplikaci a mají tedy potenciál vyvolat závislost.⁴ Právní hledisko pojmu návyková látka poskytuje trestní zákoník v ustanovení § 130, podle kterého se návykovou látkou rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Uvedený výčet je demonstrativní a značně široký, tudíž je potřeba do něj zahrnout i látky, které jsou běžně užívány v domácnosti, průmyslu či zdravotnictví jako např. ředidla, čistidla, pakliže jsou způsobivé ve výše uvedených ohledech na člověka nepříznivě působit. Návykovou látkou, s přihlédnutím k výše uvedenému, může být tedy i např. oxid dusný neboli rajský plyn, který je způsobivý ovlivnit psychiku člověka a jehož distribucí může být, za předpokladu naplnění dalších znaků, spáchán trestný čin šíření toxikomanie ve smyslu ustanovení § 287 TrZ.⁵

Zákonná definice bývala často kritizována, a to jednak kvůli nedostatečné určitosti a dále pro svou nevhodnost z hlediska presumované návykovosti uváděných látek, neboť ne všechny z uvedených návyk skutečně vyvolávají. Pozastavit se lze dle mého názoru rovněž nad pojmem „nepříznivě ovlivnit“, neboť ani toto hledisko nemusí být s užíváním návykové látky vždy spojeno, když některé smysly mohou být užitím znatelně stimulovány a zejména uživatel návykové látky může subjektivně namítat pravý opak nepříznivého ovlivnění. Jelikož se však tento pojem v aplikační praxi zažil a nečiní větší interpretační obtíže, neshledal zákonodárce důvodným jej měnit.⁶

1.2.1. Zákon č. 167/1998 Sb. o návykových látkách

Obecné vymezení návykových látek v Trestním zákoníku je provázáno se zákonem č. 167/1998 Sb. o návykových látkách (dále také „Zákon o návykových látkách“). Tento

⁴ Kamil Kalina a kol. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001. s. 70. ISBN 80-238-8014-4.

⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2005, sp. zn. 3 Tdo 705/2005

⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1380. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

zákon se zaměřuje na regulaci zacházení s látkami uvedenými v přílohách č. 1 až č. 7 spočívající zejména v jejich vývozu a dovozu do jiných členských států EU, který nutně musí podléhat veřejnoprávnímu dozoru. Je nutné zmínit, že vymezení pojmu návyková látka dle ustanovení § 130 TrZ je značně širší⁷, než jak s ním pracuje Zákon o návykových látkách a je tedy potřeba tyto dostatečně odlišit.⁸ Jako velmi významné vnímám ustanovení § 2 písm. a) tohoto zákona, které odkazuje na nařízení vlády č. 463/2013 Sb. o seznamech návykových látek. Právě toto nařízení jakožto prováděcí právní předpis totiž posiluje taxativním výčtem látek právní jistotu a současně díky své jednodušší formě ve srovnání se zákonem umožňuje rychleji reagovat na vývoj nových nebezpečných látek dosud právem neregulovaných.

1.3. Omamná a psychotropní látka

Synonymum omamné látky lze nalézt ve slově narkotikum. Tohoto termínu je často užíváno při práci s látkami, pro které je charakteristické navození útlumu či znečitlivění. Z tohoto hlediska by tento termín odpovídal spíše skupině látek, jako jsou opiáty a jejich deriváty, avšak právní řády některých států jako jsou USA, Kanada, ale rovněž Česká republika jej užívají i při práci se stimulanty, např. kokainem.

Oproti tomu látka psychotropní nebo také psychoaktivní pak bude z lékařského hlediska pojem mnohem širší, jelikož tou je jakákoliv látka, která ovlivňuje funkce centrální nervové soustavy člověka a jedná se tudíž o pojem všeobjímající a neutrální.⁹ Dalším významem může být i látka, pro kterou je charakteristické vysoké riziko návykovosti či vzniku závislosti.¹⁰ V Úmluvě o psychotropních látkách z roku 1971 je pojmu psychotropní látka užíváno při práci zejména s tehdy nově objevenými stimulanty na bázi amfetaminů, barbiturátů apod.

Dle současné právní úpravy jsou omamné a psychotropní látky (dále také „OPL“) jako jedny z návykových látek dle § 130 Trestního zákoníku, vymezeny v přílohách výše uvedeného nařízení vlády č. 463/2013 Sb. o seznamech návykových látek. Přílohy č. 1 až č. 3 se pak vztahují k látkám omamným a přílohy č. 4 až č. 7 k látkám psychotropním. Ustanovení § 1 tohoto nařízení, kterým jsou OPL vymezovány, však vždy odkazuje jednak na Jednotnou

⁷ Zahrnuje např. i alkohol, se kterým zákon č. 167/1998 Sb. o návykových látkách vůbec nepracuje.

⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2863. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁹ Kamil Kalina a kol. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001. s. 73 a 90. ISBN 80-238-8014-4.

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1380. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

úmluvu OSN o omamných látkách z roku 1961 (dále také „JÚOL“) a dále na Úmluvu OSN o psychotropních látkách z roku 1971 (dále také „ÚPL“).

1.4. Prekursor

Z obecného chemického hlediska lze prekursor popsat jako výchozí látku resp. sloučeninu, ze které vznikne látka nová jakožto výsledný produkt chemické reakce. Právní pojetí prekursoru se pak rozpadá do dvou kategorií, kterými jsou prekursory drog a prekursory výbušnin. Obě kategorie jsou primárně vymezeny v přímo aplikovatelných nařízeních EU, která jsou za účelem vytvoření ucelené a přehledné právní úpravy provedena zákonem.¹¹ Dále pracuji s pojmem prekursor coby prekursor drogy.

Prekursorem se dle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog (dále také „Nařízení o prekursorech“) rozumí látka často užívaná pro nedovolenou výrobu omamné nebo psychotropní látky. Nařízením o prekursorech dále poskytuje v přílohách č. 1 a č. 2 seznam látek považovaných za prekursor, prekursorem drogy však může být i látka v přílohách neuvedená za předpokladu, že byla k výrobě omamné či psychotropní látky použita. Za prekursor se naopak nepovažují léčebné a jiné přípravky, které sice látku odpovídající prekursoru obsahují, ale tuto látku nelze běžně dostupnými prostředky izolovat. Významným prekursorem je z hlediska české drogové scény látka pseudoefedrin, pomocí kterého je získáván metamfetamin neboli pervitin.¹²

1.4.1. Zákon č. 272/2013 Sb. o prekursorech drog

Nelze opomenout základní prováděcí předpis k Nařízením o prekursorech, kterým je zákon č. 272/2013 Sb. o prekursorech drog. Tento právní předpis se soustřeďuje primárně na úpravu povinností podnikajících osob při nakládání s prekursory a na vymezení působnosti správních orgánů v oblasti správního dozoru a správního trestání.

1.5. Jed

Byť jedy zdánlivě přímo nesouvisí s návykovými látkami, opak je pravdou. Již počátkem 16. století se k problematice jedů obecně vyjádřil švýcarský renesanční lékař a zakladatel toxikologie Paracelsus slovy „*Všechny látky jsou jedy; toliko dávka je příčinou,*

¹¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog ve znění pozdějších právních předpisů, tisk 980. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2013 [cit. 25. 9. 2019] Dostupné z: www.psp.cz

¹² NECHANSKÁ, Blanka, Viktor MRAVČÍK a Petr POPOV. *Zneužívání psychoaktivních léků v České republice. Identifikace a analýza zdrojů dat*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády České republiky, 2012. s. 93. ISBN 978-80-7440-073-5

že látka přestává být jedem."¹³ S pojmem jed pracuje Trestní zákoník v ustanoveních § 283, § 284 nebo také § 286. K provedení Trestního zákoníku bylo vydáno nařízení vlády č. 467/2009 Sb. Toto nařízení stanoví ve své příloze č. 1, jaké toxické chemické látky jsou jedem, přičemž za jed se považují i chemické směsi obsahující alespoň 7 % látky dle přílohy. Poměrně jednoduše přibližuje i význam právního pojmu množství větší než malé ve vztahu k jedům, kdy se jedná o takové množství, které při jednorázovém nebo opakovaném podání způsobuje poškození zdraví.

1.6. Drogová závislost

Závislost lze obecně definovat jako takové jednání osoby, které je nutkavého charakteru, vyznačuje se oslabenou či zcela vyloučenou schopností řídit jej rozumem,¹⁴ a které je spojeno s určitým chováním, aktivitou nebo látkou mající vliv na stav nálady. Na základě tohoto hlediska vyvstávají dvě základní kategorie závislosti, a to závislost na procesech typu hraní hazardních her, sexuální ukájení či nakupování, a dále závislost na látce, pak mluvíme např. o alkoholismu, kouření a zneužívání drog. Jednotlivé závislosti ať již procesního či látkového typu se mohou vzájemně prolínat či podmiňovat a vést k účinkům s devastujícími následky nejen pro osobu závislou, ale rovněž pro její okolí.

Drogová (látková) závislost pak spočívá v pravidelném, kompulzivním užívání drogy a to navzdory evidentním nežádoucím důsledkům ať již sociálním, zdravotním nebo ekonomickým. Nekontrolovatelnost užívání však nutně nemusí být absolutního charakteru, drogově závislý může mít, i přes existující problémy, chování související s užíváním drogy dočasně pod kontrolou.

Dříve se z mezinárodního hlediska užívalo pro označení stavu závislosti (dependence) spíše pojmu toxikománie (addiction). Tento pojem charakterizoval osobu periodicky či chronicky intoxikovanou, která se dále vyznačuje problémem s užíváním úmyslně přestat či jej změnit. Na doporučení WHO začal v roce 1960 termín toxikománie postupně ustupovat ve prospěch termínu závislost, který umožňuje popsat jednotlivé stupně závislosti mnohem diverzifikovaněji.¹⁵

¹³ Paracelsus. *Multimediální učebnice chemie pro gymnázia* [online]. [cit. 25. 9. 2019] Dostupné z: www.e-chembook.eu

¹⁴ S výjimkou reflexních pohybů, křečí a zvukových či pohybových tiků.

¹⁵ KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti 1*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. s. 17. ISBN 80-86734-05-6

1.6.1. Závislost fyzická

Výše uvedené hledisko závislosti spojené s nutkavým jednáním, omezené možnosti rozhodování závislého v souvislosti s užíváním drogy nebo pocity sklíčenosti a deprese lze označit jako závislost psychickou. V závislosti na druhu drogy, časovém úseku jejího užívání a v neposlední řadě na fyzické a psychické kondici závislého však může vzniknout i závislost fyzická popř. fyziologická. Ta se na rozdíl od závislosti psychické projevuje abnormalitami centrální nervové soustavy vedoucí k fyziologickým reakcím, jako jsou křečové stahy svalstva, bolesti hlavy, diareou nebo horečkou.¹⁶

1.6.2. Fáze drogové závislosti

Prvotní fází drogové závislosti je fáze experimentální. V této fázi uživatel drogy zpravidla reflektuje pouze účinky pozitivní. Právě prvotní absence negativních účinků, spojených až s dlouhodobým pravidelným užíváním drogy může u experimentátora vyvolat mylný dojem, že je droga zcela neškodná.

V druhé fázi tzv. sociálního užívání již uživatel aplikuje drogu pravidelněji a dochází k pomalým změnám v denním cyklu uživatele. Uživatel mění své původní přátele za přátele nové, se kterými jej spojuje právě užívání drogy. Již v této fázi se mohou objevovat prvotní zdravotní problémy a konflikty v zaměstnání či ve škole.

Každodenním užíváním již uživatel ztrácí nad drogou kontrolu, stává se závislým a veškeré aspekty jeho života, zejména denní režim, ekonomické myšlení, morální zásady a přátelé jsou drogou ovlivněny a v pomyslné přičce hodnot odsunuty na druhou kolej. Často se také kvůli finančním problémům uchyluje k trestné činnosti. V této fázi je pro závislého již téměř nemožné samostatně závislost překonat.

V nejextrémnějších případech závislosti pak drogově závislý již užívá drogu nikoliv za účelem potěšení, ale za účelem dosažení úlevy od fyzické bolesti spojené s abstinčním syndromem. Závislý je pro obstarání drogy ochoten učinit prakticky cokoli a své jednání není schopen ovládnout. V této fázi drogové závislosti často dochází k předávkování a smrti závislého neboť se zvyšující se tolerancí k droze a touze po dosažení pocitu obdobného při prvotní aplikaci drogy závislý požíje takové množství drogy, které je pro lidský organismus smrtelné.¹⁷

¹⁶ WEST, Robert. *Modely závislosti*. 1. vydání v českém jazyce. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, 2016. s. 19, 20, 74. ISBN 978-80-7440-157-2

¹⁷ Drogy a drogová závislost. *Branické sanatorium Mgr. Moniky Plocové* [online]. [cit. 26. 9. 2019]. Dostupné z: www.monikaplocova.cz

Určení stupně závislosti na droze je významné především pro posuzování možnosti pachatele ovládnout své jednání pro účely vzniku trestní odpovědnosti a dále při ukládání trestů a ochranných opatření.

1.7. Organizovaná skupina

V souvislosti s existencí, vývojem a propojením drogového trhu napříč evropskými státy je důležité osvětlení pojmu organizovaná skupina. Především je nutné tento pojem odlišit od pojmu organizované zločinecké skupiny, na nějž Trestní zákoník pamatuje v ustanovení § 129. Ve vztahu k drogové kriminalitě je pojem organizovaná zločinecká skupina relevantní pro trestnou činnost soustavného a dlouhodobého charakteru, tedy např. u vytváření, udržování a rozšiřování infrastruktury pro dopravu drog ze zemí Jižní Ameriky a Blízkého východu a jejich distribuce v Evropě. K tomu je bezpochyby nutné zapojit značné množství osob a utvoření vnitřní hierarchie za účelem jejich snazší koordinace je tudíž nezbytností.

Oproti organizované zločinecké skupině institut organizovaná skupina pojme lépe oblast nárazových obchodů s drogami, jejich výroby nebo šíření. Trestní zákoník, bližší vymezení organizované skupiny neposkytuje a je tudíž nutné se obrátit na judikaturu. Nejvyšší soud ve svém usnesení ke sp. zn. 11 Tdo 268/2016 ze dne 26. 10. 2016 charakterizoval organizovanou skupinu jako sdružení alespoň tří osob, s rozdělením úloh, tudíž s prvkem koordinovanosti, kvůli kterému je spáchání trestného činu snazší a společenská škodlivost intenzivnější.¹⁸ Významným rozdílem oproti organizované zločinecké skupině je pak skutečnost, že organizovaná skupina nemusí být trvalejšího charakteru a nevyznačuje se vnitřní organizační strukturou, může být utvořena ad hoc.

1.8. Základní dělení drogové kriminality

Drogovou kriminalitu lze rozdělit do dvou základních kategorií, kterými jsou primární a sekundární drogová kriminalita. V případě primární drogové kriminality mluvíme o výseči trestné činnosti, která spočívá v neoprávněném nakládání s OPL¹⁹ resp. porušování právních předpisů regulujících zacházení s OPL.²⁰ Dle současné právní úpravy jsou tyto trestné činy

¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 11 Tdo 268/2016

¹⁹ ZEMAN, Petr, Michaela ŠTEFUNKOVÁ a Ivana Trávníčková. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. s. 12. ISBN 978-80-7338-151-6

²⁰ MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., TION, LEŠTINOVÁ, Z., KIŠŠOVÁ, L., NECHANSKÁ, B., VLACH, T., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J., MRAVČÍK, V. (Ed.). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018. s. 206 ISBN 978-80-7440-219-7

vymezeny v ustanoveních § 283 až § 287 prvního dílu hlavy sedmé zvláštní části trestního zákoníku, nesoucí název Trestné činy obecně ohrožující.

Oproti výše uvedenému pak sekundární kriminalita pojímá ve svém souhrnu tři podkategorie trestných činů. První z těchto kategorií jsou trestné činy spáchané pod vlivem psychoaktivních látek neboli psychofarmakologicky podmíněné trestné činy jako např. opilství, výtržnictví nebo ohrožení pod vlivem návykové látky. Druhou podkategorií jsou ekonomicky motivované trestné činy, tedy takové, u nichž je hlavním motivem obstarání prostředků na návykovou látku, např. krádež, loupež. A třetí podkategorií jsou systémové trestné činy, které jsou akcesoricky páchany v rámci chodu drogových trhů, např. vydírání, úplatkářství, kuplířství.²¹ Některé zdroje sekundární drogovou kriminalitu člení ještě podrobněji a do samostatných podkategorií řadí dále trestné činy spáchané v důsledku akutní intoxikace, trestné činy páchané osobami v reakci na užívání drog jinými osobami a trestné činy vyvolané zvýšenou viktimitou oběti způsobené užitím drogy.²²

²¹ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 326, 327. ISBN 978-80-7478-614-3.

²² MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., TION, LEŠTINOVÁ, Z., KIŠŠOVÁ, L., NECHANSKÁ, B., VLACH, T., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J., MRAVČÍK, V. (Ed.). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018. s. 216 ISBN 978-80-7440-219-7

2. Klasifikace a účinky jednotlivých drog

Drogy jako veškeré substance vymezené v předešlé kapitole, je možné dále rozřadit do celé škály kategorií, a to v závislosti na objektivním hledisku, které je při jejich členění uplatňováno. Ačkoliv to neplatí ve všech případech dělení drog, velmi často se setkáváme s dělením ambivalentní povahy, což umožňuje zařadit veškeré relevantní látky buď do první či druhé kategorie, avšak současně může být takové dělení v některých případech nepřesné a zavádějící.

2.1. Drogy legální a nelegální

Drogami, jejichž užívání platné právo umožňuje, resp. normy trestního a správního práva s jejich užíváním nespojuje sankci, jsou např. nikotin obsažený v tabákových výrobcích, dále kofein či alkohol. Byť u alkoholu a tabákových výrobků je k jejich legálnímu opatření nutné dovršení 18 let. Jako legální drogu lze bezesporu označit i cukr, neboť má vědecky prokázané neurochemické účinky na lidské tělo spočívající např. v redukci nepříjemných pocitů a úzkosti, vyvolává poměrně silnou závislost a může způsobovat zdravotní potíže.²³ Do kategorie legálních drog je nutné zahrnout i léčiva. Misúzem léků může být jednak jejich opatřování a konzumace bez lékařského předpisu nebo také jejich užívání nevhodným, nadměrným způsobem za současného opatření těchto léků na základě lékařského předpisu.²⁴

Kategorii nelegálních drog pak tvoří látky, jejichž zejména držení, užívání, opatřování, nabízení a šíření zákon reprobuje.

2.2. Drogy měkké a tvrdé

Dělení drog na tvrdé a měkké lze považovat za jedno z nejtradičnějších. Měřítkem, zdali předmětná droga spadá do první či druhé kategorie, je zpravidla míra její návykovosti, zvyšování tolerance, toxicita a výše smrtelné dávky, tedy obecně rizikové faktory spojené s užíváním té které látky.²⁵ Při uplatnění těchto hledisek by pak do kategorie tvrdých drog spadal i alkohol, přičemž přihlédneme-li k jeho globálnímu rozšíření a rizikovosti, jedná se pravděpodobně o nejvýznamnějšího představitele této kategorie.

²³ Cukr je jako droga. *Česká televize, ČT 24 zpravodajství* [online]. 12. 4. 2010 [cit. 26. 9. 2019]. Dostupné z www.ct24.ceskatelevize.cz

²⁴ NECHANSKÁ, Blanka, Viktor MRAVČÍK a Petr POPOV. *Zneužívání psychoaktivních léků v České republice. Identifikace a analýza zdrojů dat*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády České republiky, 2012. s. 10. ISBN 978-80-7440-073-5

²⁵ Drogy a jiné závislosti – charakteristika. *Národní informační centrum pro mládež*. [online]. 2018 [cit. 26. 9. 2019]. Dostupné z www.nicm.cz

Dělení drog na tvrdé a měkké lze nalézt rovněž v ustanovení § 284 Trestního zákoníku postihujícím přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu. Předmětné ustanovení ve dvou skutkových podstatách rozlišuje mezi přechováváním konopných drog s horní hranicí trestu odnětí svobody jeden rok a drog jiných než konopných s horní hranicí trestu odnětí svobody až dva roky. Obdobně platí pro následující trestný čin v ustanovení § 285 Trestního zákoníku spočívající v nedovoleném pěstování rostlin obsahujících OPL. U přechovávání konopných drog je tedy zákonodárcem shledávána nižší míra společenské škodlivosti a lze je tudíž nazvat drogami měkkými, kdežto v případě přechovávání jakékoliv jiné OPL dle § 284 odst. 2 již mluvíme o drogách tvrdých. Toto zákonné rozdělení realizuje praxí požadované rozdělení OPL podle negativních dopadů jejich zneužívání a alespoň částečně rozlišuje míru společenské škodlivosti relevantních trestných činů v závislosti na druhu OPL.²⁶ Otázkou je, zdali výše uvedené rozlišení odpovídá současným trendům a pohledu společnosti a zdali je tudíž dostatečné, ale k tomu podrobněji v následujících kapitolách.

2.3. Dělení drog dle jejich původu

V případě tohoto dělení rozlišuji drogy na základě jejich chemicko-fyzikální geneze. Tomu odpovídá dělení drog na takové, které se v přírodě běžně vyskytují, a které přirozeným procesem vytváří OPL. Těmi jsou drogy přírodní, např. konopí, listy koky, lysohlávky. Protipólem přírodních drog jsou pak drogy umělé, laboratorně vyrobené, tedy drogy polosyntetické a syntetické s tradičními zástupci typu pervitin, LSD či kokain.

2.4. Dělení drog dle účelu jejich aplikace

Zde stojí v ambivalenci drogy léčebné, a to ať již jako psychiatrická léčiva či anestetika nebo analgetika a drogy rekreační, tedy drogy užívané nikoliv za účelem léčby, ale za účelem navození změněného stavu vnímání reality nebo příjemných pocitů. Nutno podotknout, že drogy primárně určené pro léčebné účely mohou být při užití mimo lékařské pokyny zneužívány jako drogy rekreační.²⁷

²⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2881. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5. s. 2881 - 2888

²⁷ NECHANSKÁ, Blanka, Viktor MRAVČÍK a Petr POPOV. *Zneužívání psychoaktivních léků v České republice. Identifikace a analýza zdrojů dat*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády České republiky, 2012. s. 12. ISBN 978-80-7440-073-5

2.5. Dělení drog dle způsobu jejich aplikace

Způsoby aplikace u jednotlivých drog se mohou lišit a vzájemně překrývat. Výběr způsobu aplikace je odvislý od povahy konkrétní aplikované látky, jelikož při výběru nevhodného způsobu, kterým má být droga konzumována, vůbec k požadovanému účinku nemusí dojít (např. perorální konzumace surové marihuany), nebo naopak může nevhodnou aplikací dojít k otravě vedoucí až ke smrti - např. intravenózní aplikace rozpouštědel. Dle způsobu aplikace lze uvést dělení na drogy konzumované kouřením, šňupáním, inhalací, perorálně, slizničním vstřebáváním a intravenózně.²⁸

2.6. Dělení drog dle jejich převažujících psychoaktivních účinků

V této podkapitole se zaměřím na klasifikaci drog s přihlédnutím k jejich účinkům na psychiku uživatele. Některé z uvedených OPL nelze s úplnou přesností zařadit pouze do jedné z uvedených kategorií drog, tudíž bude uvedena vedle látek, které se jí svými účinky nejbližší podobají popř. podle účinků, které u ní převažují. Pro účely trestního práva považuji právě toto dělení za naprosto zásadní, jelikož každá z kategorií má společné charakteristické rysy látek do ní řazených, např. míru návykovosti nebo toxicitu, na základě kterých lze dovodit, které látky jsou více a které naopak méně společensky škodlivé. Zmapuji rovněž nejtypičtější zástupce každé kategorie.

Je třeba zdůraznit, že níže zmapované psychoaktivní a fyziologické účinky OPL lze charakterizovat jako nejčastější, ale jejich výčet nemůže být vyčerpávající. Na průběh každé jednotlivé intoxikace má totiž významný vliv celá řada faktorů jako jsou koncentrace účinné OPL, aktuální či dlouhodobé psychické rozpoložení intoxikovaného jedince, očekávání, prostředí, únava, individuální odlišná citlivost a mnoho dalších.

Záměrně jsem opomenul další zneužívané OPL, jako jsou těkavé látky a anabolické steroidy, protože prevalence jejich zneužívání je v ČR dle Národního monitorovacího centra pro drogy a závislosti ve srovnání se zneužíváním jiných OPL marginální, a tímto pádem pro účely rozboru drogové kriminality nerelevantní.²⁹

²⁸ Jak jsou drogy užívány. *Edukační projekty Meditorial* [online]. [cit. 28. 9. 2019]. Dostupné z <http://www.substitucni-lecba.cz/jak-jsou-drogy-uzivany>

²⁹ MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., TION, LEŠTINOVÁ, Z., KIŠŠOVÁ, L., NECHANSKÁ, B., VLACH, T., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J., MRAVČÍK, V. (Ed.). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018. s. 49. ISBN 978-80-7440-219-7

2.6.1. Narkotika

V případě skupiny OPL, které lze označit za narkotika je nutné zmínit, že se jedná o vymezení značně užší, než jak jsem jej uvedl v kontextu obecného vymezení omamných látek v bodě 1.3 této práce. V tomto případě do skupiny narkotik řadím výlučně látky, které otupují smysly a zmírňují bolest. Některé zdroje zaměňují pojmy narkotikum a opioid, tudíž je lze považovat za synonyma.³⁰ Pojem opioid však nelze zaměňovat s pojmem opiát, který se vztahuje pouze k přírodním alkaloidům máku setého a nezahrnuje látky získávané z opia synteticky, pojem opioid je tedy v tomto případě pojmem nadřazeným.³¹

Čelními představiteli této skupiny jsou opium, heroin, kodein, morfin a metadon. Jsou jak původu přírodního, např. výše uvedené opium jako extrakt máku setého, tak původu syntetického, např. heroin či metadon. Vyskytují se ve formě tablet, prášku, kapslí a roztoků, tudíž je lze užít prakticky jakýmkoliv způsobem. Jejich užití může vyvolat vedle otupění smyslů rovněž pocity slasti a opojení. Hlavními úskalími opioidů jsou jejich velmi vysoká návykovost, zvyšování tolerance vedoucí ke zvyšování dávek a v neposlední řadě sklony k jejich injekčnímu užívání. Tato skrytá rizika se při poměrně rychlém vyvolání návyku odráží na psychickém a fyzickém zdraví člověka.³² Abstinenční syndrom spočívá především v tzv. cravingu čili bažení po droze, dále v úzkostech, nespavosti a svalových křečích.³³

2.6.2. Stimulanty

Synonymum pojmu stimulanty lze při zachování kontextu nalézt ve slovech stimulancia popř. psychostimulancia.³⁴ Pro stimulanty je typické dočasné zvýšení funkcí tělesného systému, ať již fyzických či psychických. Kromě zvýšení výkonnosti jsou stimulační OPL užívány rovněž za účelem rozveselení, zvýšení sebejistoty a prodloužení bdělého stavu.³⁵ Pro tyto účinky jsou některé OPL z této skupiny nazývány jako taneční drogy. Obdobně jako u narkotik lze uvést zástupce přírodních stimulantů, např. kofein či nikotin a zástupce syntetické, např. skupina OPL amfetaminy.

³⁰ DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Drugs of Abuse, A DEA Resource Guide*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017. s. 38. ISBN 978-1976478338

³¹ KALINA, Kamil a kol. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001. s. 74. ISBN 80-238-8014-4

³² DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Drugs of Abuse, A DEA Resource Guide*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017. s. 39. ISBN 978-1976478338

³³ KALINA, Kamil a kol. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001. s. 75. ISBN 80-238-8014-4

³⁴ Ibid s. 103.

³⁵ DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Drugs of Abuse, A DEA Resource Guide*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017. s. 48. ISBN 978-1976478338

Nejvýznamnějšími představiteli stimulantů, které jsou relevantní pro téma drogové kriminality, jsou kokain a jeho značně toxičtější derivát crack, dále amfetaminy včetně studenty často zneužívaných léků ritalin a adderall³⁶ a v neposlední řadě metamfetamin neboli pervitin, který hodnotím jako jednu z vůbec nejproblematictějších OPL zneužívaných v České republice. Stimulanty se vyskytují, obdobně jako narkotika prakticky ve všech myslitelných formách a v závislosti na formě je pak lze užít jakýmkoliv způsobem. Stimulanty jsou problematické zejména pro poměrně rychlé vyvolání silné psychické závislosti. Oproti narkotikům nevyvolává téměř žádnou závislost fyzickou, o to více je ale hlubší závislost psychická, která způsobuje při chronickém užívání fatální a nenapravitelné psychické následky a to zejména vyvolání paranoidního syndromu a psychózy. V průběhu intoxikace může u uživatele dojít k neopodstatněně agresivnímu chování, panice, sebevražedným či vražedným tendencím.³⁷

2.6.3. Depresanty

Pro depresanty je typické navození celkového útlumu, zmírnění úzkostí a uvolnění svalstva při křečích. Depresanty se vyznačují celou řadou vedlejších, nechtěných účinků jako jsou bolest hlavy, rozostřené vidění, závrať, zvracení. Tyto vedlejší účinky je činí vzhledem k jejich častému kombinování s jinými OPL velmi nebezpečnými a nepředvídatelnými. Ve vyšších dávkách mohou dále způsobovat bezvědomí s následnou amnézií, pro tyto účinky jsou často zneužívány pro usnadnění některých sexuálně motivovaných trestných činů, např. znásilnění. Na rozdíl od předešlých skupin jsou OPL řazené mezi depresanty vyráběny zpravidla uměle. Některé zdroje klasifikují jako depresant rovněž alkohol a to kvůli jeho charakteristickým účinkům. Vzhledem k jeho globálnímu rozšíření a historickému významu je však typické jeho vyčlenění do zcela samostatné kategorie.

Základními zástupci depresantů kromě alkoholu jsou barbituráty a benzodiazepiny. Pro mnohost nežádoucích vedlejších účinků byly barbituráty postupně nahrazovány bezpečnějšími benzodiazepiny. Z komerčních názvů lze uvést diazepam, valium, xanax, rohypnol a GHB (oxybát). Vyskytují se především ve formě tablet, prášku nebo sirupu a je pro ně tedy typická perorální aplikace. Obdobně jako u narkotik a stimulantů rovněž u depresantů vzniká poměrně rychle závislost, a to jak psychická, tak fyzická za současného

³⁶ Raising Awareness About Prescription and Stimulant Abuse in College Students. *US National Library of Medicine, Susan Kennedy* [online]. 2018 [cit. 1. 10. 2019] Dostupné z www.ncbi.nlm.nih.gov

³⁷ DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Drugs of Abuse, A DEA Resource Guide*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017. s. 48. ISBN 978-1976478338

zvyšování tolerance. Kombinace těchto faktorů jdoucí ruku v ruce se sedativními účinky spočívající ve snížení srdečního tepu a frekvence dýchání, má velmi často za následek srdeční selhání, kóma a smrt.³⁸

2.6.4. Halucinogeny

OPL, které způsobují klamně, zkreslené vnímání reality, lze ve své šíři označit jako halucinogeny. Starší literatura je označuje také jako psychedelika, delirogeny či fantastika.³⁹ Halucinace, způsobené požitím halucinogenní OPL jsou převážně zrakové či sluchové. Velmi typická je rovněž ztráta orientace v čase a pocit propojení s universem. Z fyziologického hlediska lze při užití halucinogenu zaznamenat zrychlený srdeční tep, zvýšený krevní tlak a rozšíření zornic. Nelze opomenout tzv. taneční drogy, jako jsou extáze a její účinná látka MDMA (metylendioxy-metylamfetamin)⁴⁰, označitelne také jako psychedelické stimulanty. Po užití těchto OPL je mimo halucinace možné sledovat pocity euforie, zvýšené empatie a sexuálního libida.⁴¹ Přes to, že charakteristické účinky extáze či MDMA jsou převážně stimulující, řadím je pro účely této práce mezi halucinogeny, a to ze dvou důvodů. Prvním důvodem je, že způsobují halucinace a to kromě výše uvedených zrakových a sluchových rovněž halucinace hmatové, druhým důvodem je pak jejich velmi časté mísení s ryzími halucinogeny např. LSD (diethylamid kyseliny d-lysergové)⁴². Vzhledem k relativně náročnému procesu syntézy čistého LSD je tudíž při jeho nelegální distribuci částečně nahrazováno snadněji vyráběnými syntetickými OPL, především pak amfetaminy.

Halucinogeny jsou původu přírodního i syntetického a vyskytují se ve formě tekutin, prášků, tablet, v případě LSD pak charakteristických impregnovaných papírků. Přírodní formy halucinogenů jsou díky své relativní dostupnosti a snadné perorální aplikaci užívány lidmi již od nepaměti. Zástupci přírodních halucinogenů jsou psilocin a psilocybin obsaženy v houbách rodu lysohlávek a dále např. meskalin obsažený v některých kaktusech. Syntetickými zástupci jsou pak LSD, DMT (dimethyltryptamin)⁴³, PCP (phenyl-cyclohexylpiperidine)⁴⁴, výše

³⁸ DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Drugs of Abuse, A DEA Resource Guide*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017. s. 56-60. ISBN 978-1976478338

³⁹ Drogy a drogová závislost díl I. str. 169

⁴⁰ Halucinogeny. *Drogová poradna* [online]. 2009 [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné z www.drogovaporadna.cz

⁴¹ DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Drugs of Abuse, A DEA Resource Guide*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017. s. 64. ISBN 978-1976478338

⁴² Halucinogeny. *Drogová poradna* [online]. 2009 [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné z www.drogovaporadna.cz

⁴³ Dimethyltryptamin. *Wikipedia* [online]. [cit. 1. 10. 2019] Dostupné z www.cs.wikipedia.org

⁴⁴ Halucinogeny. *Drogová poradna* [online]. 2009 [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné z www.drogovaporadna.cz

zmíněná extáze a MDMA⁴⁵ a v neposlední řadě disociativní halucinogen Ketamin, který je pro své převážně sedativní účinky možné řadit rovněž mezi narkotika dle odstavce 2.6.1.⁴⁶ U ryzích halucinogenů jako jsou LSD či DMT nevzniká takřka žádná psychická ani fyzická závislost. Pro lidský organismus jsou LSD a DMT minimálně toxické a podávány jsou zpravidla v řádech mikrogramů, zřejmě toto jsou důvody, proč dosud nebyla u LSD zaznamenána smrt předávkováním. Hlavní riziko halucinogenů spočívá v jejich nepředvídatelnosti. Mohou vyvolat depresi, paranoiu, úzkost, či agresi.⁴⁷

2.6.5. Kanabinoidy

Skupinu kanabinoidů je tvořena OPL, které jsou získávány z konopí setého (některé zdroje dále uvádí i poddruh konopí indické). Vysušené květenství rostliny představuje drogu zvanou marihuana⁴⁸, která obsahuje více než 480 dosud zjištěných látek. Z těchto látek je z hlediska psychoaktivních účinků nejvýznamnější tzv. THC (tetrahydrocannabinol). Z pryskyřice marihuany jsou dále získávány drogy hašiš a konopný olej, jejichž obsah tvoří více koncentrovanější THC. Psychoaktivních účinků marihuany je celá řada, např. zkreslené vnímání času a reality, veselí, mnohomluvnost, pocity relaxace, zvýšená sensitivita sluchu a hmatu a mnoho dalších. Fyziologickými účinky jsou pak sedace, snížení srdečního tepu, zmírnění bolestí, zarudnutí očí, sucho v ústech a zvýšená chuť k jídlu.⁴⁹

Jak jsem již zmínil výše, kanabinoidy jsou získávány pěstováním rostliny konopí a lze je tedy označit za drogy přírodní. Aplikují se v drtivé většině případů kouřením popř. perorální konzumací po předchozí úpravě. Perorální konzumace surové marihuany však kvůli omezené rozpustnosti účinných látek nezpůsobuje žádné psychoaktivní účinky a pro dosažení požadovaných účinků je tudíž nejprve nutné marihuanu rozpustit v tukách.⁵⁰ Obdobně jako u LSD či DMT ani THC není pro lidský organismus významně toxické a obecně nebyl zaregistrován jediný případ předávkování kanabinoidy. Psychická závislost se vyskytuje ve výjimečných případech, rovněž zvyšování tolerance nebylo zaznamenáno. Velkého významu nabývají kanabinoidy v lékařské oblasti. Při chemoterapické léčbě účinně pomáhají proti

⁴⁵ DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Drugs of Abuse, A DEA Resource Guide*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017. s. 64-72. ISBN 978-1976478338

⁴⁶ KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti I*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. s. 203. ISBN 80-86734-05-6

⁴⁷ Ibid s. 171.

⁴⁸ Ibid s. 175.

⁴⁹ DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Drugs of Abuse, A DEA Resource Guide*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017. s. 74. ISBN 978-1976478338

⁵⁰ KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti I*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. s. 176. ISBN 80-86734-05-6

nechutenství, dále pak pomáhají uvolnit křečovitě stahy svalstva lidem trpícím roztroušenou sklerózou a v neposlední řadě potlačují chronický třes vyvolaný Parkinsonovou chorobou.⁵¹ Pro tyto vlastnosti jsou kanabinoidy společností přijímány smířlivěji a klasifikovány jako měkké drogy. Jejich léčivé účinky ve své judikatuře reflektuje i Nejvyšší soud, když v citovaném usnesení ze dne 30. 1. 2008 vyloučil naplnění materiálního znaku trestného činu v případě pěstování konopí výlučně pro účely alternativní léčby.⁵² Na straně druhé bývají kanabinoidy považovány za tzv. vstupní drogu. O relevanci této presumpce však lze např. ve srovnání s mnohem dostupnějšími legálními drogami, jako jsou alkohol a tabák, polemizovat.⁵³ Dlouhodobé, časté a nadměrné užívání může způsobovat zhoršení krátkodobé paměti, soustředění a ve vzácných případech při existenci predispozic může rovněž způsobit rozvoj paranoidních stavů.

2.6.6. Nové psychoaktivní drogy

Jedná se o poněkud specifickou kategorii polosyntetických a syntetických OPL, které byly nově vyvinuty, proto se jim také často přezdívá „Designer drugs“ či „Research chemicals“. Jelikož je hlavním účelem vyvíjení těchto OPL obejití zákona, spočívající ve vyvinutí takové látky, která svým složením neodpovídá žádné z látek právem regulovaných, jsou často označovány i jako „Legal highs“ tedy legální drogy.⁵⁴

Užívání nově vyvinutých psychoaktivních drog sebou nese velmi vysoká rizika, jelikož často nejsou známy všechny možné účinky těchto látek, jejich toxicita, ani vhodné dávkování a jejich uživatelé jsou tedy lidově řečeno „pokusnými králíky“. Velmi často se také jedná o toxická nitrátová hnojiva určená pro květiny a dále také koupelové soli s vysokým potenciálem pro vznik psychické závislosti, např. Mefedron, či v USA zneužívaný Cloud9 spadající do chemické skupiny Kathinonů.⁵⁵ Jejich účinky se liší v závislosti na konkrétní chemické skupině, ke které náleží. Mohou být tedy podobné jak stimulantům či halucinogenům, tak i např. opiátům uvedených v rámci narkotik.

⁵¹ EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION. *Medical use of cannabis and cannabinoids*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. s. 27. ISBN 978-92-9497-362-7

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. 3 Tdo 52/2008

⁵³ EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION. *Medical use of cannabis and cannabinoids*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. s. 177. ISBN 978-92-9497-362-7

⁵⁴ Nové syntetické drogy. *Prev-Centrum* [online]. 2017 [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné z www.prevcentrum.cz

⁵⁵ DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Drugs of Abuse, A DEA Resource Guide*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017. s. 86-91. ISBN 978-1976478338

Vývojáři výše zmíněných OPL je často jako obchodníci nabízejí volně k prodeji na internetu s důrazným uvedením, že se jedná o látku určenou k výzkumu a nikoliv ke konzumaci, která může mít nežádoucí, škodlivé účinky. Tito obchodníci mají poměrně podrobně zmapovanou drogovou politiku jednotlivých států, do kterých předmětné OPL distribuují. Pokud je některá z distribuovaných OPL postavena mimo zákon, pružně reagují vývojem látky nové za současného informování potenciálních klientů, ve kterých státech je ta která látka ilegální a ve kterých nikoliv. Přihlédneme-li pak dále k tomu, že mají jednotlivé látky v nabídce řazeny do kategorií dle jejich účinků, pravý účel jejich prodeje je zcela evidentní.⁵⁶

Pravděpodobně nejvýznamnější kauzou související se zneužíváním těchto nových syntetických OPL v České republice byla smrt sedmi lidí v Moravskoslezském kraji v roce 2018. Příčinou smrti bylo požití syntetických kanabinoidů v kombinaci s alkoholem.⁵⁷

⁵⁶ Supplier of novel Research Chemicals. *EuroChems* [online]. Dostupné z www.eurochems.net

⁵⁷ Syntetická droga na severu Moravy má druhou oběť. Počet obviněných stoupl na sedm. *Irozhlas* [online] 2018 [cit. 6. 10. 2019]. Dostupné z www.irozhlas.cz

3. Historický exkurz

Jak jsem nastínil již v první kapitole této práce, s drogami má lidstvo doložitelné zkušenosti již od pravěku, ale vzhledem ke skutečnosti, že drogy cíleně užívají i některá zvířata, lze presumovat, že již naši vzdálení zvířecí předkové, žijící na stromech, omamné látky cíleně užívali. Český antropolog Alois Pokorný zastával teorii, že na území českých zemí bylo již v období neolitu lidskými kmeny užíváno psychoaktivních účinků nejen hub, ale dokonce i hašiše. Ve středověku pak byly k čarodějným rituálům hojně užívány rostliny rulíku zlomocného a durmanu obecného, a to pro omamné alkaloidy v nich obsažené.⁵⁸

Nicméně vzhledem k poměrně kusým dochovaným informacím, kterými z těchto období disponujeme, se v této kapitole podrobněji zaměřím až na historiky mnohem lépe zmapované modernější období počínaje rakousko-uherskou monarchií. Následující kapitolu tak věnuji nejen historické národní právní úpravě nakládání s drogami, ale rovněž relevantním mezinárodním úmluvám a historickým celospolečenským souvislostem užívání ilegálních drog v té které době.

3.1. Období Rakouska-Uherska

Obdobně jako jiné vědecké a technické disciplíny i farmaceutika zažívala počátkem 19. století značný rozmach. Zpracovávání a oddělování přírodních psychoaktivních látek, za účelem zvýšení jejich koncentrace a tedy i účinku bylo tedy logickým vyústěním pokroku tohoto průmyslu. Prvním drogovým problémem na našem území lze shledat tzv. morfinismus, který souvisel s četnými válkami té doby, tudíž mnoha raněnými vojáky, potřebujícími utišit bolest nově vyvinutým účinným morfinem. Prvními drogově závislými se tak stávali zranění vojáci. V Čechách bylo však na přelomu 19. a 20. století zaznamenáno jen velmi málo případů morfinistů a povětšinou pocházeli z řad lékařů či vyšších společenských vrstev, neboť pouze tito měli k morfinu náležitý přístup.⁵⁹ Konkrétnější právní regulace nakládání s morfinem tudíž prozatím nebyla potřeba.

Stejně tak platilo pro kokain, který v českých zemích za existence rakousko-uherské monarchie neměl takřka žádnou tradici a široké veřejnosti nebyl jakožto látka velmi exotická vůbec znám. Profesor soudního lékařství v Praze Vladimír Slavík v roce 1912 potvrdil, že

⁵⁸ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: Koniasch Latin Press, 1997. s. 49. ISBN 80-85917-36-X

⁵⁹ *Ibid.* s. 50-51.

zneužívání kokainu v Čechách je zcela marginální problém a tím skutečně až do roku 1918 byl. V této době tudíž nebylo nutné mít tuto látku jakkoliv pod dohledem.⁶⁰

3.1.1. Zákon č. 117/1852 Ř. z. o zločinech, přečinech a přestupcích

Na základě společenských okolností užívání drog v českých zemích v období Rakouska-Uherska, které byly nastíněny výše, je zcela zřejmé, že toxikomanie nenabývala ani zdaleka rozměrů, pro které by bylo potřeba drogy jakkoliv regulovat. Nicméně i přesto můžeme v zákoně č. 117/1852 Ř. z. o zločinech, přečinech a přestupcích (dále také „ŘTz“ nebo „Říšský zákon o zločinech“) nalézt několikero ustanovení, která se svou povahou blíží dnešním trestněprávním normám.

Máme zde sérii skutkových podstat souvisejících s výkonem zdravotních služeb, např. ustanovení § 343 ŘTz, které upravuje skutkovou podstatu přestupku a trestného činu, kterého se může dopustit osoba zabývající se tzv. narkotizováním jiných pomocí éterových par bez patřičného lékařského vzdělání a povolení. Nebo dále ustanovení § 345 ŘTz, ve kterém je za protiprávní čin odpovědný lékárník, pakliže poruší zvláštní předpisy týkající se mimo jiné vydávání léčiv, obdobně ustanovení § 354, které pod hrozbou sankce zapovídá prodej vnitřních i zevních léčiv jinými osobami než lékaři a provozovateli lékáren. Některé z těchto skutkových podstat zakládají odpovědnost za přestupek, za který však bylo rovněž možné uložit trest „vězení“, kvalifikované skutkové podstaty předpokládají povětšinou způsobení nebezpečnosti pro život člověka nebo lidí či kalkulují s dlouhodobým vykonáváním protiprávního jednání. Na základě zvyšující se společenské škodlivosti konkrétního jednání je druh výkonu trestu žaláře dále stupňován do forem „zostřeného žaláře“, který dle ustanovení § 19 ŘTz zostřuje žalář např. samovazbou, tvrdým ložem nebo zatemněnou samovazbou, a dále úplně nejkrajnější verze trestu odnětí svobody tzv. „těžký žalář“.

Další skupinou jakýchsi kvazi drogových deliktů, které je možné analogicky v Říšském zákoně o zločinech nalézt, jsou trestané protiprávní činy související s nakládáním s jedy. Ty jsou upraveny v ustanoveních § 361 až § 371 ŘTz a soustředí se opět především na neoprávněný prodej látek charakterizovaných jako jedy. V těchto skutkových podstatách se velmi často opakují znaky jako bez povolení, bez předchozího obeznámení úřadu či obdržení bez předpisu, nevedení zvláštní knihy o jedech apod., lze tedy shledat, že nakládání s jedy, ale zrovna tak s léky, bylo již tehdy podrobena velmi silné kontrole ze strany státu. Jako velmi zajímavé hodnotím zejména ustanovení § 371 ŘTz, který považuje za trestné jednání

⁶⁰ Ibid. s. 54.

obchodníka, který uvede v oběh materiální zboží, které ani nemusí být určeno pro lékařské účely, ale prozatím nebylo úřadem testováno a je dosud neznámé, čímž měla být zajištěna co možná maximální kontrola nad veškerými substancemi i dosud neznámými.

Jediným ustanovením, které explicitně zmiňuje i dnes regulovanou látku je ustanovení § 377 ŘTz. V něm se pod hrozbou trestu zakazuje podávat dětem odvar z makovic, tedy již za tohoto období musely být zřejmé nežádoucí vedlejší účinky opiátů.

Rakousko-uherská trestní úprava nakládání s jedy byla již tehdy velmi sofistikovaná, tvořila celý systém vzájemně provázaných trestních a administrativně právních norem, které poskytovali velmi dobrý odrazový můstek pro budoucí regulaci psychoaktivních látek za účelem ochrany zdraví veřejnosti obdobně, jak bylo chráněno před jedy.

3.2. Období první republiky

Po formálním ukončení první světové války dne 11. listopadu 1918 ve francouzském Compiègne se rozpadá rakousko-uherská monarchie a již v říjnu téhož roku vzniká samostatné Československo. I přes tento pro českou státnost pravděpodobně historicky nejvýznamnější okamžik, přinášely následující léta tzv. první republiky pro obyvatelstvo značné sociální a ekonomické výzvy. Společenská nálada byla poznamenána do té doby neobdobnými hrůzami války, nedostatkem potravin, léků a pracovních příležitostí, což pravděpodobně vedlo k značnému rozšíření poptávky po nejrůznějších druzích substancí, pomocí kterých bylo možné alespoň na chvíli uniknout tíživé realitě. Podmínky pro rozšíření toxikománie byly tedy velmi příznivé a bylo jen otázkou času, než začne být tento dle M. Nožiny „*Hlad po radosti*“ jak v nově vzniklém Československu, tak v celé poválečné Evropě nabídkou uspokojován.⁶¹

Veliké oblibě se od 20. let minulého století těšil zejména kokain. Ten byl pro své stimulační a euforické účinky často zneužíván prostitutkami, ale také umělci. Užíváním kokainu tak byli proslulí prvorepublikoví herci velmi zvučných jmen, např. Hugo Haas či Adina Mandlová. Některé odhady uvádí, že se ve dvacátých letech jen v Praze nacházelo zhruba 10 000 osob, které užívání této látky podlehly. Ale ani opium, heroin a morfin nezůstaly mezi tehdejšími toxikomany nepovšimnuty. Kokain byl do Československa dopravován především z německých farmaceutických továren, opiáty pak z Turecka na drogové cestě skrze Bulharsko a Rakousko. Hlavními způsoby, kterými si

⁶¹ NOŽINA, Miroslav. Svět drog v Čechách. Praha: Koniasch Latin Press, 1997. s. 54. ISBN 80-85917-36-X

překupníci drogy opatřovali, bylo tedy jejich pašování a dále také vykrádáním vnitrostátních lékáren či podplácením lékárníků.⁶²

O poměrně rozsáhlém problému se zneužíváním kokainu vypovídá i úryvek z článku vydaném prvorepublikovým deníkem Národní politika dne 5. 1. 1938, citovaný Českým rozhlasem, který zněl: „*Nad Prahu se snesla bílá vánice, a zatímco se naše město stalo krásnou zimní pohádkou a na volných prostorách se dokonce lyžaři, prožívá Praha i jiné bílé opojení. Jde o lidi propadlé touze po bílém poprašku, po kokainu. Bílý jed je velkým zlem pro Prahu, proti němuž policie bojuje usilovně. Detektivové jsou stále v činnosti, především za noci. Na policejní ústředně mají v záznamu na 1700 požívačů omamných prostředků a policie ročně zatkne až 50 osob, které se živí tímto prodejem a počet těchto osob povážlivě vzrůstá. Včera policisté v Praze provedli větší honičku a zajistili několik členů „omamného sdružení“, ale jakákoliv stopa k hlavnímu hnízdu bílého jedu stále chybí.*“⁶³

3.2.1. Mezinárodní opiové úmluvy

Dne 23. ledna 1912 byla v Haagu přijata první Mezinárodní opiová úmluva (dále také „První opiová úmluva“) jako reakce na dřívější nezávazná doporučení mezinárodní Šanghajské komise z roku 1909. Jedním z ratifikujících států bylo rovněž Rakousko-Uhersko, nicméně závazky z těchto konvencí nebyly pro Rakousko-Uhersko příliš předmětné z výše zmíněných důvodů. Důležité byly především pro tehdejší světově nejvýznamnější producenty a konzumenty opia typu Indie a Čína a koloniální velmoc Velkou Británii, ve které v této době díky importu opia z výše uvedených asijských zemí značně stoupl počet závislých.⁶⁴ Kromě opia a souvisejících psychoaktivních produktů máku setého se však První opiová

⁶² Ibid. s. 55-56.

⁶³ Bílý jed. Český rozhlas Dvojka. [online]. 2016 [cit. 20. 10. 2019] Dostupné z www.dvojka.rozhlas.cz.

⁶⁴ Již roku 1729 byl ohledně regulace opia vydán čínským císařem Yung Chinngem císařský dekret doplněný později druhým císařským dekretem z roku 1799. Oba dekrety zakazovaly import a prodej opia pro kuřácké účely v reakci na poměrně rychle rostoucí počet závislých uživatelů. Ve stejné době již měla nechvalně známá Britská východoindická společnost v Bengálsku opiový monopol a s rostoucím odbytem v Číně zde úměrně rostl její politický vliv a tím i vliv britského impéria. Ekonomická krize v Číně a rostoucí odpor vůči britskému impériu vyústil v roce 1836 v absolutní prohibici opia v Číně. Prohibice opia však pouze podnítila obchodování opiem na černém trhu a s tím související kriminalitu při zachování stoupající tendence počtu závislých Číňanů. Roku 1839 drobné šarvátky mezi čínskými úřady a britskými obchodními loděmi vyústily v neodvratnou tzv. První opiovou válku, kterou drtivě vyhrála Velká Británie. Mír byl uzavřen roku 1842 v Nankingu, Čína byla povinna plně legalizovat a zprostit daní opiový trh, zaplatit vysoké reparace a plně svěřit do britské správy Hong Kong, jakožto významný námořní přístav a obchodní uzel. Čína se však nesmířila s ponižujícími kapitulačními podmínkami a roku 1856 napadla britskou plachetnici, čímž vyvolala tzv. Druhou opiovou válku, kterou však po pouhých dvou letech bojů opět drtivě prohrála a mír byl uzavřen roku 1858 ve městě Tchien-t'in. Svého maxima dostal import opia do Číny kolem roku 1880.

Cit: MIRON, Jeffrey A. a Chris FEIGE. *The Opium Wars, Opium Legalization, and Opium Consumption in China*. in: Applied Economics Letters, Taylor and Francis Journals. 2008. vol. 15(12). 16 s. Dostupné z: www.nber.org

úmluva zaměřovala rovněž na regulaci výroby a obchodování kokainu a jeho solí.⁶⁵ Československo přistoupilo k této úmluvě dne 10. 1. 1920, čímž se zavázalo vydat zákony či nařízení, zajišťující dostatečnou kontrolu nad výrobou a obchodem se surovým opiem a dále zákony zaručující užívání těchto látek pouze pro lékařské účely a pod lékařským dohledem.⁶⁶ Dále se Československo zaručilo zavedením trestních sankcí pro porušení podmínek nakládání s látkami uvedenými v této úmluvě. V Československu se stala součástí právního řádu vyhlášením pod číslem 159/1922 Sb. z. a n.

Druhá Mezinárodní opiová úmluva ze dne 19. února 1925 (dále také „Druhá opiová úmluva“) odkazuje na První opiovou úmluvu, na kterou i obsahově navazuje a doplňuje ji. Jedná se o první mezinárodní dokument zaměřující se na regulaci narkotik, který vznikl na půdě nově vzniklé Společnosti národů, jakožto předchůdce dnešní OSN. Druhá opiová úmluva vyzdvihuje nutnost boje s tzv. podloudnictvím a zneužíváním látek v ní uvedených, neboť shledává, že i po přijetí opatření vymezených v První opiové úmluvě tyto společenské neduhy přetrvávají.⁶⁷ Vedle látek, které měly být již na základě první zmíněné úmluvy předmětem zpřísněného dozoru a regulace, se v Druhé opiové úmluvě objevuje nová kategorie drog, a sice drogy konopné. Smluvní strany se v Druhé opiové úmluvě zavazují zakázat vývoz indického konopí a pryskyřice, kterou tato rostlina vylučuje, do zemí, které zakázaly jeho užívání. Dále se smluvní strany rovněž zavázaly k náležitým kontrolám vývozních a dovozních povolení týkajících se konopí, přičemž tento dovoz či vývoz byl dle úmluvy možný pouze pro účely potřeb lékařských či vědeckých.⁶⁸ Druhá opiová úmluva se stala součástí československého právního řádu jejím vyhlášením pod číslem 147/1927 Sb. z. a n.

Konečně posledním mezinárodním dokumentem z tohoto období, který zmíním, je Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek, kterou Československo ratifikovalo dne 12. dubna 1933. I tato úmluva byla vytvořena pod taktovkou Společnosti národů a uvádí již konkrétní seznam látek, včetně jejich chemického vzorce, jejichž výroba a distribuce musí být regulována. Tento seznam je oproti prvním dvěma úmluvám značně rozšířen o nově vzniklé derivované substance a poprvé užívá jednotného označení pro všechny tyto látky jakožto látky „omamné“. Každá ze smluvních stran má mimo jiné na základě této úmluvy povinnost oznámit generálnímu tajemníku Společnosti národů výrobu či

⁶⁵ Čl. 14 Mezinárodní opiové úmluvy ze dne 23. ledna 1912

⁶⁶ Čl. 9 Mezinárodní opiové úmluvy ze dne 23. ledna 1912

⁶⁷ Preambule Mezinárodní opiové úmluvy z 19. února 1925

⁶⁸ Čl. 11 Mezinárodní opiové úmluvy z 19. února 1925

zpracování předmětných omamných látek, jejich podrobný popis, jakož i uvedení, zdali jsou tyto míněny pro dovoz či vývoz a jméno a adresu osob či firem k této výrobě oprávněných.⁶⁹ Jako velmi zajímavý hodnotím především Čl. 11 této úmluvy. Ten stanovuje postup preventivního vědeckého posouzení látky zdravotním komitétem Společnosti národů, který může dojít k závěru, že konkrétní zkoumaná látka spadá do kategorie látek, které mohou způsobovat toxikomanii nebo do kategorie druhé, do které spadají látky, které mohou být přeměněny v látku způsobující toxikomanii a zacházení s ní je tedy rovněž nutné regulovat. Druhá zmíněná kategorie látek tak poprvé uvažuje i o omezení výroby a obchodu s látkami, které dnes nazýváme prekursory drog.⁷⁰ Tato úmluva nabyla pro Československou republiku účinnosti dne 11. července 1933 a vyhlášena byla pod č. 173/1933 Sb. z. a n.

3.2.2. zákon č. 29/1938 Sb. z. a n., tzv. opiový zákon

První opiová úmluva byla v prvorepublikovém Československu provedena zákonem č. 128/1923 Sb. z. a n. Tento zákon ve svých pouhých osmi ustanoveních velice stručně doplnil první zmíněnou úmluvu a jeho konkrétnějším provedení pověřil především ministerstvo zdravotnictví a tělesné výchovy ve spojení s ministerstvem průmyslu, obchodu a živností. Tato dvě ministerstva měla tedy v předmětné době v gesci dohled nad prováděním zákonů a mezinárodních úmluv regulujících zacházení s omamnými látkami jakož i vykonávání nejvyššího státního dozoru v této oblasti.⁷¹

Významnějším a propracovanějším však shledávám až zákon č. 29/1938 Sb. přezdívaný „opiový“. Tento zákon na základě výše zmíněných mezinárodních úmluv podrobuje státnímu a mezinárodnímu dozoru výrobu, obchod a přeshraniční distribuci látek, které jsou uvedeny v ustanovení § 1 tohoto zákona, současně toto ustanovení vymezuje regulované látky do celkem čtyř kategorií označených I. – IV. Na každou z kategorií se pak mohou vztahovat různě přísná pravidla pro zacházení s nimi.⁷² Již v této době byla tedy zákonodárcem spatřována různá společenská nebezpečnost jednotlivých látek. Naprostý zákaz jakéhokoliv nakládání a to včetně požívání, se dle opiového zákona vztahuje např. na opium v tzv. „zpracované“ formě, jakož i na škváry (struska, popel) a zbytky opia po jeho vykouření.⁷³ Opiový zákon jmenuje ve svém prvním ustanovení za omamnou látku rovněž indické konopí, kterému se však v navazujících ustanovení, na rozdíl od podrobně upraveného

⁶⁹ Čl. 20 Úmluvy o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek ze dne 12. dubna 1933

⁷⁰ Ibid. Čl. 11

⁷¹ § 1 a § 8 zákona č. 128/1923 Sb. z. a n

⁷² § 15 zákona č. 29/1938 Sb. z. a n.

⁷³ Ibid. § 4

morfinu, opia a kokainu, již vůbec nevěnuje. Lze tedy shledat, že konopné drogy byly shledány problematickými především na mezinárodním poli, ale v měřítku prvorepublikového Československa bylo jejich zneužívání takřka marginální, nevyžadující konkrétnější úpravu. Tento závěr potvrzuje i Nožina ve své publikaci, když datuje prvopočátky zneužívání konopných drog v Československu ve formě marihuanových cigaret pašovaných z Terstu až do 30. let minulého století. Dále uvádí, že těchto případů bylo pouze několik a vždy v Praze, tudíž v souvislosti s konopnými drogami v tomto případě nemůžeme mluvit o toxikomanii.⁷⁴ Velmi přísným shledávám ustanovení § 19 odst. 3 opiového zákona, neboť dle tohoto ustanovení je nutné pokládat za samostatný trestný čin každé nedovolené nakládání s omamnými látkami na území různých států. Tudíž dopustil-li by se pachatel činnosti vykazující znaky nedovoleného nakládání s omamnými látkami na území Československa a dále také na území dejme tomu tehdejší Výmarské republiky, nebylo by takovéto jednání posuzováno jako pokračování v jediném trestném činu, nýbrž jako souběh dvou samostatných trestných činů. Další významnou přísností opiového zákona byla možnost prolomení zásady ne bis in idem na základě rozhodnutí ministerstva spravedlnosti. Pokud se československý státní občan dopustil jednání spočívajícího v nedovoleném nakládání s omamnými látkami v zahraničí a byl v cizině pravomocně zproštěn obžaloby resp. trestní řízení bylo pravomocně zastaveno, mohl být na základě rozhodnutí ministerstva zdravotnictví pro stejný delikt opětovně stíhán v Československu.⁷⁵

3.3. Období socialistického Československa

Během druhé světové války byly zpřetrhány veškeré významné drogové dopravní cesty mezi kontinenty, což ruku v ruce s cenzurou, zvýšenou kontrolou zásilek ze zahraničí a hrdelními tresty i za méně závažné prohřešky, vedlo k zastavení zneužívání návykových látek a vymizení toxikomanie nejen v Československu, ale v celé Evropě. Během války byly drogy vyvíjeny a testovány především za účelem jejich vojenského užití a to jak pro podporu výkonnosti vojáků, tak pro výslechy a mučení zajatců. Obdobně jako po ukončení první světové války rovněž po ukončení druhé světové války zaznamenal svět nebývalý nárůst toxikomanie, kterému přispíval značný rozvoj technologií a vědy a s nimi související objevy nových psychoaktivních látek. Užívání těchto nových chemických látek nebylo možné trestně postihnout, neboť nebyly uvedeny na příslušných seznamech zakázaných narkotik.

⁷⁴ NOŽINA, Miroslav. Svět drog v Čechách. Praha: Koniasch Latin Press, 1997. s. 56. ISBN 80-85917-36-X

⁷⁵ § 20 odst. 1 zákona č. 29/1938 Sb. z. a n.

Jejich počet tedy strmě stoupal, v roce 1949 bylo regulováno nakládání s celkem 17 omamnými látkami, kdežto v roce 1963 byl již tento seznam tvořen 86 omamnými látkami a nebyl kompletní.⁷⁶ Rozšířené nelegální užívání drog v Československu po únorovém převratu formálně neexistovalo, jelikož nezřízený dekadentní způsob života často spojovaný se zneužíváním psychotropních látek neodpovídal komunistické ideologii a socialistickému vzoru a toxikomanie byla označována jako problém Západu. Rekreační užívání drog se u nás citelně rozvinulo až s uvolňováním společnosti v období pražského jara. Po následném normalizačním období došlo k opětovnému útlumu drogové scény a jejímu obrození až v průběhu 80. let. Kvůli specifickým sociálním a politickým podmínkám však docházelo k mnohým zvláště, které tehdy v jiných státech neměly obdoby, např. masivní zneužívání léků díky bezplatnému systému zdravotnictví nebo čichání běžně dostupných těkavých látek typu toluen.⁷⁷

Ucelený drogový trh však z patřičných důvodů neexistoval a narkomané, sdružení do menších skupin, byli povětšinou odkázáni na domácí produkci pěstováním marihuany a výrobou opiátu hydrocodon (tzv. braun) či pervitinu. Domácí situace se razantně mění až pádem komunismu a obecnou liberalizací společnosti. Česká republika se otevřela mezinárodnímu drogovému trhu a v první polovině 90. let minulého století se stala významnou tranzitní zemí. Do té doby vzájemně izolované jednotlivé toxikomanické skupiny se začaly propojovat a česká drogová scéna tak měla otevřeny dveře k postupnému vývoji až do dnešní podoby.⁷⁸

3.3.1. zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Trestní zákon ze dne 12. července 1950 (dále také „TrZ 1950“) je jedním z výsledků tzv. právnické dvouletky, která si kladla za úkol transformovat naprostou většinu československého právního řádu tak, aby odpovídal potřebám změněných politických a socioekonomických poměrů „lidově demokratického“ státu. Právo mělo do budoucna více sloužit lidu, být mu blíže a posilovat jeho blaho při budování socialismu.⁷⁹ I přesto, že TrZ 1950 často obsahoval až absurdně politicky motivovaná ustanovení, v oblasti trestněprávní

⁷⁶ NOŽINA, Miroslav. Svět drog v Čechách. Praha: Koniasch Latin Press, 1997. s. 76. a 78. ISBN 80-85917-36-X

⁷⁷ Ibid. s. 85., 98., 102.

⁷⁸ KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti 1*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. s. 33.-34. ISBN 80-86734-05-6

⁷⁹ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. s. 122. a 125. ISBN 978-80-7201-741-6

regulace zacházení s omamnými látkami položil základy, které jsou promítnuty i do současně platných skutkových podstat relevantních trestných činů.

Ustanovení § 197 TrZ 1950 vymezovalo trestný čin nedovolené výroby a držení omamných prostředků a jedů. Trestnými dle tohoto ustanovení byly jednak výroba, dovoz, vývoz a opatření pro jiného látek označených jako omamné prostředky a jedy, ale rovněž samotné držení omamných prostředků a jedů pro sebe, přičemž množství takovéto látky nebylo pro účely posouzení trestnosti jednání rozhodné. Druhé a současně poslední ustanovení TrZ 1950, vymežující drogový trestný čin, je ustanovení § 198, které trestně postihuje jednání spočívající ve výrobě, opatření a přechovávání předmětů sloužících k neoprávněné výrobě omamných prostředků a jedů čili se jedná zejména o prekursory a jiné předměty, kterých je k výrobě zakázaných drog potřeba. Jaké látky jsou považovány za omamné prostředky pak dle ustanovení § 205 TrZ 1950 stanovil nařízením ministr spravedlnosti. Tímto nařízením bylo od 1. 8. 1950 do 31. 12. 1955 nařízení ministra spravedlnosti č. 118/1950 Sb. Seznam omamných prostředků, který toto nařízení poskytovalo ve svém § 1, vycházel primárně ze seznamů mezinárodních opiových úmluv a opiového zákona, které již byly zmíněny. V předmětném seznamu stále nebyl obsažen amfetamin, ani metamfetamin.

3.3.2. zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Trestní zákon z roku 1961 (dále také „TrZ 1961“) přejal trestněprávní úpravu nakládání s drogami a jedy z TrZ 1950. Až do 30. 6. 1990 bychom v něm opět našli pouze dvě vymezené základní skutkové podstaty trestných činů s tím, že došlo k rozšíření dolní i horní hranice sazby trestu odnětí svobody a u trestného činu nedovolené výroby a držení omamných prostředků a jedů podle ustanovení § 187 TrZ 1961 byl přidán znak kvalifikované skutkové podstaty spočívající ve spáchání tohoto trestného činu jako člen organizované skupiny. Nakládání s prekursory a jinými předměty k nedovolené výrobě omamných prostředků a jedů dle ustanovení § 188 TrZ 1961 zůstalo vůči dřívější právní úpravě více méně zachováno.

K významným změnám v TrZ 1961 došlo až 1. 7. 1990. Jednak byly oba trestné činy doplněny o další kvalifikované skutkové podstaty spočívající např. ve spáchání trestného činu vůči osobě mladší 18 let, čímž měla být zajištěna vyšší ochrana citelně zranitelnějších a k užívání návykových látek náchylnějších dětí a mladistvých. Dále v případě ustanovení § 187 TrZ 1961 bylo rovněž vyhodnoceno jako společensky více škodlivé páchaní tohoto trestného činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech, čili evidentní

reflexe pádu železné opony a následného otevření státních hranic. Látky, na které se předmětná ustanovení vztahují, již nadále nejsou označovány jako omamné přípravky, nýbrž jako omamné a psychotropní látky ve smyslu mezinárodních úmluv, kterým se věnuji v dalších podkapitolách. Dle mého názoru nejvýznamnější změnou, která přišla se zmíněnou novelizací v 90. letech minulého století, je však založení úplně nové základní skutkové podstaty, vymezené v ustanovení § 188a TrZ 1961, nesoucí název šíření toxikomanie. Účel tohoto ustanovení byl a je ryze preventivního charakteru a cílí na zbrzdění rozmáhající se toxikomanické vlny, blíže se tímto trestným činem zabývám v podkapitole 4.6. této práce.

3.3.3. Jednotná úmluva o návykových látkách

Jednotná Úmluva o omamných látkách byla sjednána dne 31. března 1961 pod taktovkou OSN v New Yorku. Tehdejší Československá socialistická republika ji s výhradami ratifikovala 23. listopadu 1963 a do československého právního řádu ji začlenila dne 27. dubna 1965 vyhláškou ministra zahraničí č. 47/1965 Sb. Výhrady, které ČSSR ve vztahu ke znění JÚOL učinila, měly vyjádřit nesouhlas s odepřením možnosti přístupu k této úmluvě některým státům, což ČSSR shledala jako porušení mezinárodně právní zásady rovnosti států, přičemž úmluva globálního a celospolečenského významu jako je JÚOL by měla být zpřístupněna k účasti úplně všem státům.⁸⁰

JÚOL byla přijata za účelem sjednocení národních protidrogových politik a posílení společného mezinárodního boje s narkotiky, jejichž zneužívání zažívalo především v 60. letech minulého století neobdobný rozmach. Svým obsahem navazuje na výše zmíněné opiové úmluvy, které nabytím její účinnosti pozbyly platnosti⁸¹. Pro dohled nad naplňováním vymezených cílů, byla zřízena zvláštní Mezinárodní komise pro omamné látky (dále také „Komise“) při Hospodářské a sociální radě OSN (dále také „Rada“). Princip taxativního výčtu látek, které vyžadují regulaci, pomocí přiložených seznamů zůstal nadále zachován. Ve vztahu k předmětným seznamům měla Komise výsadní postavení a byla oprávněna tyto seznamy rušit, měnit či doplňovat. Pokud tedy některá ze smluvních stran či Světová zdravotnická organizace shledala, že by bylo vhodné na seznamy zařadit látku v nich dosud neobsaženou, mohla se obrátit prostřednictvím Generálního tajemníka OSN na Komisi s žádostí o začlenění problematické látky na tento seznam. Tímto bylo umožněno požadovat

⁸⁰ Preambule Jednotné úmluvy OSN o omamných látkách z roku 1961

⁸¹ Ibid. Čl 44.

po ostatních smluvních státech přijetí odpovídajících opatření a zamezit šíření toxikomanie v souvislosti s nově vyvinutými nebezpečnými drogami.⁸²

Jak bylo typické již v dřívějších mezinárodních konvencích tohoto charakteru i JÚOL se poměrně podrobně soustředí na potírání zneužívání opia. Pokud některá ze smluvních stran umožňovala pěstování opiového máku za účelem získávání opia, byla dle JÚOL povinna přijmout poměrně přísná opatření týkající se kontroly oseté půdy, množství sklizeného máku a zajistit, že bude pěstován pouze držiteli náležitých povolení neboli licencí. Dále byla takováto smluvní strana povinna, pakliže tak již neučinila, zřídit zvláštní státní agenturu pověřenou dohledem nad touto oblastí. Již tradičně se JÚOL podrobněji věnuje i keři koka a rostlině konopí, pro jejichž pěstování platily obdobné podmínky jako pro pěstování máku. V případě keře koka měly smluvní strany nad rámec obecných povinností dále povinnost v mezích možností vymýtit všechny keře koka rostoucí divoce.⁸³

V některých státech mělo užívání omamných látek zařazených na seznam JÚOL poměrně dlouhou historickou a kulturní tradici, např. žvýkání listů keře koka v Peru nebo kouření marihuany v Maroku a bylo tedy zcela evidentní, že v těchto státech nebude možné ze dne na den užívání utnout. Těmto státům přiznávala JÚOL právo přechodné výhrady, které dočasně (nejdéle na dobu 25 let) umožňovalo povolit např. kouření opia za předpokladu registrace kuřáků u úřadů, dále žvýkání listů koka a užívání konopí, to však vždy za podmínek postupného snižování produkce a zachování nulového exportu.⁸⁴

Co shledávám v JÚOL za pravděpodobně nejpřínosnější a nejpokrokovější, jsou ustanovení věnující se preventivním opatřením. Smluvní strany jsou vázány povinností věnovat zvýšené úsilí a pozornost prevenci zneužívání omamných látek a zajistit tak např. včasné zjištění, léčení, rehabilitaci a nové začlenění toxikomanů do společnosti. Pro tyto účely mají smluvní strany dále za úkol náležitě školit k tomu potřebný personál. Dále je stanoven požadavek vytvoření poměrně přísných sankcí, s tím, že pokud se jednání v rozporu s JÚOL dopustí osoba závislá na omamné látce, bylo by vhodnější ji namísto rozhodnutí o vině a trestu spíše vyléčit.⁸⁵ Máloukterá ze smluvních stran takto dle mého názoru v souvislosti se závislými činí.

⁸² Ibid. Čl. 3. a Čl. 8.

⁸³ Čl. 23. až 28. Jednotné úmluvy OSN o omamných látkách z roku 1961

⁸⁴ Ibid. Čl. 49

⁸⁵ Ibid. Čl. 38. a Čl. 36.

3.3.4. Úmluva o psychotropních látkách

Úmluva o psychotropních látkách je rovněž výsledkem protidrogové politiky OSN a byla sjednána dne 21. února 1971 ve Vídni. ČSSR k ÚPL přistoupila 13. října 1988 a součástí československého právního řádu se stala vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 62/1989 ze dne 21. dubna 1989. I k této konvenci měla ČSSR výhrady a to stejného charakteru jako v případě JÚOL. ÚPL se soustředí na regulaci tehdy nově vyvinutých či nově zneužívaných psychoaktivních látek jako byly LSD, DMT, barbituráty a stimulanty na bázi amfetaminů. Pro tyto látky užívá jednotné označení „psychotropní látka“, které bylo následně implementováno i do českých trestněprávních předpisů. V této oblasti tedy ÚPL zavádí zcela nové seznamy látek podléhajících přísnému dohledu, když tyto doplňují JÚOL, která se soustředila výhradně na omamné látky spadající do kategorií opiátů, kokových alkaloidů a kanabinoidů. Kromě tohoto rozšíření regulovaných látek vychází ÚPL v naprosté většině ustanovení z JÚOL a tudíž není třeba se jí dále hlouběji zabývat.

3.3.5. Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami

Trojici nejvýznamnějších mezinárodních úmluv zaměřených na omezení nezákonného nakládání s drogami uzavírá Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami sjednaná ve Vídni dne 20. prosince 1988 (dále také „Úmluva 1988“). Pro tehdejší Českou a Slovenskou Federativní republiku vstoupila v platnost dne 2. září 1991. Tato úmluva si stanovila poněkud užší cíl než dvě výše zmíněné úmluvy a tento spočíval primárně v zefektivnění boje s mezinárodní drogovou trestnou činností, která vykazovala stále vyšší znaky organizovanosti a propojení s jinou trestnou činností. Hlavní problémy, které byly touto úmluvou shledány, spočívaly v zapojení snadno zneužitelných dětí do drogového koloběhu a pronikání mezinárodních zločineckých organizací do vládních struktur díky enormním příjmům z ilegální výroby a distribuce drog.⁸⁶

O značném rozvinutí a propracovanosti mezinárodního organizovaného zločinu spočívajícího v obchodu s drogami vypovídá mnoho ustanovení Úmluvy 1988, která bychom v dřívějších úmluvách nenalezli a která se snaží reagovat na nejmodernější pašerácké trendy. Poměrně podrobně se věnuje např. oblasti mezinárodní poštovní a námořní přepravy, ale i běžní komerční dopravci nezůstali opomenuti. Provozovatelé těchto logistických služeb jsou povinováni přijímat poměrně náročná preventivní opatření spočívající např. ve výcviku

⁸⁶ Preambule Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami ze dne 20. prosince 1988

zaměstnanců k odhalování podezřelých zásilek či náležitém zaplombování přepravních kontejnerů.⁸⁷ Dále je zaveden institut sledování zásilky a pomoci tzv. tranzitním státům, čili státům, skrze které jsou zakázané drogy nejčastěji přepravovány do cílových destinací. Znaků posílené spolupráce bychom v Úmluvě 1988 našli skutečně mnoho. Kromě spolupráce byl kladen důraz i na zpřísnění trestnosti organizovaných forem páchání trestné činnosti a nově mělo být smluvními stranami trestně postihováno i podněcování ke zneužívání návykových látek jak již bylo zmíněno v podkapitole 3.3.2. zabývající se trestním zákoníkem z roku 1961.⁸⁸ Jako poslední zajímavost, kterou přinesla Úmluva 1988, jmenuji možnost každé smluvní strany přenést důkazní břemeno o zákonném nabytí majetku pachatele drogového trestného činu, pakliže to není v rozporu s vnitrostátním právem toho kterého státu.⁸⁹

Neobdobná propracovanost mezinárodní spolupráce v této oblasti svědčí nejen o rozvinutí mezinárodní organizované drogové činnosti, jak jsem již zmínil, ale také o poměrně bezradnosti smluvních států s jejím potíráním, když při evidentní touze podchytit veškeré možné způsoby mezinárodní přepravy drog a dosažení co nejvyšší možné hranice vymáhání práva, byly dle mého názoru drogoví trafikanti vždy o krok napřed, neboť globální spotřeba drog neustále stoupá.

⁸⁷ Ibid. Čl. 15

⁸⁸ Čl. 3. Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami ze dne 20. prosince 1988

⁸⁹ Ibid. Čl. 5. bod 7.

4. Drogová kriminalita

V následující kapitole se podrobně věnuji jednotlivým skutkovým podstatám trestných činů, které jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.8 této práce, ve svém souhrnu tvoří tzv. primární drogovou kriminalitu. Ve zmíněné podkapitole byl objasněn i pojem sekundární drogové kriminality, té se však v této práci blíže nevěnuji. U jednotlivých skutkových podstat řešených trestných činů primární drogové kriminality vyzdvihnu a zhodnotím některé problematické a relativně nejasné pojmy, kterých zákonodárce užívá, a v návaznosti na právní regulaci nakládání s OPL v Portugalsku řešené v kapitole č. 5, ji pak s touto zahraniční právní úpravou srovnám.

Jedním z nejasných pojmů, na který se podrobněji zaměřím, je tzv. „množství větší než malé“ myšleno ve vztahu k množství drogy resp. OPL. Vzhledem k naprosto esenciálnímu významu pro účely posouzení trestnosti jednání pachatele, jsem tento pojem nezařadil již do úvodní kapitoly zaměřené na objasnění některých pojmů, kterých je v této práci užíváno, ale do kapitoly této, kde dle mého názoru lépe poslouží k pochopení kontextu.

Bez povšimnutí nenechám ani relevantní administrativněprávní úsek problematiky. Vzhledem k novelizaci přestupkového práva a uplatňování korektivu subsidiarity trestní represe věnuji závěr této kapitoly správním deliktům na úseku neoprávněného nakládání s OPL. Právě správní sankce jsou totiž ukládány, pakliže nejsou naplněny některé znaky skutkových podstat drogových trestných činů a trestní věc je následně např. postoupena k projednání ve správním řízení. Nejen z tohoto důvodu shledávám rozbor některých správních deliktů pro účely této práce užitečný. Pro zajímavost okrajově zmíním i některé méně významné právní předpisy související s oblastí zneužíváním návykových látek.

4.1. Množství drogy větší než malé

S pojmem „*množství větší než malé*“ (dále také „MVNM“) v drogovém kontextu pracuje trestní zákoník v ustanoveních § 283, § 284 a § 285. Jelikož není tento pojem v zákoně blíže definován, je jeho interpretace a aplikace v praxi pro OČTŘ obzvláště velkým oříškem. Přihlédneme-li ke skutečnosti, že pojem MVNM je základním interpretačním vodítkem pro objasnění dalších kvantitativních pojmů obsažených ve kvalifikovaných skutkových podstatách výše uvedených trestných činů, kterými jsou „*větší rozsah*“ „*značný rozsah*“ a „*velký rozsah*“, dostáváme se do situace ještě mnohem složitější.⁹⁰

⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2870-2873. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

Základním vodítkem pro vymezení MVNM bylo od 14. 12. 2009 do jeho částečného zrušení dne 23. července 2013 nařízení vlády č. 467/2009 Sb., vydané na základě zmocňovacího ustanovení § 289 odst. 2 trestního zákoníku. V příloze č. 2 tohoto nařízení bylo možné nalézt taxativní seznam hodnot MVNM pro jednotlivé drogy. Výpočet těchto hodnot spočíval ve vynásobení základní dávky drogy odpovídajícím koeficientem. Koeficient byl stanoven odlišně pro tzv. terapeutické drogy a drogy neterapeutické, přičemž u terapeutických činil pevně stanovenou hodnotu 7 jako sedminásobek průměrné denní dávky, u drog neterapeutických pak hodnoty v rozmezí 1-7 v závislosti na míře škodlivosti a nebezpečnosti té které látky. Pojem základní dávka pak byl užíván ve smyslu denní dávky průměrného uživatele. Ačkoliv se může takovéto vymezení zdát jako praktické a dostatečně předvídatelné, opak je pravdou, neboť nebylo dostatečně vymezeno, jaké drogy jsou považovány za terapeutické a jaké nikoliv, dále nebylo přesně stanoveno, kdo je průměrným uživatelem a v neposlední řadě nebylo ani zřejmé, jakých koeficientů bylo pro stanovení MVNM jednotlivých drog užito.⁹¹ Jelikož však zmíněné ustanovení § 289 odst. 2 TrZ nevymezilo vládě pro vydání nařízení žádné mantinely, shledal Ústavní soud takové nařízení protiústavním, neboť de facto doplňuje skutkové podstaty a vymezuje, které jednání je trestným činem, což je vzhledem k čl. 39 Listiny a v něm vyjádřené zásadě nullum crimen sine lege, svěřeno výhradně zákonu. Na základě tohoto zjištění Ústavní soud nálezem ze dne 23. července 2013 sp. zn. Pl. ÚS 13/12 částečně zrušil předmětné ustanovení § 289 odst. 2 TrZ jakož i ustanovení § 2 a přílohu č. 2 k výše uvedenému nařízení vlády.⁹²

Další interpretační pomůcku pro stanovení MVNM můžeme nalézt ve Stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2013. Toto stanovisko v druhém odstavci právní věty bodu II. říká: *„Za množství větší než malé“ ve smyslu § 284 odst. 1, 2 tr. zákoníku je třeba obecně považovat takové množství přechovávané omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, které vícenásobně - podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých látek - převyšuje běžnou dávku obvyklého konzumenta. Orientační hodnoty určující „množství větší než malé“ u omamných látek, psychotropních látek a přípravků je obsahujících jsou uvedeny v příloze k tomuto stanovisku. Při závěru o naplnění uvedeného znaku je třeba podpůrně zohlednit, zda šlo o prvokonzumenta či uživatele těchto látek v pokročilém stadiu závislosti, případně i jiné*

⁹¹ VIDRNA, Jan, Jan VUČKA a Petr Popov. Větší než malé množství nejistoty. in: Trestněprávní revue, č. 2/2017 s. 35

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 7. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 13/12

*skutečnosti ovlivňující míru ohrožení života nebo zdraví uživatele.*⁹³“ Vzhledem k tomu, že i v případě tohoto vodítka je užíváno blíže nevyjasněných pojmů, jako jsou běžná dávka a obvyklý konzument, však nelze ani v tomto případě MVNM zcela jednoznačně vymezit. Nejvyšší soud má dle ustanovení § 14 odstavec 3 zákona č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích ve znění pozdějších předpisů, pomocí stanovisek přispívat k jednotnému rozhodování soudů. Výše zmíněným stanoviskem tak dal Nejvyšší soud do ruky obecným trestním soudům poměrně nebezpečný nástroj, neboť ne všichni soudci důsledně dbají smyslu a účelu citovaného stanoviska a úmyslně či nedbale přehlíží slovní spojení „*orientační hodnoty*“. Prostou mechanickou aplikací hodnot uvedených v příloze zmíněného stanoviska, si soudci na jedné straně značně usnadňují práci ohledně zjišťování stupně závislosti pachatele a výši jeho běžné dávky, na straně druhé tímto přístupem odsuzují pachatele, který mnohdy nemusel mít ani šanci zjistit protiprávnost svého jednání, s pouhým odkazem, že překročil fixně stanovenou tabulkovou hodnotu. Obdobně tedy jako výše řešené nařízení i stanovisko užívá k vymezení MVNM tabulku a výpočet pomocí koeficientu, kterým je násobena základní dávka. Jako kladnou hodnotím snahu odlišit pomocí koeficientu tvrdé a měkké drogy, když výše koeficientu závisí na míře ohrožení lidského zdraví, které konkrétní droga vyvolává. Avšak i zde opět bez poskytnutí jakéhokoliv vodítka pro určení koeficientu pro jednotlivé drogy.⁹⁴

Byť ani nařízení ani stanovisko neposkytují bližší specifikaci výpočtu hodnot, které ve svých tabulkách uvádějí, docházejí k velmi podobným, často stejným výsledkům, a to i přes drobné odlišnosti v algoritmech výpočtů, např. stanovisko nerozlišuje terapeutické (fixní koeficient) a neterapeutické drogy (flexibilní koeficient). Po dobu platnosti nařízení zde tedy byla situace, kdy stanovisko nebylo možné použít k výkladu nařízení a naopak nařízení nebylo možné použít k výkladu stanoviska, dále stanovisko určuje hodnotu MVNM u některých drog přísněji nežli ji určovalo nařízení a někdy naopak na miligramy stejně při použití odlišného výpočtu, zároveň stanovisko zmiňuje, že se jedná o hodnoty orientační.⁹⁵ Nad rámec výše zmíněného uvádím, že obdobnou samostatnou tabulku hodnot MVNM některých OPL vypracovalo rovněž Nejvyšší státní zastupitelství jako přílohu č. 2 k pokynu obecné povahy č. 1/2008, přičemž hodnoty v něm uváděné lze charakterizovat jako

⁹³ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2013

⁹⁴ VIDRNA, Jan, Jan VUČKA a Petr Popov. Větší než malé množství nejistoty. in: Trestněprávní revue, č. 2/2017 s. 35

⁹⁵ Ibid.

nejpřísnější, např. u THC až pětinasobný rozdíl. Nepřehlednost právní úpravy v tomto ohledu a jí vyvolaná nepředvídatelnost práva byla a je v tomto ohledu markantní.

Pro účely ustanovení § 284 je dále dle Stanoviska při nalezení drogy u pachatele nutné odlišit, jaké množství tvoří tzv. spotřební držbu, čili množství drogy držené za účelem její konzumace v nejbližší době, a jaké množství nalezené drogy je přechováváno sice rovněž pro vlastní potřebu, ale pro účely pozdější konzumace. Při posuzování zdali v tomto případě došlo k překročení hranice MVNM a naplnění skutkové podstaty trestného činu dle ustanovení § 284 tedy není možné kalkulovat s množstvím spadajícím do spotřební držby, byť ani toto množství není jednoznačně určeno a odvíjí se od stupně závislosti pachatele.⁹⁶

Skutkové podstaty trestných činů dle ustanovení § 283, § 284 a § 285 TrZ obsahujících znak MVNM nevymezují formu zavinění, která je k jejich naplnění vyžadována, tudíž lze dovodit, že je vyžadováno zavinění ve formě úmyslu, a to ať již přímého či nepřímého. O úmyslu mluvíme tehdy, pokud pachatel věděl, že svým jednáním páchá trestný čin a současně jej chtěl spáchat (*dolus directus*) anebo pokud pachatel věděl, že svým jednáním může spáchat trestný čin a s tímto byl srozuměn (*dolus eventualis*).⁹⁷ S přihlédnutím k dikci trestního zákona v ustanoveních § 15 a § 16 je dále nutné dojít k závěru, že zaviněním musí být zahrnuty všechny skutečnosti, které tvoří skutkovou podstatu toho kterého trestného činu, a že nezaviněné následky nejsou přičítány.⁹⁸ Výše uvedené tak vyvolává další otázku, jak dostatečně jistě prokázat, že pachatel věděl, že překračuje hranici MVNM a chtěl ji překročit nebo že o možnosti tohoto překročení věděl a byl s ním srozuměn? Ve prospěch pachatele hraje teoreticky závěr vyplývající z Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 15 Tdo 1003/2012,⁹⁹ ve kterém bylo shledáno, že klíčovým faktorem pro posouzení množství¹⁰⁰ drogy je množství účinné resp. čisté, izolované OPL v droze obsažené, neboť celkové množství zpravidla zahrnuje i příměsi a látky, které nemusí způsobovat žádný psychoaktivní účinek.¹⁰¹ Při dokazování je tedy pro účely trestního řízení nutné zjistit množství účinné látky, která byla pachateli zabavena, přičemž si lze jen těžko představit, že mohl pachatel předvídat kvalitu¹⁰² drogy, když tato kvalita je ex post

⁹⁶ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 8. 2. 2000, sp. zn. 4 To 23/2000

⁹⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. s. 229. Student. ISBN 978-80-7502-236-3

⁹⁸ Ibid. s. 222.

⁹⁹ Obdobně viz 11 Tdo 1504/2016 nebo 7 Tdo 795/2011.

¹⁰⁰ V rámci tohoto usnesení bylo stanoveno rovněž množství označované jako větší rozsah, značný rozsah a velký rozsah a to jako vzájemné desetinásobky počínaje množstvím menším než malým.

¹⁰¹ Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 15 Tdo 1003/2012

¹⁰² Na rozdíl od kvantity, kterou lze rozpoznat nepoměrně snadněji.

laboratorním postupem zjišťována znalci z oboru nealkoholové toxikomanie. Úmyslně jsem zpočátku uvedl slovo „teoreticky“, neboť při uplatnění tohoto pro mě celkem logického závěru v praxi, by za předpokladu nespolupracování podezřelého s OČTŘ bylo prokázání úmyslu velmi obtížné. Nejvyšší soud tak dal, byť ušlechtilou myšlenkou spravedlivě odlišit závažnost drogové trestné činnosti v závislosti na míře účinnosti drogy, vzniknout ještě rozsáhlejší nejistotě, když o spáchání či nespáchání trestného činu může v praxi rozhodnout i rozdíl v řádech setin gramů účinné látky, což běžný konzument OPL jistojistě nemůže předjímat.¹⁰³

S problémem prokázání úmyslu ohledně množství účinné látky se Nejvyšší soud vypořádal v Usnesení ze dne 26. 8. 2015, sp. zn. 11 Tdo 811/2015. V tomto usnesení se Nejvyšší soud vrací k v té době již judikaturně překonanému „brutto“ množství drogy a dále stanoví, že k naplnění úmyslné formy zavinění není nutné, aby měl pachatel ověřené množství účinné látky. Jako stěžejní označil Nejvyšší soud také zkušenosti pachatele s užíváním OPL, okolnosti, za kterých si konkrétní drogu opatřil a její obvyklou kvalitu. Zcela přirozeně se tak Nejvyšší soud pokusil překlenout výše zmíněnou právní skulinu, nelze se však plně spokojit s argumentací, na základě které tak Nejvyšší soud učinil. Hlavním argumentem obviněného bylo, že jako kupující neprováděl žádný rozbor množství účinné látky drogy a tudíž bez přiměřených důvodů doufal, že hranici MVNM nepřekračuje. Tento argument označil Nejvyšší soud jako absurdní a současně konstatoval, že v žádném případě nelze tyto skutečnosti vyhodnotit jako výhodu, a že naplnění skutkové podstaty trestného činu dle ustanovení § 284 TrZ by se tak stalo nemožným.¹⁰⁴ V první řadě bych očekával, že Nejvyšší soud podrobně vymezí, proč tuto argumentaci považuje za absurdní, toto prosté konstatování vyvolává dojem, že ani Nejvyšší soud neví jak svůj právní názor dostatečně relevantně obhájit. Neztotožňuji se ani se závěrem, že nelze skutečnost nezjištění účinné látky předem vyhodnotit jako výhodu, když předně takovouto skutečnost nepovažuji za výhodu, ale za prokázání vědomé nedbalosti obviněného, přičemž tato vzhledem k vyžadovanému úmyslu zcela přirozeně svědčí v jeho prospěch. V neposlední řadě nepřijímám ani vyvozený závěr Nejvyššího soudu, o nevymahatelnosti ustanovení § 284 TrZ, neboť tento závěr je zcela

¹⁰³ VIDRNA, Jan, Jan VUČKA a Petr Popov. Větší než malé množství nejistoty. in: Trestněprávní revue, č. 2/2017 s. 35

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2015, sp. zn. 11 Tdo 811/2015

neopodstatně generalizující¹⁰⁵ a dále by pak dle mého názoru našel své místo lépe na půdě Parlamentu ČR jakožto zákonodárného sboru, nežli na půdě soudu. Tímto nechci jakkoliv obhajovat jednání, kterého se v citované kauze obviněný dopustil, neboť z okolností je zcela zřejmé, že věděl o trestnosti svého jednání, tímto však nelze za žádných okolností upustit od základních zásad trestního práva, z nichž jsou pro účely této kauzy relevantní zejména zásady *nullum crimen sine lege certa*¹⁰⁶ a zásada odpovědnosti za zavinění¹⁰⁷. Nicméně jsem toho názoru, že Nejvyšší soud své usnesení ve výše řešených bodech neodůvodnil dostatečně přesvědčivě, a že v případech, kdy rozhodují i desetiny nebo dokonce setiny gramů účinné látky pak tím to *de facto* generalizovaným presumovaným úmyslem může dojít k nejedné nespravedlnosti. Poněkud mne překvapuje, že tato konkrétní problematika prozatím nebyla řešena Ústavním soudem, jehož právní názor a odůvodnění, a to ať již potvrzující nebo vyvracející právní názor Nejvyššího soudu, by byly bezesporu velmi zajímavé.

4.2. § 283 Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

Zařazením tohoto ustanovení do trestního zákoníku dostal zákonodárce mezinárodním závazkům vyplývajícím pro Českou republiku z JÚOL, ÚPL a na ně navazující Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988.

Trestní zákoník, stejně jako výše zmíněné úmluvy, reflektuje globálně existující společenské, ekonomické a zdravotní problémy obyvatelstva spojené se zneužíváním OPL a tyto problémy se snaží eliminovat. Jako objekt trestného činu dle ustanovení § 283 TrZ lze tedy označit celospolečenský zájem na ochraně lidí před úskalími, které jsou spojeny s nekontrolovaným resp. nedovoleným či neoprávněným nakládáním s OPL, jedy

¹⁰⁵ Lze si představit celou řadu situací, kdy by argument nezjištění množství účinné látky neměl takřka žádnou váhu a ustanovení § 284 by tudíž bylo možné bez větších obtíží vymáhat. Např. u přechovávání 1 kg OPL je úmysl zcela zřejmý apod.

¹⁰⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. s. 758. Student. ISBN 978-80-7502-236-3

¹⁰⁷ Ibid. s. 41

a prekursory.¹⁰⁸ Neoprávněnost pak spočívá v porušení právních předpisů, které nakládání s OPL a prekursory regulují. Tím je zejména nikoliv však výlučně již dříve zmíněný zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, který upravuje rovněž administrativněprávní problematiku, a kterého TrZ užívá, ačkoliv na něj explicitně neodkazuje, a tudíž jej lze označit jako zvláštní zákon.¹⁰⁹ Z výše uvedeného vyplývá, že ne veškeré nakládání s OPL a prekursory či jedy je ze strany státu sankcionováno. Nadále je tak umožněno některé z nich využít pro lékařské účely, jak je již ostatně předpokládáno v preambulích JÚOL a ÚPL. Obecně lze tedy říci, že k nakládání se všemi regulovanými OPL platí, že nakládání s nimi je z patřičných důvodů velmi omezeno. Veškerá odborná, vědecká či terapeutická činnosti, při které jsou užívány, musí být řádně zadokumentována a prováděna jen s povolením k zacházení, které vydává Ministerstvo zdravotnictví ČR.¹¹⁰

Ke vzniku trestněprávního vztahu mezi pachatelem a státem je dále nutné naplnit rovněž objektivní stránku výše uvedeného trestného činu jako jeden z jejích obligatorních znaků. Objektivní stránka je tvořena jednáním, následkem a kauzálním nexem, který jednání a následek spojuje.¹¹¹ Ustanovení § 283 odst. 1 taxativně jmenuje jednotlivé alternativy jednání, kterými lze uvedený trestný čin spáchat. Následkem ve smyslu trestního práva se pak rozumí ohrožení nebo porucha společenských zájmů a hodnot, které si trestní normy kladou za úkol ochraňovat.¹¹² V případě prvního odstavce § 283 TrZ mluvíme o trestném činu ohrožovacím, tedy takovém, který je dokonán již samotným ohrožením výše zmíněného objektu.¹¹³

Jednání označené jako neoprávněná výroba lze charakterizovat jako jakýkoliv proces směřující ke zhotovení nebo vytvoření OPL či jedu, tedy v případě přírodních drog tzv. produkce spočívající ve sběru plodů a listů rostlin OPL obsahujících, ale na druhé straně i získávání OPL chemickou výrobou. Nedovolenou výrobu je nutné odlišit od vypěstování rostlin, které OPL obsahují, jelikož v takovém případě se jedná o trestný čin dle ustanovení § 285 TrZ za předpokladu, že tak pachatel činí pro vlastní potřebu a v množství větším než

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2862 a 2863. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2005, sp. zn. 7 Tdo 1179/2005

¹¹⁰ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2297. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹¹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. s. 175. Student. ISBN 978-80-7502-236-3

¹¹² Ibid. s. 184

¹¹³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2869. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

malém.¹¹⁴ Uvedení konopí jako samostatné návykové v seznamu č. 3 omamných látek v nařízení vlády č. 463/2013 Sb. o seznamech návykových látek se může vzhledem k vymezení hlavní účinné látky konopí THC v seznamu č. 4 předmětného nařízení zdát jako duplicitní a nadbytečné, nicméně pokud je rostlina konopí s kvalifikovaným obsahem THC dále zpracovávána, je možné takové jednání posoudit již jako závažnější trestný čin dle ustanovení § 283 TrZ a takovému odlišení je tedy na místě.¹¹⁵

Neoprávněný dovoz, vývoz či převoz je nutné chápat jako takové jednání, kterým dochází k faktickému přemístění OPL z území jednoho státu na území státu druhého bez patřičného vývozního povolení¹¹⁶ ve smyslu zákona č. 228/2005 Sb., o kontrole obchodu s výrobky, jejichž držení se v České republice omezuje z bezpečnostních důvodů, a o změně některých zákonů. Účel přemístění není pro posouzení trestnosti takového jednání relevantní. Skutková podstata předmětného trestného činu je tudíž naplněna i při transportu takové látky pro vlastní potřebu pachatele.¹¹⁷ Poněkud složitější situace vyvstává v případě prekursorů, neboť jejich přeshraniční transport je regulován na dvou úrovních. První úroveň je evropská úprava oprávněného regulovaného obchodu s prekursory, která stanovuje pravidla pro jednotlivé hospodářské subjekty, které se těchto obchodních aktivit účastní, ve snaze zabránit dodávání zásob prekursorů výrobcům nelegálních OPL. Druhou úroveň je pak vnitrostátní regulace nakládání s prekursory, která je tvořena obecnými pravidly vztahujícími se na nezákonný mezinárodní transport OPL a jejímž účelem je potírat toxikomaničké zneužívání prekursorů. V případě zmíněné druhé úrovně se tudíž evropská legislativa neaplikuje.¹¹⁸

Obsah pojmu nabídnutí v kontextu řešeného trestného činu je značně široký. Zahrnuje veškerá jednání spočívající byť jen v jednorázové nabídce učiněné jak výslovným návrhem, tak návrhem učiněným mlčky. Vedle pravděpodobně nejčastější nabídky spočívající v návrhu na odkoupení se může jednat rovněž o nabídnutí daru popř. půjčení OPL. Pro splnění znaků nabízení jsou dále zcela irelevantní množství nabízené látky, uskutečnění předání z časového hlediska, či zdali k nabízenému předání skutečně došlo. Vzhledem k typickému pyramidovému schématu v případě nelegálního obchodu s OPL, kdy některé osoby začleněné do obchodního řetězce nikdy nemusí přijít do fyzického kontaktu s drogou, ba ani s jejím prodejcem či nákupčím, shledal zákonodárce zcela logicky za nutné trestně postihnout

¹¹⁴ Ibid. s. 2866.

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2006, sp. zn. 3 Tdo 687/2006

¹¹⁶ Dle právní úpravy účinné od 1. 7. 2000 do 15. 6. 2005 také jako „licence“.

¹¹⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2866. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1363/2011

i jednání, které spočívá ve zprostředkování takového obchodu, neboť společenská škodlivost takového jednání vzhledem k chráněnému objektu je zde neméně intenzivní. Obdobně jako tomu platí u výše zmíněné nabídky, rovněž v případě zprostředkování nemá faktické uskutečnění zprostředkovávaného obchodu pro vznik trestněprávního vztahu význam. Důležité je odlišit zprostředkování, které splňuje znaky spolupachatelství ve smyslu ustanovení § 23 TrZ, od jednání, které pouze usnadňuje jeho spáchání tedy např. pomoc spočívající v poskytnutí prostoru sloužícího výrobě OPL.¹¹⁹ Oproti tomu prodej je situace kdy, reálně dojde mezi dvěma či více subjekty ke směně OPL za jiné hmotné statky, nejčastěji peníze, a to bez ohledu na hierarchickou úroveň obchodního vztahu. Prodejem se tedy rozumí i situace kdy překupník prodává drogu jinému překupníkovi za účelem jejího dalšího prodeje a nikoliv pouze obchod uskutečněný mezi prodejcem a koncovým uživatelem.¹²⁰

Neoprávněné opatření jinému lze charakterizovat jako jakousi zbytkovou kategorii, jelikož přirozeně nemůže odpovídat žádnému z výše uvedených typů jednání je spíše doplňujícího charakteru. Typicky může jít o směnu či jednání spočívající ve výkonu určitých služeb, např. soulože, ale dále také jednání, které naplňuje znaky jiného trestného činu, např. loupež. Důraz je nutné klást na vyjádření „jinému“ neboť činnost spočívající v opatrování OPL pro vlastní potřebu není sama o sobě trestná, za předpokladu že nenaplňuje skutkovou podstatu jiného trestného činu. Obdobně tak platí u přechovávání, kterým je myšleno držení OPL pro jiného, pokud by pachatel přechovával OPL pro vlastní potřebu, jednalo by se o trestný čin podle ustanovení 284 TrZ, u kterého je nutné splnit objemový předpoklad množství větší než malé, a který lze vzhledem k nižším trestním sazbám hodnotit jako obecně méně závažný. Dále není nutné, aby měl pachatel látku fyzicky u sebe, postačí, pokud dispozice s ní podléhá jeho vůli a má ji např. schovanou v trezoru nebo u známého.¹²¹

Pro vznik trestněprávního vztahu musí pachatel ve smyslu ustanovení § 22 odst. 1. TrZ svým jednáním naplnit znaky skutkové podstaty trestného činu popř. pokusu nebo přípravy, shledává-li ji zákon trestnou. Kromě toho musí splňovat další kvalitativní požadavky, tedy ve smyslu trestního zákoníku se musí současně jednat o fyzickou osobu starší patnácti let, v době spáchání přičetnou a dostatečně rozumově a mravně vyspělou,

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1466/2005

¹²⁰ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2868. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹²¹ Ibid. s. 2868 a 2869.

pakliže se jedná o mladistvého pachatele provinění.¹²² Byť lze očekávat, že počet pachatelů právnických osob bude v případě tohoto trestného činu marginální, s ohledem na skutečnost, že zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále také „Zákon o TOPO“) ve svém ustanovení § 7 řešený trestný čin neuvádí, možnost spáchání tohoto trestného činu právnickou osobou není vyloučena.¹²³ Na pachatele nejsou kromě obecných požadavků, kladeny žádné zvláštní nároky a ohledně vlastností či postavení, tudíž se nejedná o konkrétní či speciální subjekt.¹²⁴ Vzhledem ke skutečnosti, že forma zavinění zde není explicitně vymezena, je nutné vzhledem k ustanovení § 13 odst. 2) TrZ dovodit, že je po subjektivní stránce ke vzniku trestní odpovědnosti vyžadován úmysl.

Ustanovení § 283 TrZ lze charakterizovat jako nejzákladnější trestněprávní normu v oblasti boje s drogami. Problematickou na této normě shledávám primárně skutečnost, že obdobně jako u již výše řešeného pojmu množství větší než malé nebo následujícího rozboru trestného činu dle ustanovení § 284 TrZ, ani zde zákonodárce dostatečně nereflektuje postavení některých závislých narkomanů, v tomto případě pachatelů. Uvažme situaci pachatele, který si peněžní prostředky na koupi drogy opatřuje samotným prodejem drog, čímž naplňuje skutkovou podstatu trestného činu dle ustanovení § 283. Jen stěží si lze představit, že na rozhodnutí vysoce závislého narkomana prodat či neprodat drogu má být nepatrný vliv trestní postih takového jednání. Jedna ze základních funkcí trestního práva spočívající v prevenci trestné činnosti tímto ustupuje do pozadí.

Dle mého názoru je nutné důsledněji odlišovat od pachatele, který drogu prodává z pouhé vidiny značného finančního prospěchu a pachatele, který prodává drogu v důsledku své rozvinuté závislosti, kterou již není s to ovládnout, přičemž míru závislosti je samozřejmě nutné prokázat nejen výpovědí pachatele popř. svědků, nýbrž rovněž znaleckým posudkem. Za současné situace je osud pachatele trestného činu ve smyslu ustanovení 283 TrZ, který je závislý na užívání drog, opět ponechán na libovůli a zodpovědnosti konkrétního soudce, přičemž o vůli soudce blíže zkoumat rozvinutí závislosti lze mít i s ohledem na již řešenou problematiku stanovení množství větší než malého značné pochybnosti. Mému názoru lze oponovat tvrzením, že trestní zákoník poskytuje celou řadu možností, jak závislého napravit lépe, než samotným trestem odnětí svobody, který by se minul účinkem. Příkladem jsou

¹²² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. s. 198. Student. ISBN 978-80-7502-236-3

¹²³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2869. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹²⁴ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2300. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

ustanovení § 99 odst. 2) písmeno b) TrZ a ustanovení § 100 odst. 2) písmeno b) TrZ, které umožňuje soudci uložit pachateli trestného činu ochranné léčení či zabezpečovací detenci ve spojení s např. upuštěním od potrestání nebo vedle uloženého trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu. Jsem si vědom těchto a mnoho dalších alternativ, nicméně dlouhodobý vývoj praxe v ukládání těchto ochranných opatření vykazuje spíše klesající tendenci. Graf, který tvoří přílohu č. 1 této práce, zaznamenává dlouhodobý až téměř dvojnásobný nárůst uživatelů jedněch z nejrizikovějších OPL pervitinu a heroinu. Přílohou č. 2 je pak graf, v němž nalezneme statistické údaje zaznamenávající počet osob, zadržovaných pro trestný čin dle ustanovení § 283 TrZ s obdobně dramaticky stoupající tendencí v případě pervitinu, na straně druhé o více jak dvě třetiny klesající v případě heroinu. A konečně porovnáme-li data z těchto dvou grafů s grafem, který tvoří přílohu č. 3 této práce, a který zaznamenává počet ochranných léčení uložených v souvislosti s primární drogovou kriminalitou letech 2004-2007, docházíme k poměrně šokujícím výsledkům. Počet uložených ochranných léčení nejen že nestoupá, jak by bylo možné vzhledem k nárůstu počtu rizikových uživatelů a nárůstu páčání relevantní trestné činnosti, ale naopak má klesající tendenci.

4.2.1. Kvalifikované podstaty trestného činu podle § 283

Kvalifikované podstaty trestných činů jsou zpravidla vymezeny pomocí znaků základní skutkové podstaty, ke kterým jsou přidány jeden popř. i více dalších znaků. Tyto doplněné znaky znázorňují vyšší stupeň škodlivosti či nebezpečí takového jednání pro zákonem chráněné společenské zájmy. Vzhledem k trestnému činu podle ustanovení § 283 TrZ jsou těmito znaky spáchání takového činu jako člen organizované skupiny, recidiva, rozsah spáchání, který lze charakterizovat jako větší, značný či velký, rozsah získaného prospěchu, dále spáchání takového činu vůči dítěti a v neposlední řadě způsobením těžké újmy na zdraví popř. smrti.

Z výše uvedených znaků jsou z výkladového hlediska problematické především ty znaky, které stanovují rozsah spáchání, jelikož tyto nejsou trestním zákoníkem blíže specifikovány. Ustanovení § 138 TrZ, fungující jako obecné výkladové pravidlo, v tomto případě nelze aplikovat neboť to je relevantní pouze v případě finančního vyjádření rozsahu škody či prospěchu apod., tudíž jej v kontextu trestného činu dle § 283 lze aplikovat pouze na ustanovení § 283 odst. 3 písmeno b) a odst. 4 písmeno b). Draštíkův komentář se přiklání k názoru, že výkladové pravidlo dle ustanovení § 138 TrZ se užije jako podpůrné hledisko

vedle zvážení dalších okolností jako jsou kvalita a kvantita OPL či časový úsek páčání trestného činu.¹²⁵ Jak již bylo zmíněno, jakýmsi generálním vodítkem pro posouzení rozsahu bylo vymezení, jaké množství je menší než malé, jež bylo možné nalézt v nařízení vlády č. 467/2009 Sb. navazující na společné ustanovení 289 TrZ.¹²⁶ K této problematice podrobněji v podkapitole 4.1 této práce, věnované poměrně nejasnému pojmu množství drogy větší než malé.

4.3. § 284 Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu

- (1) *Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává v množství větším než malém omamnou látku konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.*
- (2) *Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.*

Hlavním společenským zájmem, který má za úkol ustanovení § 284 TrZ chránit, je život a zdraví lidí a dále společenské vztahy, které mohou být zneužíváním OPL ohroženy, resp. narušeny.¹²⁷ První odstavec řešeného ustanovení pak vymezuje základní skutkovou podstatu, která si konkrétněji klade za cíl chránit zdraví lidí před riziky spojenými s nekontrolovaným užíváním OPL konopí a psychoaktivními látkami, které obsahuje. Zákonodárce zcela záměrně konopné drogy vyčlenil¹²⁸ do samostatné skutkové podstaty, neboť tyto vzhledem k jejich mnohem nižším zdravotním a společenským rizikům ve srovnání s jinými OPL, považuje za drogy měkké s logicky nižší potřebou trestního postihu jejich zneužívání.¹²⁹ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku uvádí, jako další účel vyčlenění přechovávání konopných drog do samostatné skutkové podstaty omezit účast méně

¹²⁵ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2314. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹²⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2870. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹²⁷ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2332. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹²⁸ A to na základě usnesení vlády České republiky ze dne 14. listopadu 2001 č. 1177 a ze dne 22. ledna 2003 č. 88 a dále také s přihlédnutím k návrhu Ministerstva zdravotnictví ze dne 13. března 2003, č. j. 6898/03, OZP/4-179/2.

¹²⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2883. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

problémových uživatelů konopných drog na trhu s mnohem nebezpečnějšími OPL k čemuž se přiklání i komentáře.¹³⁰ Draštíkův komentář k rozdílným zdravotním rizikům tvrdých a měkkých drog ještě přesněji, že tyto úzce souvisí s intenzitou účinků na lidský organismus.¹³¹ Na rámec toho, co již bylo ke kanabinoidům řečeno v pododstavci 2.6.5. této práce uvádím, že za konopí se ve smyslu JÚOL Čl. 1 nepovažuje rostlina konopí, která nemá tzv. plodonosný vrcholík nebo jej má, ale byla z něj vyloučena pryskyřice bohatá na THC, což v praxi dopadá především na tzv. technické konopí, které je považováno za průmyslově zpracovatelnou surovinu, pakliže neobsahuje více než 0,3 % THC.¹³² Obdobně platí speciálně vyšlechtěné konopí pěstované za účelem získání tzv. CBD látek čili kanabidiolů, které nemají psychoaktivní, nýbrž léčivé účinky a dispozici s nimi tudíž není nutné regulovat. Výšeč zakázaných kanabinoidů dále rozšiřuje slovní spojení „*izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC)*“, těmi jsou např. delta 6a(10a) THC či delta 6a(7) THC. Vymezení kanabinoidů, o které se opírá trestní zákoník, lze nalézt v již dříve uvedeném zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a dále také nařízení vlády č. 273/2013 Sb., které jej provádí.¹³³

Objektivní stránku skutkové podstaty vymezené v prvním odstavci řešeného ustanovení, představuje neoprávněné přechovávání pro vlastní potřebu. Neoprávněné ve stejném smyslu jak již bylo uvedeno k podkapitole 4.2. Rovněž obsah pojmu přechovávání zůstává s ohledem na 4.2. zachován, sluší se snad jen dodat, že v uvedeném případě je pro posouzení trestnosti takového jednání zcela bezvýznamné, jak dlouho je neoprávněné přechováváno, byť se toto může promítnout do délky uloženého trestu.¹³⁴ Oproti citovanému komentáři vymezuje přechovávání komentář JUDr. Draštíka širěji, když za přechovávání konopných OPL považuje i nakládání s nimi, s výjimkou kdy toto nakládání naplňuje znaky uvedené v ustanovení § 283 TrZ.¹³⁵ Autor citovaného komentáře však krom výše uvedené výjimky blíže nspecifikoval, co by tímto zvláštním případem nakládání jakožto formy přechovávání mohlo být a lze tudíž jen odhadovat, že tím měl autor na mysli např. oddělování jednotlivých dávek drogy, uskladňování a obdobná činnost. Naprosto stěžejním znakem

¹³⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹³¹ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2335. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹³² Ibid. s. 2336.

¹³³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2883 a 2884. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹³⁴ Ibid. s. 2884.

¹³⁵ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2337. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

objektivní stránky je však pojem „*pro vlastní potřebu*“, neboť právě tento pojem ve spojení s dalším znakem „*v množství větší než malém*“ činí skutkovou podstatu trestného činu dle ustanovení § 284 TrZ privilegovanou, čili méně závažnou, méně trestnou vůči skutkové podstatě vymezené v ustanovení § 283 TrZ. Kdo tedy drogu přechovává pro vlastní potřebu, v množství menším než malém, nedopouští se trestného činu, nýbrž pouze přestupku. Tímto materiálním korektivem zásady legality má být mimo jiné eliminována obava závislého z trestního postihu při vyhledání odborné pomoci s pokořením své závislosti.¹³⁶ Dalším předpokladem beztrestnosti takového jednání je však dále skutečnost, že ani zcela marginální část přechovávaného množství není myšlena pro jiného.¹³⁷

Obdobně jako je uvedeno v podkapitole 4.2. této práce rovněž u trestného činu podle ustanovení § 284 je pro naplnění obligatorních znaků jeho skutkové podstaty vyžadováno zavinění ve formě úmyslu a jedná se o trestný čin ohrožovací, čili dokonáný již samotným přechováváním. Stejně tak platí pro podmínky týkající se kvalit potenciálních pachatelů, ani zde tedy není vyžadován speciální či konkrétní subjekt. Nad rámec lze doplnit, že není třeba, aby byl pachatel osobou závislou na užívání drogy, kterou přechovává, ani aby přechovávanou drogu v minulosti již někdy užil.¹³⁸

Druhý odstavec citovaného ustanovení představuje kvalifikovanou podstatu vůči odstavci prvému. Objektem v případě druhého odstavce již není zájem na ochraně společnosti před ohrožením vyplývajícím z užívání drog konopných, nýbrž zbytkově jakýchkoliv jiných zakázaných OPL než jsou konopné a dále také ochrana před látkami označovanými jako jedy ve smyslu přílohy č. 1 k nařízení vlády č. 148/2009 Sb. K jedům dále dodávám, že uvedená příloha jedy vymezuje taxativně, tudíž přechovávání jakékoliv jiné látky než jaké jsou uvedeny ve zmíněné příloze, byť pro lidský život a zdraví obdobně nebezpečné, není trestným činem.¹³⁹ Pakliže konopné drogy spadající pod odstavec jedna tvoří kategorii měkkých drog, argumentum per eliminationem docházíme k závěru, že OPL, na které se vztahuje odstavec druhý, tedy všechny jiné než konopné, jsou drogy tvrdé.

Vytvoření takovéto zbytkové kategorie, do které zákonodárce de facto řadí vše kromě konopných drog, shledávám přinejmenším ledabylým, a to z několika důvodů. Předně vůbec nereflexuje naprosto rozdílné předpoklady pro vznik a vývoj psychické a fyzické závislosti

¹³⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2635. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹³⁷ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2337. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹³⁸ Ibid. s. 2339.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. července 2003, sp. zn. 4 Tz 65/2003

jednotlivých látek, když některé z nich mají takřka nulový potenciál pro vznik jakéhokoliv návyku, např. LSD, a některé naopak mohou již při první aplikaci závislost vyvolat např. heroin.¹⁴⁰ Nejsou reflektovány ani často markantní rozdíly u jednotlivých OPL v toxicitě pro lidský organismus a s tím související hranici smrtelné dávky. V neposlední řadě nereflektuje ani odlišný podíl té které látky na drogovém trhu. To vše jsou dle mého názoru aspekty, které by měly být u postihu přechovávání jednotlivých OPL zohledňovány. Tudíž lidově řečeno hází vše kromě konopí do jednoho pytle s pomyslným nápisem „tvrdé drogy“. I když souhlasím s vyčleněním konopných drog do kategorie OPL podléhající nižší trestní represi, jsem toho názoru, že u ostatních OPL nebyly důsledně zváženy veškeré jejich výše uvedené aspekty, které se společenskou škodlivostí té které látky úzce souvisí a zákonodárce zde s právní úpravou zůstal nedbale napůl cesty.

V neposlední řadě i zde je nutné zvážit postavení závislého, tedy vžít se do situace kdy je narkoman zcela oddán droze, kterou užívá a vysoký stupeň závislosti mu již neumožňuje adekvátně ovládnout, natož posoudit své jednání. Takovýto člověk je z lékařského hlediska nemocný, lze mu tudíž vytýkat přechovávání drogy, bez které se v takovémto stavu již nemůže obejít?

4.3.1. Pokračování v trestném činu přechovávání OPL a jedu

Ve vztahu k již řešenému pojmu množství větší než malé a na něj navazující další rozsahové pojmy, nelze vynechat analýzu vztahu těchto pojmů k institutu pokračování v trestném činu ve smyslu ustanovení § 116 TrZ, které jej vymezuje slovy: „*Pokračováním v trestném činu se rozumí takové jednání, jehož jednotlivé dílčí útoky vedené jednotným záměrem naplňují, byť i v souhrnu, skutkovou podstatu stejného trestného činu, jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení a blízkou souvislostí časovou a souvislostí v předmětu útoku.*“ Je nerozhodné, zdali je z části naplňována skutková podstata základní a z části kvalifikovaná a naopak. Důležitým předpokladem pro naplnění znaků pokračování v trestném činu je jednotný záměr pachatele a to již v případě prvního dílčího útoku, musí být tedy prokázáno, že konkrétní trestný čin vyplývá z jednotné vůle pachatele. V případě škod, které vznikají v důsledku pokračování v trestném činu, je nutné, jak ostatně vyplývá z vyjádření „*byť i v souhrnu*“, tyto škody počítat.¹⁴¹ Na příkladu majetkové trestné činnosti vysvětluje v komentáři význam slova souhrn rovněž JUDr. Draštík, ale i ten ponechal bez

¹⁴⁰ Srov. kapitola 2. klasifikace a účinky jednotlivých drog

¹⁴¹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1289, 1290. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

osvětlení, zdali se toto dotýká i rozsahu spáchání relevantních drogových trestných činů či nikoliv.¹⁴² Účelem ustanovení § 284 TrZ je nezatěžovat OČTR vyšetřováním běžných uživatelů, kteří drží drogu pro vlastní potřebu, neboť hlavní problém zde zákonodárce neshledává v samotném užívání drogy, ale v jejím šíření. Pokud by však výklad připouštěl sčítání množství drogy určené pro vlastní potřebu, pak by dříve či později muselo nutně dojít k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu a tím pádem i k postihu běžného uživatele. Na druhou stranu, jak jsem již zmínil výše, k naplnění všech znaků pokračování v trestném činu je třeba jednotný záměr, tedy v kontextu § 284 jednotný záměr nashromáždit množství drogy větší než malé, to si lze ale u narkomana jen těžko představit natož tuto skutečnost prokázat, když hlavním zájmem narkomana spíše bude drogu v blízké době spotřebovat nežli ji shromažďovat.¹⁴³ Hrubý nástin, jak v tomto případě postupovat poskytl Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 22. 7. 2015, sp. zn. 11 Tdo 491/2015,¹⁴⁴ i když jak dále uvádím, se jedná o situaci lehce odlišnou. V této kauze obviněný některými útoky překročil MVNM a některými nikoliv. Odvolací soud dospěl k závěru, že se jedná o samostatné skutky, a tudíž některé z nich vyhodnotil jako trestné činy a některé nikoliv. S tímto právním názorem se však neztotožnil nejvyšší státní zástupce, který byl toho názoru, že se jedná o tentýž skutek jakožto pokračující trestný čin. Nejvyšší soud ve výše uvedeném usnesení právní názor nejvyššího státního zástupce potvrdil. V tomto případě si lze klást otázku, zdali je správné přičítat do celkového rozsahu i dílčí útok, kterým pachatel nepřekročil hranici MVNM, když zákonodárce nepokládá za účelné trestně postihovat vlastní konzumaci drog? Nicméně situace opakovaného přechovávání množství drogy, které nepřesahuje MVNM, dosud judikaturně řešena nebyla, tudíž výkladem e ratione legis je nutné dospět k závěru, že pokračování v trestném činu je v takovém případě vyloučeno.¹⁴⁵

4.4. § 285 Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku

(1) *Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostlinu konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, peněžitým trestem nebo propadnutím věci.*

¹⁴² DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 760. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁴³ PÚRY, František, Alexander SOTOLÁŘ a Pavel ŠÁMAL. *K problematice trestněprávního postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu*. in: *Právní rozhledy*, č. 10/1999. s. 509

¹⁴⁴ Obdobně Nejvyšší soud věc vyhodnotil v případě 11 Tdo 538/2017

¹⁴⁵ VUČKA, Jan. *Sčítat či nesčítat „větší než malé množství“?*. in: *Trestněprávní revue*, č. 9/2017 s. 211

Toto ustanovení zavedl až trestní zákoník, tudíž bychom ho v dřívější trestněprávní úpravě nenalezli. Svým způsobem se dá říci, že vymezení nedovoleného pěstování volně navazuje a doplňuje dělení drog na měkké a tvrdé ve smyslu ustanovení § 284 TrZ. I zde bylo primární motivací pro přijetí tohoto ustanovení méně penalizovat samozásobitele oproti komerčním velkoproducentům, a jak již bylo výše uvedeno, vyřadit je tímto z rizikového drogového trhu.¹⁴⁶ Pokud tedy osoba pěstuje konopí výlučně pro vlastní potřebu, bude takové jednání, za předpokladu naplnění znaku v množství větší než malém, posouzeno podle ustanovení § 285 TrZ s citelně nižšími sankcemi, pokud však i nepatrná část pěstovaného konopí je zamýšlena pro jiného, již bude nutné postupovat podle § 283 TrZ, kde je horní hranice trestu odnětí svobody až desetinásobně vyšší. Ustanovení § 285 TrZ lze tedy obdobně jako v případě ustanovení § 284 TrZ charakterizovat jako privilegovanou skutkovou podstatu.¹⁴⁷

Jelikož samotné konopí již bylo rozebráno dostatečně, jen okrajově pojednám o pěstování jakožto znaku skutkové podstaty dle ustanovení § 285. Pěstováním se rozumí aktivní přispění k přirozenému fyziologickému růstu rostliny. Pro naplnění objektivní stránky tohoto trestného činu je třeba, aby člověk k růstu přispěl alespoň zasazením konopného semene, přičemž další aktivní činnost již není nutně vyžadována, právě tento faktor odlišuje pěstování od výroby. O výrobu by se jednalo až v případě sušení rostliny do formy marihuany či získávání pryskyřice k výrobě hašiše¹⁴⁸. Může se ale jednat i o opatřování pro jiného a to v situaci, kdy s ohledem na množství pěstovaných rostlin a např. způsob jejich pěstování o tomto vypovídají.¹⁴⁹ Vzhledem ke skutečnosti, že rostlina konopí je sama o sobě považována za OPL, nelze pěstování subsumovat ani pod ustanovení 286 TrZ.¹⁵⁰ Ani jeden z komentářů k trestnímu zákoníku nepomýšlí na stadium klíčení semen a zaměřují se až na proces zasazení semene, lze tedy shledat, že takováto činnost trestná není. Na jaké rostliny a houby se vztahuje předmětné ustanovení § 285 TrZ a jaké množství těchto rostlin a hub je považováno za větší než malé stanovuje vláda v nařízení č. 455/2009 Sb. ve znění účinném od

¹⁴⁶ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2348. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2891. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁴⁸ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2352. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁴⁹ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. prosince 2014, Tpjn 300/2014

¹⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. 3 Tdo 52/2008

5. 1. 2012. Pro konopí dle přílohy č. 2 k předmětnému nařízení platí, že množství větší než malé je více než 5 rostlin.

(2) *Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém houbu nebo jinou rostlinu než uvedenou v odstavci 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo propadnutím věci.*

Druhý odstavec řešeného ustanovení se soustřeďuje na penalizaci pěstování hub a rostlin obsahujících OPL s výjimkou již zmíněného konopí. Za tyto „jiné rostliny“ je nutné považovat všechny, jejichž pěstování je buď úplně zakázáno, nebo podrobena státnímu dozoru. Jejich bližší vymezení poskytuje Zákon o návykových látkách ve znění pozdějších předpisů, který vychází zejména z JÚOL a ÚPL. Tento zákon se kromě konopí soustřeďuje především na rostliny máku setého a kokainovníku pravého, neboli keře rodu *Erythroxylon*, který ve svých listech obsahuje ekgonin, kokain a obdobné alkaloidy. Co se týče zmíněných hub, těmi jsou myšleny veškeré houby obsahující OPL psilocin a psilocybin, jedná se tedy především o houby náležející k rodu *Stropharia*, *Psilocybe* a *Conocybe*, výčet konkrétních druhů hub není taxativní.¹⁵¹ Právní regulace pěstování máku setého je vzhledem k využití některých látek, které obsahuje ve zdravotnictví nebo také např. v potravinářském průmyslu poněkud specifická a kontrola dodržování relevantních předpisů spadá do gesce Státního ústavu pro kontrolu léčiv, a dále v případě např. ohlašovací povinnosti týkající se oseté plochy nebo zneškodňování porostu rovněž Celní správy České republiky.¹⁵² Oproti máku setému je v případě kokainovníku a lysohlávek ve výše uvedeném nařízení vlády č. 455/2009 Sb. stanoveno jaké množství je pro účely ustanovení § 285 odstavec 2 TrZ považováno za větší než malé. Tím je v případě kokainovníku více jak 5 rostlin a v případě hub pak více než 40 kusů, pakliže obsahují výše zmíněné psychoaktivní látky.

Obdobně jako u výše řešených ustanovení § 283 a § 284 TrZ ani v případě ustanovení § 285 TrZ nemohu shledat právní úpravu dostačující a jsem nucen ji podrobit kritice. V první řadě shledávám zcela zbytečným trestně postihovat pěstování kokainovníku pravého. Tato rostlina potřebuje pro svůj růst velmi specifické podmínky, ty spočívají nejen v pěstební

¹⁵¹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2894. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁵² Ohlašovací povinnost pěstitelů máku a konopí podle par. 29 zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. *Celní správa České republiky*. [online] 19.6.2014 [cit. 13.11.2019]. Dostupné z www.celnisprava.cz

nadmořské výšce pohybující se mezi 1,980 (Peru) až 6600 (Kolumbie) stop¹⁵³, ale rovněž vyžaduje vlhké subtropické až tropické klima s konzistentní teplotou pohybující se okolo 53° Fahrenheita.¹⁵⁴ Listy obsahující OPL v dostatečné koncentraci jsou při zachování těchto podmínek připraveny ke sklizni zhruba po 12 až 24 měsících růstu.¹⁵⁵ Pro výrobu jednoho kilogramu kokainu je třeba sklidit a usušit přibližně jednu tunu čerstvých listů koky.¹⁵⁶ Z výše uvedeného vyplývá, že pěstování kokainovníku pravého za účelem výroby kokainu si v podmínkách České republiky nelze takřka vůbec představit. Dle mého názoru zde zákonodárce bez jakékoliv snahy hlubšího porozumění problematice slepě implementoval pravidla vyplývající z relevantních mezinárodních úmluv, které jsou však v tomto případě určeny zejména státům, ve kterých má pěstování kokainovníku svou tradici. Jsem přesvědčen, že ustanovení, jejichž aplikace je z logických důvodů apriori vyloučena, nemají v trestněprávních normách své místo. Ostatně zmíněné nařízení vlády č. 455/2009 Sb. do 4. 1. 2012 jmenovalo i další nesmyslně zařazené zakázané rostliny, např. takové rostliny, které obsahují látku DMT, vyskytující se v mnoha planě rostoucích rostlinách nebo meskalin obsažený v některých druzích kaktusů, jehož koncentrace je však v předmětných kaktusech pěstovaných v klimatických podmínkách ČR zcela marginální. Tyto byly nařízením vlády č. 3/2012 Sb. ze seznamu zakázaných rostlin odstraněny. V případě DMT se tak stalo zcela logicky kvůli jeho výskytu ve stopovém množství prakticky ve všech organismech, v koncentrovanějším množství pak v běžných lučních rostlinách¹⁵⁷ a v případě kaktusů obsahujících meskalin pro obdobné důvody, proč bych z uvedeného seznamu vyřadil rovněž kokainovník, ale dále také z důvodu, že tyto kaktusy jsou běžně dostupné a často i pěstované pro okrasné účely a potírání této činnosti by bylo obdobně jako u rostlin obsahujících DMT absurdní. Nad rámec uvádím, že trestní represi není zcela vůbec podrobena pěstování mnoha dalších rostlin obsahujících psychoaktivní látky, např. muškátový oříšek, puškvorec¹⁵⁸ nebo šalvěj divotvorná obsahující zakázanou OPL Salvinorin A.

¹⁵³ Zhruba 605 až 2010 metrů.

¹⁵⁴ Zhruba 11,5°C

¹⁵⁵ Coca Cultivation and Cocaine Processing: An Overview. *U.S. Department of Justice, Drug Enforcement Administration, Office of Intelligence*. [online]. 1991 [cit. 13. 11. 2019]. s. 3-7. Dostupné z <https://www.ncjrs.gov>.

¹⁵⁶ Coca production is booming in Colombia. *Christopher Woody pro americký finanční zpravodajský web*, [online]. 2017 [cit. 13. 11. 2019]. Dostupné z www.businessinsider.com

¹⁵⁷ Dimethyltryptamin. *Wikipedia* [online]. [cit. 1. 10. 2019] Dostupné z www.cs.wikipedia.org

¹⁵⁸ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2348. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

Obdobně tak platí pro některé houby. Například v přírodě často se vyskytující muchomůrka červená (*Amanita muscaria*) je známa pro své halucinogenní účinky, přesto není ani v ČR ani v jiných státech její držení a užívání jakkoliv regulováno a to i přes existenci, v komparaci s lysohlávkami, mnohem vyšších rizik spojených s její konzumací. Hlavní psychoaktivní látky, které tato houba obsahuje, se nazývají muskarin, muscimol a muscazon, ani jednu z těchto uvedených nenalezneme na seznamu zakázaných OPL.¹⁵⁹

Největší kritiku v rámci ustanovení § 285 TrZ však musím směřovat vůči prvnímu odstavci tohoto ustanovení. Je zde situace, kdy zákonodárce usiluje o menší postih samozásobitelů a tyto opravňuje k vypěstování až pěti rostlin konopí pro vlastní potřebu, aniž by je trestněprávně sankcionoval. To ale naprosto vůbec nekoreluje s ustanovením § 284, které umožňuje beztrestně přechovávat pro vlastní potřebu pouze množství, které nepřesahuje hranici množství větší než malého, dle současné praxe odpovídající 10 gramům sušiny popř. 1 gramu účinné látky THC. Výnos jedné rostliny konopí se může markantně lišit v závislosti na mnoha faktorech, jako jsou užití hnojiv a umělého světla, pěstování ve venkovních podmínkách či uvnitř, hydroponické pěstování. Například český web „semena-marihuany“, zabývající se prodejem semen konopí, nabízí semena s pohyblivým výnosem začínajícím na zhruba 120 gramech sušiny z vypěstované rostliny a končícím až na 600 gramech sušiny z vypěstované rostliny.¹⁶⁰ V moment kdy osoba pěstující byť jednu takovouto rostlinu pro vlastní potřebu sklídí, nejméně desetkrát přesáhne hodnotu množství větší než malé a tím naplní nikoliv pouze základní, ale dokonce kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu dle ustanovení § 284 odst. 3 TrZ a to za předpokladu, že jí nebude prokázáno sušení této rostliny. Při prokázání sušení by se již jednalo o mnohem závažnější trestný čin dle ustanovení § 283 spočívající v nedovolené výrobě OPL¹⁶¹. Za daných okolností si tedy nedovedu představit, jakým způsobem by reálně v praxi mohlo dojít k pěstování rostlin konopí v množství menším než malém a tím následně nenaplnit skutkovou podstatu přechovávání OPL a jedu, nebo ještě hůře skutkovou podstatu nedovolené výroby, při užívání těchto rostlin. Za takové situace se osobě užívající marihuanu lépe vyplatí její nákup na drogovém trhu v množství, které není trestné, čímž se dopustí pouhého přestupku oproti pěstování pro vlastní potřebu s rizikem mnohonásobného překročení množství většího než

¹⁵⁹ *Amanita muscaria* (fly agaric): from a shamanistic hallucinogen to the search for acetylcholine. *J. R. Coll. Physicians Edinburgh, Mr. Lee , E. Dukan , I. Milne.* [online]. 2018 [cit. 14. 11. 2019]. Dostupné z www.rcpe.ac.uk

¹⁶⁰ Internetový obchod společnosti Léčebné konopí s.r.o. *Semena marihuany.* [online]. [cit. 14. 11. 2019]. Dostupné z www.semena-marihuany.cz

¹⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2006, sp. zn. 3 Tdo 687/2006

malé marihuany. Shledávám sice úmysl zákonodárce v tomto ohledu za dobrý, nicméně nesystémovost a nelogičnost právní úpravy v uvedeném případě způsobuje, že účelu předmětného ustanovení nemůže být dosaženo. Ani judikatura v tomto ohledu příliš nepřispívá, když na jedné straně kalkuluje s alternativní léčbou užíváním konopných drog jako s okolností, u které není naplněn materiální znak trestného činu spočívající ve společenské škodlivosti, ale na straně druhé toto užívání nelze reálně uskutečnit, když rostlinu konopí nelze beztrestně sklídit a usušit.

Vývoj právní úpravy pěstování rostlin a hub obsahujících OPL vykazuje liberalizační tendence, které zejména u společensky méně škodlivého pěstování konopí hodnotím kladně, ale bylo by vhodné poskytnout více konzistentní a předvídatelnou právní úpravu. Opět podobně jako v případě trestného činu podle ustanovení § 284 i v tomto případě na mě právní úprava po jejím hlubším rozboru působí jako na půli cesty, odbytá, nedokončená. Při jejím přijímání nebyly zvaženy všechny relevantní souvislosti a vytyčený účel někdy buď vůbec nemá smysl, jako je tomu v případě zákazu pěstování kokainovníku pravého, který však ve zdraví škodlivé a nebezpečné potenci a objemu v českých klimatických podmínkách vypěstovat nelze nebo smysl má, ale tento nemůže být naplněn kvůli často neúmyslné a neodvratitelné kolizi s jiným trestným činem jako je tomu v případě ustanovení § 284 TrZ a § 285 odstavce 1) TrZ.

4.5. § 286 Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává prekursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Skutková podstata výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu originárně vychází ze závazků, vyplývajících pro Českou republiku z Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami ze dne 20. 12. 1988.¹⁶² Oblast této Úmluvy, věnovaná prekursorům, byla implementována přímo aplikovatelnými předpisy EU, kterými jsou Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog a Nařízením Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004,

¹⁶² ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2897. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi. Předmětná nařízení vždy zohledňují specifika evropského hospodářského prostoru a snaží se nalézt kompromis mezi potřebou zamezení dodávky prekursorů výrobcům nelegálních OPL a s tím souvisejícím navyšováním byrokratické zátěže.¹⁶³

Z výše uvedeného vyplývá, že primárně se ustanovení § 286 zaměřuje na regulaci prekursorů, kterými se blíže zabývám v podkapitole 1.4. této práce, nicméně vedle výroby, opatření a přechovávání prekursorů si předmětné ustanovení klade za cíl postihnout i výrobu, opatření a přechovávání tzv. „jiných předmětů“ určených k nedovolené výrobě OPL nebo jedu. Pojem jiný předmět je v uvedeném kontextu velmi široký a lze si pod ním představit všechny suroviny sloužící k výrobě OPL či jedu, pakliže nejsou dle příslušných právních předpisů pokládány za prekursor, dále také technické vybavení, přístroje a jiná zařízení včetně jejich součástí, jiným předmětem dle § 286 TrZ může být i věc nehmotná, např. počítačový program. Nemusí se tedy jednat o věc s výlučným účelem spočívajícím ve výrobě OPL, nicméně tento účel je u jiných předmětů vyžadován pro vznik trestní odpovědnosti a je nutné jej v konkrétním jednotlivém případě prokázat např. poukázáním na množství či úpravy takového předmětu či jiných indicií, které naznačují, že skutečně tento jiný předmět je v konkrétním případě určen k nedovolené výrobě OPL či jedu.¹⁶⁴ JUDr. Sotolář v Drašíkové komentáři osvětluje tento pojem poněkud nešťastným způsobem. Na jedné straně uvádí, že u výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL či jedu jsou trestněprávně postižitelné již samotná výroba, opatření a přechovávání daných předmětů, (danými předměty dle doslovného znění rozumíme předměty k výrobě) ale poté pokračuje, že nehraje žádnou roli, jaký záměr s nimi pachatel má a zdali je vůbec chce užít k výrobě OPL či jedu.¹⁶⁵ Jak si tedy představit předmět k výrobě, který k výrobě nemusí být zamýšlen? S tímto výkladem se nemohu ztotožnit, neboť dikce zákona dle mého názoru směřuje k pravému opaku takového výkladu. Uvažme situaci běžného kuchyňského hrnce, který je často užíván při výrobě pervitinu, a tudíž v tomto případě bezesporu je předmětem k výrobě OPL. Pokud ale dle Drašíkova komentáře není rozhodné, za jakým účelem je takovýto hrnec přechováván, pak by bylo možné s trochou nadsázky považovat za předmět k výrobě OPL či jedu jakýkoliv hrnec v milionech českých domácností, tím spíše pokud rovněž uvádí, že se může jednat

¹⁶³ Nařízení Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi. Preambule odstavce (3) a (7).

¹⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2897, S898. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁶⁵ DRAŠTÍK, Antonín a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2364. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

i o věc zcela běžné potřeby nevyžadující jakékoliv úpravy,¹⁶⁶ zcela přirozeně je tedy takový výklad absurdní. Můj závěr potvrzuje i prof. Jelínek, který se ve své učebnici vyjadřuje k tomuto pojmu takto cit.: „Nestačí vyrobit, opatřit nebo přechovávat daný předmět způsobilý k výrobě drogy nebo jedu, ale musí jít o předmět určený k nedovolené výrobě drogy nebo jedu. K tomu musí být orientován i úmysl pachatele“.¹⁶⁷

Znaky objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu podle ustanovení § 286 TrZ, kterými jsou výroba, opatření a přechovávání již byly řešeny v předešlých skutkových podstatách, tudíž netřeba se k nim vracet. Zaměřím se tedy spíše na samotnou povahu jednání, které tvoří objektivní stránku. Je poměrně snadno rozpoznatelné, že řešený trestný čin má za úkol zabránit již nejrannějším fázím drogové výroby, tedy takovým fázím, které předcházejí samotnému procesu výroby té které OPL či jedu. Jednání, které postihuje, je tedy ryze přípravného charakteru a není vyžadováno, aby předmětná OPL byla vyrobena, ani aby s její výrobou bylo započato. Jelikož trestní zákoník stanovuje ve smyslu ustanovení § 283 odst. 5) TrZ trestnost přípravy trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL, je nutné tento od trestného činu podle ustanovení § 286 TrZ náležitě odlišit.¹⁶⁸ Dle ustanovení § 20 TrZ je k trestnosti jednání spočívající v přípravě vyžadováno, aby toto bylo explicitně vyjádřeno ve skutkové podstatě trestného činu, jednalo se o zvlášť závažný zločin a dále, aby z konkrétního jednání byl patrný úmysl spáchat individuálně určený zvlášť závažný zločin.¹⁶⁹ Pakliže jsou tedy splněny tyto obecné podmínky a další znaky předpokládané v kvalifikovaných skutkových podstatách ustanovení § 283 TrZ, posoudí se takové jednání primárně jako příprava, neboť je takovéto jednání obecně shledáno závažnějším. Pakliže tyto znaky splněny nejsou, bude na jednání spočívající v opatrování předmětů k nedovolené výrobě OPL či jedů aplikováno ustanovení § 286 TrZ jakožto ustanovení subsidiární, což současně vylučuje jejich souběh.¹⁷⁰

Řádný postih jednání vymezeného v ustanovení § 286 TrZ je v praxi pro OČTŘ nepochybně velmi složitý, neboť jak již bylo uvedeno, předměty určené k nelegální výrobě OPL jsou často věci běžné potřeby, a tudíž takovéto jednání vykazuje vysokou míru latence, je mnohdy těžko zjištělné a za předpokladu zjištění dále rovněž obtížně průkazné. Latenci takového jednání dále přispívá, že obdobně jako v případě trestného činu dle ustanovení § 283

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. s. 761. Student. ISBN 978-80-7502-236-3

¹⁶⁸ Ibid. s. 760.

¹⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 8 Tdo 514/2017

¹⁷⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 10. 2003, sp. zn. 2 To 144/03

TrZ, může být diverzifikováno mezi značné množství osob. Jedna může ať již legálně či nelegálně opatřovat prekursor a jiné předměty či látky, další osoba zajistí potřebné vybavení, další zařídí prostory apod. Jednotlivé kroky často nelze předem identifikovat jako směřující k trestnému činu, kdy takovýto závěr lze dovést až seskládáním jednotlivých kroků do celé mozaiky. Toto jednání přispívající jednak k zastření kriminality a současně k zefektivnění celého procesu je zcela přirozeně závažnější a tudíž jej zákonodárce postihuje přísněji jeho zařazením do kvalifikované skutkové podstaty spáchání tohoto činu jakožto člen organizované skupiny dle ustanovení § 286 odst. 2) písm. a). To umožňuje uložit přísnější sankci i v případě, kdy se na trestném činu podílí i pouhý účastník vedle dvou pachatelů či spolupachatelů a rovněž v situacích kdy se některého člena organizované skupiny nepodaří ztotožnit, za předpokladu, že zbylé trestně stíhané osoby si byly vědomy podílu těchto nezotožněných na trestném činu.¹⁷¹

Dovolím si závěrem k 4.5. vztáhnout tuto problematiku na OPL pervitin, jelikož tuto hodnotím z hlediska českého drogového problému jako nejvýznamnější a nejnebezpečnější. V roce 2017 bylo v celé Evropě objeveno 298 nelegálních laboratoří vyrábějících pervitin, ze kterých se 264 nacházelo v České republice,¹⁷² dále počet problémových uživatelů pervitinu v České republice vykazuje z dlouhodobého hlediska růstový, téměř až dvojnásobný trend.¹⁷³ Z grafu tvořícího přílohu č. 4 této práce vyplývá, že v roce 2017 bylo pro trestný čin dle ustanovení § 283 TrZ stíháno v souvislosti s pervitinem 1539 osob, kdežto pro trestný čin dle ustanovení § 286 TrZ rovněž v souvislosti s pervitinem pouze 77 osob. Samozřejmě si uvědomuji, že ustanovení 283 § TrZ poskytuje širěji vymezenou objektivní stránku, i přesto si ale myslím, že rozdíl by neměl být tolik markantní. Uvedená čísla navozují dojem, že se OČTŘ soustřeďují spíše na samotnou výrobu OPL nežli na jednání, které této výrobě předchází a jehož postih trestní zákoník také předpokládá. Tento problém však nemá svůj původ v legislativě, kterou v případě ustanovení § 286 TrZ shledávám vydařenou, nýbrž ve vytyčených cílech a konkrétní metodice OČTŘ. Větší iniciativa a úsilí zejména Policie ČR a státních zastupitelství by tedy zde byly na místě, neboť je to právě tato cesta vymezená v ustanovení § 286 TrZ, kterou je dle mého názoru nutné dále rozvíjet. Pouze tímto způsobem lze podchytit domácí drogový problém z velké části v jeho úplném zárodku a eliminovat tak

¹⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010

¹⁷² Evropské Monitorovací Centrum pro Drogy a Drogovou Závislost. *Evropská zpráva o drogách 2019: Trendy a vývoj*. Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. 2019. s. 30. ISBN 978-92-9497-400-6

¹⁷³ Příloha č. 1

možnost jeho rozvinutí. Pro jeho preventivní funkci považují ustanovení § 286 TrZ vzhledem k boji s drogovou kriminalitou ještě významnější než ustanovení § 283 TrZ.

4.6. § 287 Šíření toxikomanie

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

Úvodem k tomuto trestnému činu se zaměřím na jeho samotný název. Význam pojmu toxikomanie byl objasněn v podkapitole 1.6. této práce, lze jej shrnout jako vůli neovlivnitelné periodické užívání návykových látek. Z tohoto hlediska by tedy bylo pro úplnou terminologickou přesnost vhodnější tento trestný čin nazvat raději šíření závislosti, neboť ta v sobě obsahuje jak finální, vůli neovlivnitelné stádium označované jako toxikomanie, tak mnoho dalších stupňů závislosti. Nicméně pomocí judikatury a komentářů k relevantním předpisům lze přesný význam pojmu toxikomanie v rámci ustanovení § 287 dovodit, tudíž i když předvídatelnosti práva příliš nepřispívá, lze jej v zásadě přijmout. Objekt skutkové podstaty šíření toxikomanie je obdobný jako u výše řešených drogových trestných činů avšak s drobným rozdílem. Zájem společnosti na ochraně před rizikovým užíváním látek zde nespočívá pouze v ochraně před OPL či jedy, ale je vymezen obecněji jako zájem na ochraně společnosti před možným ohrožením spojeným se zneužíváním návykových látek¹⁷⁴ s výjimkou alkoholu.¹⁷⁵ Alkohol lze tedy i přes zcela zjevné a prokázané negativní důsledky spojené s jeho užíváním, které mnohdy končí i smrtí, označit za společensky přijatelnou drogu, jejíž šíření nedosahuje takové intenzity společenské škodlivosti, aby ji zákonodárce trestně postihoval. Výjimkou je případ trestného činu podání alkoholu dítěti dle ustanovení § 204 TrZ, který je však vzhledem k horní hranici sazby trestu odnětí svobody stanovené na jeden rok při současné absenci kvalifikovaných skutkových podstat, v porovnání s ustanovením § 287 TrZ nepřiměřeně mírný. Platí, že se jedná o trestný čin ohrožovací, tudíž k poruše chráněného zájmu nemusí nutně dojít a trestný čin je dokonán bez ohledu na to, zdali jím byly osoby, vůči kterým jednání směřovalo, ovlivněny či nikoliv.¹⁷⁶

Objektivní stránka je tvořena několikero činnostmi, které šíření toxikomanie charakterizují. V případě činnosti, kterou lze subsumovat pod svádění a podporování lze

¹⁷⁴ Návyková látka ve smyslu ustanovení § 130 trestního zákoníku.

¹⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2902. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁷⁶ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, pobočky v Olomouci, ze dne 17. 9. 1997 sp. zn. 2 To 461/97

spatřovat podobnost znaků takového jednání se znaky definující účastenství ve formě návodu či pomoci ve smyslu ustanovení § 24 odst. 1 písm. b) a c). Nicméně samotné užívání návykových látek není trestné, tudíž účastenství v uvedeném případě nepřipadá v úvahu a uvedené ustanovení může posloužit pouze jako určité vodítko k vymezení pojmů, které se v některých znacích shodují.¹⁷⁷ Svádění, blíže nespecifikováno, na sebe může brát podobu nejrůznějších jednání, od přemlouvání k užití té které látky až po názorné ukázky její aplikace. Vždy však musí směřovat k vyvolání rozhodnutí zneužívat návykovou látku a být adresováno výlučně osobě, která dosud návykové látky neužívá.¹⁷⁸ Komentář prof. Šámala nad to uvádí, že o svádění může jít i v případě prostého schvalování zneužívání takové látky, a to za předpokladu existence úmyslu vyvolat tímto v jiném rozhodnutí zahájit zneužívání.¹⁷⁹ Oproti tomu blíže rovněž nespecifikované podporování lze směřovat i vůči osobě, která již návykovou látku zneužívá, opět však pouze vůči ní, popř. zřetelně vymezené skupině osob. Fyzickým podporováním pachatel zajišťuje pro jiného např. nástroje potřebné k aplikaci drogy, přivedení jiného do drogové komunity apod. Psychickým podporováním je pak např. utvrzování osoby ve zneužívání návykové látky. Za podporování však nelze považovat jednání, směřující k co možná největší eliminaci zdravotních rizik spojených s problémovým zneužíváním drog tzv. harm reduction, nejtypičtěji se jedná o vyměňování použitých stříkaček, osvěta v oblasti hygieny a zdravotnictví, kterou činí nejrůznější státní i nestátní organizace, neboť v takovém jednání zcela zjevně nelze spatřovat úmysl vyvolat v jiném touhu po zneužívání návykové látky.¹⁸⁰

Projev spočívající v podněcování na rozdíl od svádění a podporování nesměruje vůči konkrétním osobám či osobě, nýbrž vůči nespecifikovanému okruhu adresátů. Požadavek úmyslu vyvolat v jiných rozhodnutí zneužívat návykovou látku však zůstává zachován. Podněcovat lze v zásadě jakoukoliv formou projevu ať již slovem, písmem či jiným sdělovacím prostředkem. Obdobně tak platí pro pojem šíření, který tvoří zbytkovou kategorii a lze pod něj subsumovat jakékoliv jiné jednání, které směřuje k rozšíření toxikomanie.¹⁸¹

¹⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2903. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁷⁸ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2372. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2903. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁸⁰ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2373. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁸¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2904. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

Jak vyplývá nejen z jednotlivých znaků objektivní stránky, po stránce subjektivní je vyžadováno zavinění ve formě úmyslu. Zvláštností je, že do novely Zákona o TOPO ze dne 1. 12. 2016 nemohla tento trestný čin spáchat právnická osoba. Po této novelizaci není ustanovení § 287 TrZ uvedeno v taxativním výčtu uvedeném v ustanovení §7 Zákona o TOPO, tudíž lze dovést, že pro takové jednání nadále bude právnická osoba trestně odpovědná. Vyloučen z trestní odpovědnosti však není ani lékař, který předepisuje léky, odpovídající svým charakterem pojmu OPL. Pro trestní postih takového jednání lékaře je rovněž vyžadován úmysl, tudíž lékaři musí být zcela zřejmé, že předepisované léky neodpovídají zdravotnímu stavu pacienta a že ten je schopen jej zneužít. Za předpokladu splnění dalších znaků není ani vyloučeno, že lékař takovým jednáním naplní skutkovou podstatu dle ustanovení § 283 nebo § 286 TrZ.¹⁸² Souběh trestného činu dle ustanovení § 283 TrZ s trestným činem dle ustanovení § 287 TrZ je však vzhledem k subsidiaritě šíření toxikomanie vyloučen.¹⁸³

Z kvalifikovaných podstat k ustanovení § 287 odst. 1 TrZ, stojí za zmínku zejména skutková podstata vymezená v druhém odstavci písmeni c) téhož ustanovení. V ní zákonodárce zvyšuje trestní postih šíření toxikomanie prostřednictvím internetu, tisku, televizi apod. Toto ustanovení implementuje požadavek EU týkající se harmonizace legislativy a praktik členských států v boji s narkomanií a nezákonným obchodem s drogami.¹⁸⁴ Zcela přirozeně tak reaguje na nezadržitelný rozvoj informačních technologií, které s sebou přinášejí celou škálu problémů, které je nutné reflektovat. Zejména skrze internet neboli globální systém propojených počítačových sítí lze totiž informaci šířit ve srovnání s verbální komunikací mnohonásobně rychleji a vůči nesrovnatelně vyššímu počtu adresátů, společenská škodlivost takového jednání tedy logicky nabývá mnohem vyšší závažnosti.

V trestném činu šíření toxikomanie shledávám opodstatněný a potřebný článek protidrogové legislativy, který by měl zamezit možnosti rozšíření zneužívání drog v populaci a jehož ryze preventivní charakter je podobný jako u trestného činu dle ustanovení § 286 TrZ. Problematickým zde však shledávám užití pojmu „návyková látka“, to sice na jedné straně umožňuje touto privilegovanou podstatou k ustanovení § 283 TrZ postihovat např. prodej a šíření látek, které sice nejsou OPL, ale mohou být zdraví škodlivé a pružně tak reagovat na

¹⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2004, sp. zn. 6 Tdo 547/2004

¹⁸³ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 2376. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2905. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

vývoj nových nebezpečných drog. Na straně druhé toto nejasné vymezení opět vyvolává značnou právní nejistotu a má za následek možné rozšiřování skutkových podstat např. znaleckými posudky, kdy soudce pouze na základě tohoto znaleckého posudku v konkrétním případě shledá, zdali je předmětná látka návyková a nepříznivě ovlivňuje psychiku člověka či nikoliv.

Zaměříme se v tomto kontextu na problematiku rostliny *Mitragyna speciosa* Korth lépe známé pod označením Kratom. Kratom je rostlina původem z jihovýchodní Asie. V této oblasti je pro své psychoaktivní účinky převážně stimulačního a ve vyšších dávkách sedativního charakteru užíván již po staletí.¹⁸⁵ Kratom dle současné české legislativy není považován za OPL a nakládání s ním není jakkoliv regulováno ani Zákonem o návykových látkách. Na internetu je tudíž možné nalézt celou řadu obchodů, které v oblasti prodeje a distribuce Kratomu v České republice podnikají. Oproti tomu v mnoha jiných státech EU, např. Švédsko, Dánsko, Polsko, Rumunsko, Litva, Lotyšsko je dispozice s Kratomem ve větší či menší míře regulována.¹⁸⁶ Mohou si tedy být prodejci Kratomu dostatečně jisti, že jim jednoho dne nebude veškeré zboží bez jakéhokoliv upozornění policisty zabaveno a oni sami nebudou trestně stíháni, neboť šířili návykovou látku a v naprosté většině případů ještě závažněji prostřednictvím internetu? V tomto ohledu jsem velmi skeptický, neboť již u tzv. kauzy growshopy bylo možné sledovat, s jakým přístupem OČTŘ k praktické aplikaci ustanovení § 287 TrZ přistupují. Rozhodně bych nerad obhajoval pachatele potrestané v této kauze, neboť v naprosté většině případů jejich jednání skutečně muselo úmyslně směřovat k rozšiřování nelegálního pěstování konopí. Kritice podrobují pouze nepředvídatelnost práva a postoje OČTŘ v této kauze, neboť provozovatelé obchodů specializovaných na prodej pěstební techniky a souvisejícího zboží, čili ve výše uvedeném kontextu tzv. „growshopy“, zcela logicky namítali, že neprodávali nic, co by samostatně nebylo legálně prodejné, tudíž by očekávali alespoň metodický pokyn či výzvu napravení závadného stavu, s přihlédnutím ke skutečnosti, že Policie ČR do té doby bez dalšího tyto obchody zcela tolerovala. A tolerovány nebyly pouze samotné growshopy, ale i celá řada informačních webů a periodik, např. Magazín Legalizace, které jsou tolerovány dodnes.¹⁸⁷ Od roku 2010 je v Praze každoročně pořádán mezinárodní veletrh konopí a léčivých bylin Cannafest. Na tomto veletrhu lze nalézt

¹⁸⁵ KRATINA, Tomáš. *Kratom – specifikace nové návykové látky v Evropě*. in: Drugs & Forensics, Bulletin národní protidrogové centrály. 2017 č. 4, s. 4. ISSN 1211-8834

¹⁸⁶ Ibid. s. 8

¹⁸⁷ MAŘÁDEK, David. *Polemika o trestní odpovědnosti provozovatelů growshopů*. in: Právní rozhledy, č. 15-16/2016. s. 553

veškerý sortiment týkající se konopí, který si lze jen představit, včetně konopných semen a pěstební techniky a to v rozměrech nesrovnatelných s kterýmkoliv growshopem, jen pro představu v roce 2018 tento veletrh navštívilo zhruba 30 tisíc návštěvníků včetně dětí. Přesto obdobná policejní razie, jako v případě growshopů na veletrhu nikdy neproběhla a jeho organizátoři s policií často spolupracují.¹⁸⁸ Tento naprosto nejednotný postup policejních orgánů vyvolává řadu dalších otázek. Dalším problémem pak byl opětovný prodej pěstební techniky a souvisejícího zboží zabaveného provozovatelům growshopů ve veřejných dražbách uskutečňovaných Centrem zajištěných aktiv Ministerstva vnitra ČR, což se jeví spíše jako příběh z románu Franze Kafky nežli jako skutečnost, ke které došlo v demokratickém právním státu ve 21. století.¹⁸⁹ Obchodníkům s Kratomem, ale rovněž celé řadě dalších obchodníků s přírodními právem neregulovanými drogami bych doporučil, aby byli dostatečně obezřetní a preventivně svou obchodní činnost komunikovali s orgány celní správy a Policie ČR, neboť není vyloučeno, že jednoho dne budou za toto bez jakékoliv předchozí notifikace perzekvováni.

Jak jsem již zmínil, jsem si vědom náročnosti nejen zjištění, ale rovněž prokázání jednání, které naplňuje znaky šíření toxikomanie, nicméně i přesto, s přihlédnutím ke grafickému znázornění, které tvoří přílohu č. 5 této práce, hodnotím dosavadní výsledky OČTŘ při stíhání tohoto trestného činu jako žalostné. Od roku 2002 do roku 2017 se počet zjištěných trestných činů šíření toxikomanie snížil z původních 470 na pouhých 54, přičemž jak jsem již demonstroval výše, užívání nelegálních drog spíše stoupá.¹⁹⁰ I v tomto případě tedy shledávám, že se OČTŘ zaměřují spíše na potlačení pozdnějších fází drogové kriminality, než na její rannější fáze, byť i tyto jsou trestně postižitelné.

4.7. Administrativně právní regulace neoprávněného nakládání s OPL

V České republice je uplatňován princip nulové tolerance nedovoleného nakládání s drogami. Pakliže tedy dojde k nezákonné manipulaci s OPL a nejsou naplněny všechny znaky jakéhokoliv z výše řešených trestných činů, bude se věc posuzovat v administrativně právní rovině dle příslušných norem správního práva. Tento princip odpovídá do určité míry uplatnění dekriminalizace, které se věnuji dále v kapitole č. 5 této práce zaměřené na relevantní portugalskou právní úpravu. Pro úplné vyčerpání postihu protiprávních činů

¹⁸⁸ O mezinárodním veletrhu konopí Cannafestu. *Cannafest*. [online]. [cit. 15. 11. 2019]. Dostupné z www.cannafest.com

¹⁸⁹ Stát prodává zboží zabavené kvůli výrobě drog, stěžuje si podnikatel. ‚Jen věci pro zahradu,‘ odmítá úřad. *Irohlas* [online]. 2018 [cit. 15. 11. 2019]. Dostupné z www.irohlas.cz

¹⁹⁰ Příloha č. 5

souvisejících s drogami dle současného českého právního řádu dále nastíním relevantní oblast převážně přestupkového práva.

Přestupkem se dle ustanovení § 5 zákona č. 250/2016 Sb, o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále také „Přestupkový zákon“), rozumí protiprávní čin, který je zákonem výslovně označen za přestupek, vykazuje určitou míru společenské škodlivosti za současného naplnění dalších znaků zákonem stanovených. Pokud jsou však posuzovaným jednáním naplněny znaky trestného činu, má přednost trestněprávní úprava. Jedná se tedy svým způsobem o materiálně-formální pojetí přestupku, kdy je vyžadováno splnění nejen obecných a typových znaků tvořících ve svém souhrnu formální znaky přestupku, ale rovněž dostatečnou intenzitu společenské škodlivosti takového jednání, která tvoří materiální znak přestupku.¹⁹¹

4.7.1. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

Do nabytí účinnosti Přestupkového zákona dne 1. 7. 2017 byla oblast nedovoleného nakládání s drogami upravena v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále také „Zákon o přestupcích“). Tento zákon poskytoval ve své obecné části vymezení pojmu přestupek, předpoklady vzniku odpovědnosti za přestupek a další obecná ustanovení týkající se např. druhů sankcí a zavinění. Ve zvláštní část pak bylo možné najít jednotlivé skutkové podstaty přestupků, rozdělené dle jednotlivých objektů, které si kladly za účel chránit. Ustanovení § 30 Zákona o přestupcích, nesoucí v období od 31. 5. 2017 do 30. 6. 2017 název Některé přestupky na úseku ochrany zdraví před škodlivými účinky návykových látek¹⁹², vymezovalo celkem tři relevantní skutkové podstaty přestupků.

První z nich je vymezený v ustanovení § 30 odst. 1 písm. b) Zákona o přestupcích a jeho objektivní stránka spočívá v umožnění neoprávněného požívání OPL osobě mladší 18 let, pakliže se nejedná o čin přísněji trestný. K naplnění skutkové podstaty tohoto přestupku zcela postačovalo pouhé jedno takové umožnění, nebylo tedy vyžadováno opakování takového jednání. Dále již ze samotné formulace „nejde-li o čin přísněji trestný“ vyplývá, že je tento přestupek v poměru subsidiarity k trestnému činu podle ustanovení § 283 TrZ.¹⁹³

¹⁹¹ JEMELKA, Luboš, Pavel VETEŠNÍK. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckovy komentáře. s. 52. ISBN 978-80-7400-666-1.

¹⁹² Do 30. 5. 2017 neslo toto ustanovení název Přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi.

¹⁹³ JEMELKA, Luboš, Pavel VETEŠNÍK. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckovy komentáře. s. 210-211. ISBN 978-80-7400-501-5.

Skutková podstata druhého relevantního přestupku byla vymezena v ustanovení § 30 odst. 1 písm. c) Zákona o přestupcích. Objektivní stránka tohoto přestupku spočívá v neoprávněném přechovávání OPL v malém množství pro svoji potřebu. Problematika malého množství drogy byla již řešena v podkapitole 4.1. této práce, tudíž není třeba se k ní vracet, snad lze jen doplnit, že dolní hranice množství OPL, která by mohla být relevantní pro posouzení přestupku, není nikde upravena, tudíž lze teoreticky shledat, že z hlediska správního práva je zakázáno přechovávat i zcela marginální mikro dávku zakázané OPL, a bude tedy v konkrétním jedinečném případě vždy nutné vyhodnotit společenskou škodlivost takového přechovávání jakožto jednoho z materiálních znaků přestupku. Komentář chybně uvádí, že korespondujícím trestným činem je nedovolené pěstování rostlin obsahujících OPL i když je zcela nesporné, že předmětný přestupek je provázán s trestným činem podle ustanovení § 284 TrZ spočívajícím v přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu.¹⁹⁴

Poslední z relevantních přestupků, které byly upraveny Zákonem o přestupcích ve zmíněném znění, byl přestupek podle ustanovení § 30 odst. 1 písm. d). Tento přestupek postihuje neoprávněné pěstování pro vlastní potřebu v malém množství rostlin a hub obsahujících OPL. Zde k výkladu poměrně jednoduše poslouží již zmíněné nařízení vlády č. 455/2009 Sb. S přihlédnutím do jeho Příloh č. 1 a č. 2 zjistíme, že přestupkem je pěstování nejvýše pěti rostlin konopí a nejvýše 40 hub obsahujících psilocybin a psilocin. Pakliže je tato hranice překročena, již se jedná o trestný čin ve smyslu ustanovení § 285 TrZ.¹⁹⁵

4.7.2. Současná právní úprava přestupků na úseku neoprávněného nakládání s OPL

Jak již bylo zmíněno výše, od 1. 7. 2017 je generální úprava jak hmotného, tak procesního přestupkového práva obsažena v Přestupkovém zákoně. Ten ve svém ustanovení § 113 deroguje starý Zákon o přestupcích, který tudíž pozbyl platnosti. Všechny tři skutkové podstaty přestupků, které byly zmíněny v podkapitole 4.7.1. byly v téměř totožném¹⁹⁶ znění začleněny do ustanovení § 39 odst. 2 písm. a) až c) Zákona o návykových látkách. Zákon o návykových látkách však ve svém ustanovení § 36 speciálně upravuje rovněž přestupky spáchané právníky osobami a podnikajícími fyzickými osobami. Výčet skutkových podstat, kterých se mohou dopustit podnikatelé je značně širší s citelně přísnějšími sankcemi. Např. pro přestupek porušení zákazu pěstovat konopí s potencií vyšší než 0,3 % THC podle

¹⁹⁴ JEMELKA, Luboš, Pavel VETEŠNÍK. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckovy komentáře. s. 212. ISBN 978-80-7400-501-5.

¹⁹⁵ Ibid. s. 213

¹⁹⁶ Regulované látky již nejsou označeny jako omamné a psychotropní, nýbrž pouze společně jako návykové ve smyslu ustanovení § 2 písm. a) Zákona o návykových látkách.

ustanovení § 36 odst. 1 písm. x) lze právnické či podnikající fyzické osobě uložit pokutu až 500.000,- Kč. Obdobně přísné sankce mohou být uloženy rovněž osobám poskytujícím lékařské zdravotní služby.

4.7.3. Zákon č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

Kategorii právních předpisů správního práva, zabývajících se mimo jiné také tématikou OPL, završím zákonem o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek (dále také „Zákon o ochraně zdraví“). Tento zákon si dle důvodové zprávy klade za cíl posílit prevenci škod, které mohou způsobit návykové látky. Prioritami v této oblasti jsou zvýšení ochrany veřejného zdraví, zejména zdraví dětí a mladistvých. Dále se tento zákon zaměřuje na snížení dopadů škod v oblasti sociální, bezpečnostní a hospodářské, které jsou kladeny za vinu návykovým látkám.¹⁹⁷

Jedním z dílčích cílů rovněž jmenovaných v důvodové zprávě, je cíl komplexnějšího právního ukotvení organizace, koordinace a provádění národní protidrogové politiky. Za účelem naplnění tohoto cíle bylo do Zákona o ochraně zdraví vtěleno ustanovení § 28, které k ochraně zdraví populace před škodlivými účinky návykových látek pověřuje vládu, ministerstva a samosprávné celky k provádění opatření ve vzájemné součinnosti. Vláda má za tímto účelem povinnost vydávat každých nejméně 10 let akční plán v podobě Národní strategie protidrogové politiky. Obdobně tak mají dle následujícího ustanovení § 29 činit v samostatné působnosti obce a kraje.

5. Právní regulace OPL v Portugalsku

Právní regulaci nakládání s OPL dle portugalského právního řádu jsem pro účely komparace s českou právní úpravou této problematiky zvolil z několika rozličných důvodů. Jedním z nich jsou velice podobné geografické a socioekonomické parametry obou zemí. Česká i Portugalská republika mají obě zhruba 10 milionů obyvatel, rozlohu v rozmezí cca 80-90 tisíc km², hustotu zalidnění v rozmezí 114-134 obyvatel na jeden km² a v neposlední řadě obdobně vysoký hrubý domácí produkt pohybující se zhruba od 320 miliard amerických dolarů do 376 miliard amerických dolarů k roku 2017.¹⁹⁸ Dalšími z důvodů proč jsem pro komparaci zvolil Portugalsko, jsou obdobné prvky politického vývoje v obou zmíněných státech. Česká (ať již ČSR, ČSSR či ČSFR) republika i Portugalská republika jsou obě

¹⁹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

¹⁹⁸ The World Fact Book. *USA, Central Intelligence Agency, Library*. [online]. [cit. 22. 11. 2019]. Dostupné z www.cia.gov

signatáři nejvýznamnějších protidrogových konvencí a oba státy si rovněž prošly několika dekádami své existence v područí totalitních režimů.

Zdaleka nejdůležitějším důvodem pro volbu Portugalska je však velmi netradiční, specifická a svého času neobdobná trestní a administrativně právní úprava nakládání s nelegálními OPL, která byla a stále je předmětem mnoha diskuzí a zkoumání napříč nejrůznějšími vědeckými obory.

5.1. Historické souvislosti

Portugalská republika se již krátce po svém vzniku roku 1910 stala jednou ze smluvních stran První opiové úmluvy.¹⁹⁹ V tomto období se však ještě zneužívání omamných látek v Portugalsku nevyznačovalo oproti ostatním evropským státům markantními rozdíly. V roce 1933 nastolil v zemi António de Oliveira Salazar diktaturu, v jejímž důsledku došlo v Portugalsku k mnoha změnám, které pravděpodobně zapříčinily pozdější masové rozšíření zneužívání OPL a s tím související růst kriminality a socioekonomických problémů. Totalitní režim se zaměřil na snížení vzdělání svých občanů za účelem jejich snadnějšího ovládní. Mimo jiné bylo zakázáno konzumovat Coca Colu a vlastnit pouhý zapalovač bylo možné jen s příslušným povolením. Tehdy velmi málo gramotní Portugalci tedy museli být po pádu totalitního režimu v roce 1974 naprosto nepřipraveni na první velkou vlnu importu drog do zhruba 30 let uzavřené země.²⁰⁰ Od podpisu První opiové úmluvy nebyl v Portugalsku téměř 40 let přijat jediný právní dokument zabývající se regulací nelegálních drog a toto téma nebylo ani předmětem politické diskuze. Až v brzkých 70. letech se začaly objevovat prvopočátky drogových problémů, které měly brzo nabrat devastujících rozměrů. Tehdy ještě Salazarova vláda vydala první zákony implementující JÚOL, a to především trestněprávní rovinu řečené úmluvy. Politické debaty na téma drog režim zneužil a vedl je především o morální stránce zneužívání drog, kdy zneužívání bylo vnímáno nejen jako zdroj a příčina kriminality, ale především jako příčina zvýšeného odporu občanů proti režimu.

V souvislosti s již zmíněným uvolněním společnosti v roce 1974 vzrostlo experimentování s nejrůznějšími drogami, v reakci načež byly již demokraticky zvolenou vládou zřízeny dvě agentury spadající do gesce Rady ministrů. První agentura nesla název Centrum pro studium mládeže a zaměřovala se na výzkum nejvhodnějších způsobů prevence

¹⁹⁹ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Drug policy profiles – Portugal*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. s. 10. ISBN 978-92-9168-463-2

²⁰⁰ Portugal's radical drugs policy is working. Why hasn't the world copied it? *The Guardian*. [online]. 2017 [cit. 2. 1. 2019]. Dostupné z www.theguardian.com

užívání drog mezi mladými lidmi a nevhodnějších způsobů léčení závislosti. Druhá pak nesla název Centrum pro vyšetřování drogové kriminality, jejímž účelem bylo dosáhnout maximální efektivity vymáhání práva v drogové oblasti se zaměřením na snížení nabídky drogového trhu.²⁰¹ Ani tato opatření však neměla velkého úspěchu a počet drogově závislých rapidně stoupal. V 80. letech minulého století již téměř každý desátý Portugalec zkusil heroin a každý stý Portugalec byl na injekčním užívání heroinu závislý, přičemž se ani zdaleka nejednalo jen o nižší společenskou třídu. V heroinové pasti se ocitali bankéři, vysokoškolští studenti i horníci. Nejhuře na tom bylo jižní Portugalsko. Turisticky vyhledávaná oblast Algarve se ke konci 80. let minulého století stala jednou z hlavních drogových oblastí v Evropě, injekční aplikování drog bylo možné vidět prakticky kdekoliv na ulici za bílého dne, na náměstích, v parcích a počet závislých zde byl také nejvyšší. Rapidně se zvyšoval počet mrtvých v důsledku předávkování, loupeže a krádeže byly na denním pořádku a počet lidí infikovaných HIV vynesl mezi evropskými státy Portugalsko na první příčku.²⁰²

První pokusy o integrovanější drogovou politiku v reakci na neúnosnou situaci v zemi byly v Portugalsku učiněny v roce 1987 zřízením Národního programu pro boj proti drogám přezdívanému „Projecto VIDA“ čili doslovně přeloženo projekt život. Tento program zahrnoval celkem 30 opatření, kterými měl být drogový problém podchycen a korigován. Jednotlivé mechanismy spočívaly např. v dostatečném informování společnosti a vytvoření širšího povědomí o drogovém problému, dále v léčbě a resocializaci závislých ve specializovaných léčebných centrech pod záštitou ministerstva zdravotnictví a v neposlední řadě rovněž opatření spočívající v redukci nabídky.²⁰³

Tyto první kroky k radikální změně portugalské trestní politiky v drogové oblasti jsou v průběhu 90. let následovány přijímáním nových zákonů a nařízení, kterými se budu podrobněji zabývat v následujících podkapitolách.

5.2. Protidrogový zákon č. 15/93

Esenciálním právním předpisem, který se zaměřuje na trestněprávní úpravu užívání a obchodování s OPL v Portugalsku, je Protidrogový zákon č. 15/93 (Decreto Lei n.º 15/93 legislação de combate à droga) ze dne 22. ledna roku 1993 (dále také „Protidrogový zákon“).

²⁰¹ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Drug policy profiles – Portugal*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. s. 10. ISBN 978-92-9168-463-2

²⁰² Portugal's radical drugs policy is working. Why hasn't the world copied it? *The Guardian*. [online]. 2017 [cit. 2. 1. 2019]. Dostupné z www.theguardian.com

²⁰³ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Drug policy profiles – Portugal*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. s. 12. ISBN 978-92-9168-463-2

Hlavním důvodem pro přijetí tohoto zákona byla harmonizace vnitrostátního práva se závazky vyplývajícími pro Portugalsko z Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988, které jsem věnoval prostor v podkapitole 3.3.5. Nicméně kromě naplnění obecných cílů vymezených touto úmluvou si Protidrogový zákon klade za úkol podrobněji rozpracovat dělení jednotlivých regulovaných OPL dle jejich celkové škodlivosti pro lidský organismus a tudíž míře nebezpečí spojené s jejich zneužíváním. Na poměrně podrobné dělení OPL pak navazuje stejně podrobný systém sankcí různé škály. Zákonodárce v preambuli tohoto zákona dále zmiňuje, že si je vědom zvláštnosti vyčlenění drogových trestných činů do samostatného speciálního zákona vedle obecného trestního hmotněprávního kodexu a trestního řádu, což některé filozofické školy teorie práva nepovažují za správné. Nicméně vzhledem k celospolečenskému rozsahu drogového problému v Portugalsku považuje zákonodárce za nutné jej rozpracovat mnohem podrobněji než je pro jiné trestněprávní úseky obvyklé. Jako zcela zásadní shledává zákonodárce nutnost podrobného zkoumání poměrů každého individuálního pachatele a potřebu velmi úzké spolupráce se zdravotními institucemi²⁰⁴

5.2.1. Skupiny OPL vymezených v přílohách Protidrogového zákona

Protidrogový zákon postihuje jak užívání, tak neoprávněné nakládání s látkami vymezenými v přílohách I. až VI. Příloha č. I. se dělí do dalších tří podskupin A, B, a C, kdy první z nich je věnována taxativnímu výčtu regulovaných opiátů, skupina B pak listům koka, kokainu a souvisejícím eggoninovým alkaloidům a jejich derivátům, skupina C zahrnuje konopné drogy. Příloha II je rovněž dělena do tří podskupin. První z nich jmenuje halucinogeny typu DMT, LSD, PCP, MDMA, psilocybin apod. Druhá skupina čili II. B. jmenuje látky ze skupiny amfetaminů a poněkud netradičně je do ní zařazena i psychoaktivní látka obsažená v rostlinách konopí THC. Skupina II. C. jmenuje látky ze skupiny barbiturátů. Do třetí samostatné skupiny zařadil zákonodárce přípravky, které obsahují látky ze skupin I. a II. pakliže jsou v přípravku obsaženy do určitého limitního množství, pokud je tento limit překročen, již se nejedná o pouhý přípravek obsahující OPL ze skupiny I. a II. ale přímo o konkrétní látku z prvních dvou skupin. IV. skupina vymezuje látky zařaditelné mezi depresanty a léčiva se sedativním účinkem, např. Diazepam, Oxazepam, Meprobamat. A konečně V. a VI. skupina je zaměřena na prekursory drog.²⁰⁵

²⁰⁴ Preambule Decreto Lei n.º 15/93 legislação de combate à droga

²⁰⁵ Přílohy I. až VI. Decreto Lei n.º 15/93 legislação de combate à droga

Veškeré jednání spočívající v pěstování, výrobě, zpracování, využití, distribuci, dovozu, vývozu, průvozu, přepravě a držení látek uvedených v příloze je nadále možné pouze za předpokladu získání náležité licence a autorizace ze strany speciálně zřízeného úřadu, kterým je Národní farmaceutický ústav pro léčiva.²⁰⁶ Pakliže dotyčný nedisponuje předmětnou licencí, dopouští se některého z trestných činů, které jsou následně v Protidrogovém zákoně vymezeny. Nad dodržováním právních předpisů v souvislosti se zákonným prodejem látek vymezených v přílohách I. až IV. jsou kromě policie a správních úřadů oprávněny dohlížet rovněž orgány finanční správy a v případě mezinárodního importu a exportu orgány celní správy.²⁰⁷

5.2.2. Nedovolené obchodování

Nedovoleného obchodování resp. dalšího nedovoleného nakládání se osoba dopustí, pakliže nedisponuje výše zmíněným povolením a naplňuje-li její jednání alespoň jeden ze znaků objektivní stránky spočívající v pěstování, výrobě apod. ve vztahu k látkám vymezeným v přílohách I. až III. Protidrogového zákona. Za takovéto jednání je možné uložit trest odnětí svobody v rozmezí 4 až 12 let. Ještě přísněji bylo možné potrestat osobu, která sice je držitelem patřičného oprávnění, ale jedná v rozporu s jeho obsahem, čili jej zneužije, za takovéto jednání bylo možné uložit trest odnětí svobody od 5 do 15 let. Pakliže se kdokoliv dopustí nedovoleného nakládání s OPL vymezenými v příloze č. IV. je rovněž trestně odpovědný, ale uložitelný trest je značně mírnější, pohybuje se v rozmezí 1 až 5 let vězení.²⁰⁸

Následující článek se věnuje prekursorům a vymezuje dvě základní skutkové podstaty. První trestně postihuje jednání spočívající v nedovoleném nakládání s prekursori uvedenými v přílohách V. a VI. a dále předměty určenými k nedovolené výrobě OPL, za což umožňuje uložit trest v rozmezí od 2 do 10 let. Druhá pak pamatuje na pouhé držení prekursorů a předmětů k nedovolené výrobě OPL a stanovuje trestní sazbu od 1 do 5 let. Kvalifikované skutkové podstaty opět pamatují na nedovolené nakládání a držbu prekursorů osob, které jsou držiteli patřičného oprávnění, které svým jednáním poruší.²⁰⁹

Čl. 24. Protidrogového zákona taxativně jmenuje některé okolnosti, za kterých lze mimořádně zvýšit trestní sazbu uvedenou v základních skutkových podstatách. Těmi jsou zejména spáchání relevantního trestného činu vůči mladistvému, hendikepovanému, získání

²⁰⁶ Ibid. Čl. 2. a Čl. 4.

²⁰⁷ Ibid. Čl. 12.

²⁰⁸ Ibid. Čl. 21.

²⁰⁹ Čl. 22. Decreto Lei n.º 15/93 legislação de combate à droga

značného prospěchu nebo spáchání takového trestného činu speciálním subjektem, kterým je veřejný činitel při výkonu jeho funkce. Naopak mimořádně snížit trestní sazbu lze za předpokladu, že kvalita a kvantita OPL je nižší a tudíž i míra společenské škodlivosti takového jednání je menší.²¹⁰ Samostatnou skutkovou podstatou je rovněž vymezeno jednání spočívající v nákupu OPL pro vlastní potřebu.²¹¹

Protidrogový zákon vymezuje jako samostatný trestný čin i jednání, které by z hlediska českého trestního práva hmotného bylo posouzeno jako účastenství na trestném činu ve formě pomoci. Dle Čl. 30 Protidrogového zákona je trestně odpovědný majitel, manažer nebo ředitel hotelu, restaurace, kavárny, klubu, společenské místnosti apod. pokud souhlasil s využitím jím provozovaného prostoru pro účely výroby, zpracování, distribuce nebo užívání drog. Za pouhý souhlas s takovouto činností bylo možné uložit trest odnětí svobody od 1 do 8 let.²¹²

5.2.3. Nedovolené obchodování za současného užívání OPL

S dle mého názoru naprosto revolučním ustanovením se lze setkat v Čl. 26. Protidrogového zákona. Toto ustanovení vymezuje privilegovanou skutkovou podstatu k nedovolenému obchodování s OPL. Pamatuje na situaci, kdy osoba závislá na užívání OPL svým jednáním sice naplní skutkovou podstatu některého z výše řešených trestných činů, ale takového jednání se dopustí pouze za účelem opatření prostředků pro získání OPL, jejímuž zneužívání se pravidelně oddává. Sankce jsou citelně sníženy s horní hranicí sazby trestu odnětí svobody nepřekračující 3 roky v nejzávažnějších případech, ale v méně závažných případech přichází v úvahu pouze pokuta či některý z alternativních trestů. Ovšem za předpokladu, že pachatel nadržel množství OPL přesahující průměrnou pětidenní spotřebu, pojmu průměrná denní spotřeba ve smyslu Protidrogového zákona, se věnuji v jedné z následujících podkapitol.²¹³

Tento přístup poprvé alespoň nastínil dle mého názoru zcela zásadní věc, a sice že se závislým pachatelem je nutné pracovat zcela odlišně než s běžným pachatelem, neboť i jejich vnitřní psychický stav ke skutečnostem, které zakládají odpovědnost za trestný čin, mohou být zcela odlišné.

²¹⁰ Ibid. Čl. 24. a 25.

²¹¹ Ibid. Čl. 26.

²¹² Ibid. Čl. 30.

²¹³ Čl. 26. Decreto Lei n.º 15/93 legislação de combate à droga

5.2.4. Svévolná derelinkce injekční stříkačky

Další z kuriozních skutkových podstat trestný činů podle Protidrogového zákona, je opuštění injekční stříkačky použité k nezákonné konzumaci OPL resp. obdobného předmětu, na místě veřejném nebo veřejně přístupném. Za takovéto jednání bylo možné uložit trest odnětí svobody až na jeden rok.²¹⁴ Jestliže výše zmíněné ustanovení o menší trestnosti závislého pachatele shledávám jako pokrokové, trestní postih odhození injekční stříkačky hodnotím naopak jako ustanovení zpátečnické, neboť dle mého názoru nemohlo mít téměř žádný odrazující vliv na rozhodování drogově závislého a svého účelu chránit veřejné zdraví tudíž nemohlo účinně dosáhnout.

5.2.5. Nedovolené užívání OPL

Čtvrtá kapitola Protidrogového zákona se věnuje trestněprávní úpravě oblasti nedovoleného užívání OPL čili jakékoliv konzumace OPL, která není vůbec podložena lékařským předpisem, popř. lékařským předpisem sice podložena je, ale množství aplikované látky nebo způsob, jakým je tato látka aplikována, nejsou v souladu s lékařem stanovenou diagnózou. Kromě samotného užívání bylo trestně postižitelné i pěstování konopí pro vlastní potřebu, přechovávání OPL pro vlastní potřebu a rovněž i samotný akt nezákonného nabytí OPL. Za tento trestný čin bylo možné uložit trest odnětí svobody až na tři měsíce, pokud se však pachatel dopustil takového jednání s množstvím OPL přesahující průměrnou třídní individuální spotřebou, horní hranice sazby trestu odnětí svobody se zvyšovala až na jeden rok. Pokud se naopak takového jednání dopustil pachatel, který se opojení drogy oddává pouze příležitostně, bylo možné upustit od potrestání.²¹⁵

Trestání závislých uživatelů lze vzhledem k jejich psychické a fyzické kondici hodnotit jako velmi přísné a bylo také později zrušeno, nicméně samotné sankce jsou relativně mírné až symbolické. Následující články Protidrogového zákona upravují především léčbu, jako alternativu k trestům, kterých i s přihlédnutím k účelu vymezeného v preambuli nemělo být vůči uživatelům OPL příliš užíváno.

V první řadě bylo nutné zajistit dostatečnou ochranu anonymity drogově závislého, který spáchal trestný čin nedovoleného užívání OPL, ale žádá o pomoc stát nebo soukromý subjekt. Lékaři jsou vázání lékařským tajemstvím, ale ani personál a další zaměstnanci zdravotních zařízení jsou vázání mlčenlivostí a nesmí být nuceni proti takovému pachateli

²¹⁴ Ibid. Čl. 32

²¹⁵ Ibid. Čl. 40

svědčit. Prolomit mlčenlivost může pouze lékař a jen v situaci, kdy se domnívá, že není dostatečně vybaven pro řádnou pomoc pacientu pachateli. Za poskytnutí náležité péče závislým pachatelům, kteří učiní dobrovolně detoxikační kroky, je odpovědné Ministerstvo zdravotnictví Portugalské republiky.²¹⁶

Svědčí-li okolnosti případu o pravidelném užívání OPL pachatelem, může státní zástupce nařídit velice podrobnou zdravotní prohlídku ke zjištění co možná nejvíce informací o zdravotní a psychické stránce pachatele za účelem přijetí nejvhodnějšího opatření reflektujícího veškeré individuální okolnosti. Navrhnout rozhodnutí o provedení takové prohlídky může kromě OČTŘ podat také manžel či manželka pachatele nebo osoba, která má na věci jiný právní zájem. Pakliže pachatel souhlasí s navrženým způsobem léčby, je k ní bez dalšího ihned přistoupeno, pokud s léčbou nesouhlasí, státní zástupce tuto skutečnost sdělí Sociálnímu rehabilitačnímu ústavu, který určí další postup.²¹⁷ Poměrně komplexně Protidrogový zákon upravuje rovněž odvykací léčbu ve věznicích. Nezávisle na způsobu léčby či druhu uloženého trestu je závislý pachatel povinen každé tři měsíce popř. i méně, podstoupit lékařskou prohlídku, jejímž výsledkem je zpráva o vývoji jeho zdravotního stavu, přičemž na základě této zprávy je individuální program léčby závislého dále přizpůsobován.²¹⁸

5.2.6. Průměrná denní dávka drogy

Protidrogový zákon poměrně často pracuje s pojmem průměrná denní dávka. Tento pojem stanovuje hranici, která pokud je překročena, může dojít k založení trestní odpovědnosti pro závažnější trestný čin. Dále tato hranice slouží jako jedno ze základních východisek pro stanovení, zdali byla OPL přechovávána pro vlastní potřebu nebo zdali se již jednalo o takové množství látky, které nasvědčuje spíše tomu, že droga byla určena pro distribuci.

Jaké množství odpovídá průměrné denní dávce OPL, stanovily Ministerstvo zdravotnictví a Ministerstvo spravedlnosti Portugalské republiky ve společné vyhlášce č. 94/96 ze dne 26. března 1996. Tato vyhláška provádí některá ustanovení Protidrogového zákona a to zejména ustanovení, která se týkají diagnostických postupů a odborných vyšetření potřebných pro charakterizaci drogové závislosti konkrétního jedince. Maximální kvantitativní limity denní individuální průměrné dávky látek nebo přípravků, které jsou

²¹⁶ Čl. 40. až 42. Decreto Lei n.º 15/93 legislação de combate à droga

²¹⁷ Ibid. Čl. 43

²¹⁸ Ibid. Čl. 47

nejčastěji zneužívány, jsou stanoveny v tabulce připojené ke zmíněné vyhlášce. Tuto tabulku přikládám pod číslem 6. k ostatním přílohám této práce. Hodnoty, které lze v této tabulce nalézt jsou až na kyselinu lysergovou uváděny v gramech. Množství látky označené indexem „2“ odpovídá vždy denní dávce drogy, která byla na základě epidemiologických výzkumů zjištěna jako průměrná.²¹⁹ Látky, u nichž je v závorce index „3“, jsou pak ještě podrobněji specifikovány písmeny (a) až (g), kdy u každé z nich je vysvětleno, jakým způsobem bylo tabulkové množství dosaženo. Zaměříme-li se např. na písmeno (a) s indexem 3, vztahující se k množství průměrné denní dávky PCP, zjistíme, že tato byla odvozena od denních sazeb uvedených v oficiálních lékopisech.²²⁰

Tento velmi podrobný systém určení průměrné denní dávky té které drogy ruku v ruce s ještě propracovanějším systémem léčby závislých, jehož následný vývoj ještě zmíním, jednoznačně vypovídá o neobdobné komplexnosti protidrogové legislativy a velkém odhodlání Portugalců vyhrát boj se zneužíváním nelegálních drog.

5.3. Zákon č. 30/2000

Přijetí Protidrogového zákona nebylo ani zdaleka konečným řešením drogového problému v Portugalsku, jelikož stále nedošlo k citelnému poklesu počtu závislých osob, úmrtí z předávkování drogami a počtu lidí infikovaných HIV. Ještě ve stejném roce, kdy byl Protidrogový zákon přijat, téměř všechny parlamentní politické strany začaly zpochybňovat účelnost trestání uživatelů drog, načež byla zřízena zvláštní parlamentní komise pro sledování vývoje drogové závislosti a obchodování s drogami v Portugalsku. Tato komise složená z 29 členů se jednohlasně shodla na potřebě ještě integrovanější protidrogové legislativy a zvýšení decentralizace veřejných institucí zaměřených na řešení drogového problému. Mezi léty 1995 až 1998 se v Portugalsku téměř zdvojnásobil objem peněžních prostředků alokovaných pro účely boje s drogovou závislostí a drogovou kriminalitou z původních 36 milionů EUR na 75 milionů EUR.²²¹

Následovalo utváření a zasvěcování dalších veřejnoprávních ale i soukromoprávních institucí a přijímání dalších akčních koordinačních plánů. Tyto aktivity vyústily dne 29. listopadu roku 2000 přijetím zákona č. 30/2000 (Lei n.º 30/2000, de 29 de Novembro, Regime jurídico do consumo de estupefacientes), kterým se stanoví právní režim užívání

²¹⁹ Příloha č. 6 – bod č. 2 legendy k hodnotové tabulce nejčastěji zneužívaných OPL

²²⁰ Ibid. – bod č. 3 písm. (a) legendy k hodnotové tabulce nejčastěji zneužívaných OPL

²²¹ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Drug policy profiles – Portugal*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. s. 13-14. ISBN 978-92-9168-463-2

omamných a psychotropních látek a sociální a zdravotní ochrana osob tyto látky zneužívajících (dále také „Dekriminalizační zákon“). Dekriminalizační zákon navazuje na generální úpravu vymezenou v Protidrogovém zákoně, částečně ji doplňuje a částečně deroguje, s drobnými změnami je tento zákon účinný dodnes.

Nejprve je nutné se zaměřit na samotný pojem dekriminalizace a odlišit jej od pojmů legalizace či depenalizace. V případě depenalizace mluvíme o takové právní úpravě, která sice zachovává trestnost pro jednání spočívající v držení drog pro vlastní potřebu a jejich užívání, ale neukládá za takové jednání žádné trestněprávní sankce. Právní režim označovaný jako legalizace spočívá v neexistenci jakékoliv veřejnoprávní normy, která by držení a užívání drog zakazovala. A konečně dekriminalizace, zmíněná v čl. 29 Dekriminalizačního zákona, spočívá v sankcionování držení drog pro vlastní potřebu a jejich užívání a nákup pouze prostřednictvím administrativněprávních norem a je tudíž zcela vyňato z působnosti norem trestněprávních.²²² Dekriminalizace se však vztahuje pouze na užívání a držení pro vlastní potřebu jakož i jejich nákup, v případě prodeje drog, popř. držení nadlimitního množství, které nasvědčuje úmyslu drogu distribuovat, jsou trestněprávní sankce zachovány.²²³

První významnou změnou, kterou přinesl Dekriminalizační zákon, je zvýšení hranice povoleného množství držené drogy z množství odpovídající původně tří denní průměrné individuální spotřebě dle Protidrogového zákona, na desetidenní průměrnou individuální spotřebu při zachování tabulkových hodnot, které byly osvětleny výše. Například množství držené usušené marihuany, které po této novelizaci ještě není považováno za trestné, se tímto zvýšilo z původních 7,5 gramů na 25 gramů, ovšem sále za předpokladu že ani jiné okolnosti nesvědčí o držení OPL za účelem její distribuce.²²⁴ Dle stanoviska odvolacího soudu v Lisabonu je množství odpovídající individuální průměrné denní spotřebě stanoveno fixně a nelze jej měřit pro každého uživatele zvlášť.²²⁵ Další významné změny se s přijetím tohoto zákona objevily v procesních a institucionálních rovinách.

²²² GREENWALD, Glenn. *Drug Decriminalization in Portugal: Lessons for Creating Fair and Successful Drug Policies*. in: Cato Institute. s. 2 [online]. 2009. [cit. 28. 11. 2019] Dostupné z: www.cato.org

²²³ Ibid. s. 3.

²²⁴ Čl. 2 odst. 2 Lei n.º 30/2000, de 29 de Novembro, Regime jurídico do consumo de estupefacientes

²²⁵ Rozsudek odvolací soudní instance v Lisabonu ze dne 2. 4. 2019. *Právní databáze. Institut pro finanční a právní záležitosti portugalské justice. Instituto de gestão financeira e equipamentos da justiça* [online] 2019 [cit. 24. 11. 2019] Dostupné z www.dgsi.pt

5.3.1. Komise pro odrazení od zneužívání drog

Vedle klasických orgánů vymáhajících protidrogovou legislativu jakou jsou policie a celní správa, zřizuje Dekriminalizační zákon speciální správní orgán s názvem Komise pro odrazení od zneužívání drog²²⁶ (dále také „Nápravná komise“). Nápravná komise má ve smyslu Čl. 5 Dekriminalizačního zákona pravomoc rozhodovat o protiprávních činech, které tento zákon vymezuje a rovněž za tyto ukládat sankce. Administrativní a technickou podporu má za úkol Nápravné komisi poskytovat další specializovaný správní orgán s názvem Portugalský institut pro drogy a drogovou závislost. Každý z portugalských distriktů²²⁷ má svoji Nápravnou komisi, v případě větší koncentrace řízení, může být pro jeden distrikt příslušným členem vlády jmenováno i více Nápravných komisí. Nápravná komise je tvořena dvěma členy a jedním předsedou. Jeden člen je vždy právní expert jmenovaný ministrem spravedlnosti. Další dva členové komise jsou jmenováni ministrem zdravotnictví a jsou vybíráni z řad lékařů, psychologů, sociologů a sociálních pracovníků, u kterých je shledána dostatečná odbornost na poli drogové závislosti.²²⁸

Pokud tedy bylo zjištěno, že osoba zneužívá zakázanou OPL či drží množství OPL nepřesahující desetidenní průměrnou individuální spotřebu, která není ani z části určena pro jiného, nebude o jejím osudu rozhodovat soud, nýbrž Nápravná komise složená z odborníků na drogovou problematiku, disponující velmi širokými pravomocemi a širokou škálou administrativně právních prostředků k řešení konkrétního problému.

Nápravná komise nese odpovědnost za řádné vyslechnutí uživatele drog, a zjištění veškerých relevantních skutečností, které vypovídají o jeho zdravotním a psychickém stavu. Pakliže je zjištěno, že uživatel není na zneužívání té které látky závislý a ani nebyl v minulosti shledán vinným pro zneužívání OPL, může Nápravná komise podmíněně zastavit řízení. Podmíněně zastavit řízení, však může Nápravná komise i tehdy, shledá-li to účelným a pachatel, byť se jedná o závislého či recidivistu, dobrovolně souhlasí se svým zařazením do léčebného programu, který si z příslušené nabídky může závislý sám zvolit. Nápravná komise pak dohlíží nad řádným vykonáváním léčebného programu a každé minimálně tři měsíce si

²²⁶ Přeloženo z anglického jazyka „*Commission for the dissuasion of drug addiction*“.

²²⁷ Obdoba českého administrativního členění na jednotlivé kraje.

²²⁸ Čl. 5 a 7. Lei n.º 30/2000, de 29 de Novembro, Regime jurídico do consumo de estupefacientes

vyžádá podrobnou zprávu o jeho plnění.²²⁹ Do samotného léčebného programu však Nápravná komise nemá pravomoc jakkoliv zasahovat.²³⁰

5.3.2. Systém sankcí Dekriminalizačního zákona

Dekriminalizační zákon velmi podrobně upravuje i systém sankcí, které mohou být Nápravnou komisí uloženy. Pachatelům závislým na zneužívání OPL nelze uložit žádnou finanční sankci. Pachatelům, kteří nejsou shledáni závislými, mohou být uloženy sankce jak peněžního tak nepeněžního charakteru. Při ukládání sankcí je kromě závislosti Nápravná komise povinna vyhodnocovat také závažnost protiprávního činu, stupeň zavinění, druh a množství látky, bylo-li konzumováno na veřejném místě tak druh tohoto veřejného místa, ekonomické a sociální poměry pachatele a v neposlední řadě rovněž příležitostnost nebo pravidelnost zneužívání OPL pachatelem, který však není shledán závislým. 20 % z peněžních prostředků vybraných na peněžitých trestech putuje do kasy Prevenční služby pro léčení drogové závislosti, 10 % z celkové vybrané částky náleží Portugalskému institutu pro drogy a drogovou závislost. Nepeněžitou sankci lze uložit vedle pokuty nebo samostatně. Dekriminalizační zákon z nich jmenuje např. výstrahu, zákaz zdržovat se na určitých místech, zákaz styku s některými lidmi, zákaz činnosti nebo pomocné práce v organizacích zaměřených na boj s drogovou závislostí. Výstraha, jako nejmírnější zásah do práv pachatele, se uplatní především u prvně trestaných osob, u kterých nebyla shledána závislost na užívání OPL.²³¹

V některých specifických případech může být i podmíněně upuštěno od výkonu uložené sankce, opět při zvážení veškerých individuálních okolností případu a osoby pachatele, ale pouze shledá-li to Nápravná komise účelným. Může tak učinit například u závislého, pro kterého neexistuje vhodný způsob léčby nebo který léčbu odmítne, současně je však závislému uložena povinnost se v pravidelných intervalech dostavovat k lékařské prohlídce za účelem zjištění zdravotního stavu a zvážení dalšího postupu. Pravidla spojená s pravidelnými lékařskými prohlídkami pak upravuje vyhláškou ministr zdravotnictví.²³²

²²⁹ Ibid. Čl. 11. a 12.

²³⁰ GREENWALD, Glenn. *Drug Decriminalization in Portugal: Lessons for Creating Fair and Successful Drug Policies*. in: Cato Institute. s. 3 [online]. 2009. [cit. 28. 11. 2019] Dostupné z: www.cato.org

²³¹ Čl. 15- 18. Lei n.º 30/2000, de 29 de Novembro, Regime jurídico do consumo de estupefacientes

²³² Ibid. Čl. 19.

5.3.3. Účinek Dekriminalizačního zákona

Opatření a ucelený integrovaný systém prevence a léčby závislých toxikomanů, které byly Dekriminalizačním zákonem zavedeny, vedly v Portugalsku až k zázračným změnám. Odpůrci nové legislativy často namítali, že dekriminalizace pouze přitáhne občany z jiných členských států EU do Portugalska za účelem beztrestného zneužívání drog a obecně povede ke zvýšení poptávky po narkotikách. Ani jedna z těchto obav nebyla naplněna. V roce 2005, tedy pět let po uvedení Dekriminalizačního zákona v život, byl podíl přestupků spáchaných zahraničními občany na celkovém objemu přestupků nedovoleného užívání a držení OPL pro vlastní potřebu méně než 5%.²³³ Téměř všechny kategorie drog a zneužívání drog obecně zaznamenaly po dekriminalizaci pokles prevalence, byť u některých věkových skupin méně a u některých více.²³⁴ V neposlední řadě bylo v Portugalsku po zavedení souvisejících harm reduction opatření možné sledovat pokles úmrtí v důsledku předávkování drogami jakož i počet HIV infikovaných. Během šesti let klesl počet předávkování drogami v Portugalsku ze 400 úmrtí za rok 2000 na 290 úmrtí za rok 2006. Počet nově nakažených osob virem HIV v důsledku injekční aplikace drog klesl z původních 1400 za rok 2000 na pouhých 400 za rok 2006, tedy méně než třetinu.²³⁵ Dle výroční zprávy EMCDDA se nacházelo Portugalsko, v případě kategorií úmrtí v důsledku zneužívání OPL za rok 2017 a zneužívání OPL mezi studenty za rok 2015, pod evropským průměrem.²³⁶

5.4. Zákonný dekret č. 54/2013

Dekriminalizační zákon byl bezesporu nejvýznamnějším milníkem v právní úpravě zaměřené na boj s drogami v Portugalsku. Nicméně ani po jeho přijetí nezůstal portugalský zákonodárce nečinný. Následovalo zpracování mnoha dalších akčních plánů, z nichž nejvýznamnější, které mohu jmenovat, jsou Národní plán pro snížení závislého chování a závislostí 2013-2020 z roku 2013 následovaný Portugalským akčním plánem horizont 2020. Právě první ze zmíněných akčních plánů se kromě nově komplexně řešeného problému patologického hráčství a závislosti na alkoholu, věnuje rovněž nově vyvíjeným psychoaktivním látkám. Aby se včas předešlo jakémukoliv rozšíření zneužívání nových psychoaktivních látek a vzniku obdobného celospolečenského problému, se kterým se

²³³ GREENWALD, Glenn. *Drug Decriminalization in Portugal: Lessons for Creating Fair and Successful Drug Policies*. in: Cato Institute. s. 6 [online]. 2009. [cit. 28. 11. 2019] Dostupné z: www.cato.org

²³⁴ Ibid. s. 14-15.

²³⁵ Ibid. s. 16.-17.

²³⁶ Portugal Country Drug Report 2019. *European Monitoring Centre For Drugs And Drug Addiction*. [online]. 2019 [cit. 23. 11. 2019]. s. 8. a 12. Dostupné z www.emcdda.europa.eu

Portugalsko zejména v 90. letech minulého století potýkalo, rozhodl se portugalský parlament pověřit vládu přijetím speciálního právního předpisu věnujícího se právě novým psychoaktivním drogám na trhu.

Tímto právním předpisem je zákonný dekret č. 54/2013, o prevenci a ochraně před nabízením a obchodováním s novými psychoaktivními látkami (dále také „Dekret o NPL“).²³⁷ Již v preambuli Dekretu o NPL vyjadřuje vláda oprávněné obavy před novými psychoaktivními drogami (dále také „NPL“) na trhu, jejichž regulace je vzhledem k rychlému tempu vývoje těchto látek velmi obtížná. Jedná se o látky, které nebyly v minulosti žádným způsobem klinicky testovány, jejich krátkodobé či dlouhodobé účinky tedy nejsou dostatečně zjištěny a zdraví jejich uživatelů je mnohdy ve velkém nebezpečí. Kromě mnoha případů vyvolání psychických, neurologických poruch a srdečních komplikací totiž mohou vyvolávat i psychickou a fyzickou závislost a jsou tudíž velmi blízké látkám, jejich užívání a distribuce je již zakázána. Vedle neobdobně rychlých inovací je dále nakládání s těmito látkami těžko postižitelné a kontrolovatelné také z toho důvodu, že v naprosté většině případů jsou inzerovány, objednávány a distribuovány elektronicky prostřednictvím internetu.²³⁸

Pro účely Dekretu o NPL, má za úkol ministerstvo zdravotnictví vydat vyhláškou seznam látek, které jsou považovány za NPL a tento pravidelně aktualizovat, přičemž za NPL jsou považovány i veškeré jejich deriváty, izomery, soli a všechny přípravky, které NPL obsahují. Touto vyhláškou je Portaria n.º 154/2013 ze 17. dubna 2013, která poskytuje v příloze seznam NPL, tvořící v současné době 149 látek, považovaných za NPL. Dekret o NPL zakazuje jakékoliv jednání spočívající ve výrobě, dovozu, vývozu, inzerci, distribuci, prodeji ale rovněž samotném držení či šíření těchto látek, pakliže nejsou určeny k průmyslovým nebo farmaceutickým účelům, o čemž rozhoduje Národní úřad pro léčivé přípravky a zdravotnické výrobky.²³⁹

Dohled nad dodržováním Dekretu o NPL byl svěřen Úřadu pro potravinovou a hospodářskou bezpečnost, patrně z toho důvodu, že NPL jsou často vydávány za

²³⁷ Decreto-Lei n.º 54/2013, Procede à definição do regime jurídico da prevenção e proteção contra a publicidade e comércio das novas substâncias psicoativas.

Zákonné dekrety jsou právní předpisy vydávané vládou, pokud je k tomu zmocněna Ústavou Portugalské republiky nebo jednokomorovým Parlamentem. Zákonné dekrety jsou stejné právní síly jako zákony, které vydává Parlament a mohou zákon dokonce i derogovat. Vedle zákonů a zákonných dekretů existují v Portugalsku ještě podzákonný právní předpis zvaný „Portaria“ čili obdoba české ministerské vyhlášky. Portaria je nižší právní síly než zákon a zákonný dekret a jejich vydávání spadá do gesce jednotlivých ministerstev.

²³⁸ Preamble Decreto-Lei n.º 54/2013

²³⁹ Ibid. Čl. 3. a 4.

zemědělská hnojiva či koupelové soli. Tímto však není dotčena pravomoc bezpečnostních a zdravotních orgánů státu. Pro naplňování cílů stanovených Dekretem o NPL disponuje výše zmíněný úřad širokým spektrem pravomocí vůči subjektu, který je z obchodování s NPL podezřelý. Těmi jsou např. možnost uzavření provozovny až na 12 hodin za účelem shromáždění potřebných důkazů, dále zabavení předmětů a zboží, identifikace osob v provozovnách.²⁴⁰ Každý lékař je po pojetí podezření, že je některá látka životu a zdraví nebezpečná, povinen neprodleně informovat Generální ředitelství pro intervence v oblasti závislého chování a závislostí a další ústřední orgány veřejné správy v oblasti zdravotnictví. Ředitel, stojící v čele výše zmíněného Generálního ředitelství, na základě podrobné analýzy následně doporučí odpovědnému členu vlády zařadit předmětnou látku na seznam NPL.²⁴¹

Je tedy zřejmé, že Dekret o NPL upravuje ve vztahu k nedovolenému nakládání s NPL pouze administrativně právní odpovědnost pro přestupky. Za ty je možné uložit v případě pachatele fyzické osoby až 3740 EUR, v případě právnické osoby až 44890 EUR. Zcela odlišně se ale postupuje, pakliže byla držena NPL určena k osobní spotřebě, pak se postupuje podle Protidrogového zákona, resp. podle Dekriminalizačního zákona a osoba zneužívající NPL se tudíž nevyhne řízení před již zmíněnou tříčlennou Nápravnou komisí.²⁴²

²⁴⁰ Čl. 5 Decreto-Lei n.º 54/2013

²⁴¹ Ibid. Čl. 7. a 13.

²⁴² Ibid. Čl. 10.

6. Komparace právních úprav de lege lata a úvahy de lege ferenda

Aktuálně platná a účinná právní úprava primárních drogových trestných činů v České republice je zcela výlučně obsažena v trestním zákoníku. V českém právním řádu se jedná o jediný právní předpis, ve kterém lze vymezit skutkovou podstatu trestného činu a další trestněprávní předpisy jako např. Zákon o TOPO na skutkové podstaty trestných činů vymezených v trestním zákoníku vždy odkazují. Jakékoliv doplňování či pouhé specifikování skutkových podstat trestných činů jiným právním předpisem je i vzhledem k zásadě nullum crimen sine lege nepřijatelné. Tímto mířím především k Ústavním soudem zrušenému vládnímu nařízení č. 467/2009 Sb. Ústavní soudce Jan Musil ve svém disentu k nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 13/12 dle mého názoru zcela na místě podotýká, že význam výše zmíněné zásady není ani zdaleka tak jednoznačný, jak se na první pohled může zdát. Slovo lex, totiž nemusí nutně nabývat pouze velmi úzkého významu „zákon“, ale může nabývat značně obecnějšího významu „právo“.²⁴³

V této věci zaujímá Portugalsko odlišný přístup. Vedle obecného trestního zákona a trestního řádu zavádí trestní lex specialis v podobě Protidrogového zákona, zaměřený výlučně na vymezení skutkových podstat trestných činů primární drogové kriminality. Protidrogový zákon je dále částečně derogován, změněn a doplněn dalším speciálním zákonem, který se ještě podrobněji zabývá úpravou relevantních trestných činů primární drogové kriminality, páchané osobami zneužívajícími OPL. Dalším významným rozdílem od české právní úpravy je pak právní úprava zacházení s novými psychoaktivními látkami. Ta v Portugalsku, až na drobné odchylky, spadá převážně do roviny správního práva. Tento portugalský přístup k NPL pro mne bylo velmi obtížné zhodnotit, ale ve výsledku jej hodnotím spíše jako kladný, a to z několika důvodů. V případě NPL je naprosto esenciální rychlost procesu přijetí právní regulace a jejího vymáhání. Seznam zakázaných NPL může být v Portugalsku aktualizován mnohem flexibilněji pouhou ministerskou vyhláškou na rozdíl od rigidnějšího nařízení vlády v případě české právní úpravy. Správní řízení bude v případě NPL obecně mnohem rychlejší a tedy pro účely ochrany veřejného zdraví účinnější než řízení soudní. V neposlední řadě zde ke spáchání správního deliktu postačuje zavinění ve formě nedbalosti a sankce v podobě velmi vysokých pokut dle mého názoru k nápravě postačují, přihlédneme-li dále ke skutečnosti, že není vyloučena trestní odpovědnost pro ublížení na zdraví či usmrcení z nedbalosti v důsledku požití NPL.

²⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 7. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 13/12

Skutkové podstaty trestných činů dle obou národních úprav jsou si obsahově velmi podobné a vyplývají z již zmíněných mezinárodních konvencí. Liší se převážně pouze v rozdělení jednotlivých skutkových podstat, kdy některé jsou dle jedné právní úpravy zahrnuty do jednoho ustanovení a v druhé právní úpravě naopak vyčleněny více samostatných ustanovení. Portugalské právo tak např. nezná samostatný trestný čin nedovolené pěstování rostlin a hub obsahujících OPL, takovéto jednání je obsaženo v objektivní stránce trestného činu nedovolené nakládání s OPL dle Protidrogového zákona. Česká právní úprava však na rozdíl od portugalské nikdy trestně nepostihovala jednání, spočívající v užívání OPL, a to ani v době totalitního režimu, tudíž v této oblasti nikdy nebylo potřeba užívání drog tzv. dekriminlizovat, jak bylo učiněno na přelomu století v Portugalsku. Nepřiměřený a dle mého již vyjádřeného názoru zcela neúčelný trestný čin svévolného opuštění injekční stříkačky již v současné portugalské právní úpravě nenalezneme. Přesto poskytuje současná portugalská právní úprava specifickou skutkovou podstatu trestného činu, kterou bychom v českém trestním právu nenalezli. Tou je privilegovaná skutková podstata trestného činu, vymezující protiprávní obchodování s OPL, kterého se dopouští osoba závislá na zneužívání OPL, přičemž takové jednání závislé osoby je převážně motivováno opatřením prostředků na další dávku drogy. Portugalský zákonodárce dále zvlášť vymezuje kvalifikované skutkové podstaty trestných činů, kdy se nedovoleného nakládání s OPL dopouští osoba, která sice na straně jedné disponuje náležitým povolením či licenci k nakládání s OPL, ale na straně druhé úmyslně této licence zneužívá ke svému prospěchu nebo prospěchu jiného.

Další kategorií, kterou shledávám za účelné komparovat, je množství drogy rozhodné pro vznik trestní odpovědnosti. Způsob určení limitního množství drogy dle české právní úpravy je obestřeno poměrně významnou nejistotou. Zmíněné nařízení vlády č. 455/2009 Sb., které explicitně vymezovalo rozhodné množství, bylo Ústavním soudem zrušeno a nezbývá tudíž než nahlédnout do Stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2013. Jak již bylo zmíněno, příložená tabulka poskytuje pouze orientační hodnoty, tudíž nelze zcela jistě dopředu předpokládat, jakým způsobem soud rozhodne a je nutné v každém konkrétním případě individuálně posuzovat všechny relevantní okolnosti např. míru rozvinutí závislosti pachatele a jeho toleranci vůči droze. Tyto orientační hodnoty odkazují na sedmidenní spotřebu průměrného uživatele a bez bližšího objasnění vyčleňuje drogy s léčebným využitím a drogy bez léčebného využití. Portugalsko v tomto ohledu užívá k vymezení rozhodného množství látky ministerskou vyhlášku, která stanoví přesně vymezené limity pro průměrnou individuální denní spotřebu. Pro jednotlivé látky, precizně

vyčleněné do skupin dle škodlivosti, tato vyhláška uvádí, jakým způsobem byl kvantitativní limit stanoven, např. epidemiologický průzkum. Trestně nepostižitelné množství látky je pak stanoveno až na deseti násobek denní individuální průměrné spotřeby a množství látky tedy odpovídá desetidenní průměrné spotřebě jedince. V tomto ohledu tedy shledávám portugalskou právní úpravu mnohem předvídatelnější a průhlednější, než je úprava česká.

Ohledně konkrétních množství, srovnáme-li hodnoty z tabulky výše zmíněného stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu a hodnoty uvedené v tabulce tvořící Přílohu č. 6 této práce, dostáváme relativně obdobné hodnoty. Dle české právní úpravy je tedy aktuálně trestně nepostižitelným množství heroinu nepřesahující 1,5 gramu, pro amfetamin jsou to 2 gramy a kokain 1 gram. Dle portugalské právní úpravy je tímto limitním množstvím stanoveným pro heroin 1 gram, pro amfetamin rovněž 1 gram a kokain 2 gramy. Je poněkud zvláštní, že v případě heroinu a amfetaminu jsou limitní hodnoty v Portugalsku přísnější, ačkoliv jsou stanoveny pro nikoliv sedmi, ale desetidenní spotřebu. Blíže jsem se tímto fenoménem nezabýval, vysvětluji si to tím, že tyto dvě konkrétní drogy budou patrně v Portugalsku zneužívány ve větší míře, popř. budou průměrně nabývat vyšší čistoty účinných látek než v České republice. Opačně je tomu v případě marihuany, tu lze v Portugalsku pro vlastní potřebu držet v množství až 25 gramů a v České republice pouze v množství nepřesahující 10 gramů sušiny.

Přísnost sankcí, které lze za řešené trestné činy uložit je u obou národních úprav víceméně obdobná. Např. u trestného činu šíření toxikomanie obě národní úpravy stanovují trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující 3 roky. Zde tedy lze shledat, že obě národní úpravy vycházejí z celoevropského standardu a příslušných mezinárodních úmluv. Oblast nakládání s prekursorů a předměty k nedovolené výrobě OPL postihuje portugalská právní úprava přísněji nežli úprava česká. V základní skutkové podstatě tohoto trestného činu dle portugalské úpravy je možné uložit trest odnětí svobody v rozmezí dvou až deseti let, což svou přísností odpovídá českému trestání kvalifikované skutkové podstaty věnované prekursorům. Drobné rozdíly jsou i v případě nedovoleného přechovávání OPL. Česká právní úprava umožňuje postihnout takové jednání trestem odnětí svobody dle základní skutkové podstaty až na jeden rok a v případě kvalifikovaných podstat na dva roky až osm let. Portugalská právní úprava naopak při prokázání, že je přechováváno pro vlastní potřebu, neumožňuje uložit trest odnětí svobody a pakliže se se přechovávání dopustila osoba na droze závislá, nelze takové osobě uložit ani pokutu. Pakliže dle portugalské právní úpravy osoba přechovává větší než desetidenní množství OPL, aplikují se ustanovení Protidrogového

zákona, který však nejen že značně změkčuje trestání závislých osob, ale dále také počítá se snížením trestní sazby s přihlédnutím ke kvalitě a kvantitě přechovávané OPL a osobě pachatele.

Byť tomu tak původně nebylo, obě národní právní úpravy v dnes platném a účinném znění jsou si ve výše uvedených ohledech velmi podobné. Diametrálně odlišné jsou však v přístupu k pachatelům ve větší či menší míře závislých na užívání OPL. Portugalská právní úprava se na rozdíl od té české velmi podrobně zaměřuje na samotné uživatele OPL, což mi přijde zcela logické, neboť pokud nebudou uživatelé drog, zcela přirozeně musí klesnout i počet páchaných trestných činů primární drogové kriminality, pomíneme-li tranzitní delikty, které lze ovlivnit spíše společnou protidrogovou politikou EU. Moderní komplexní přístup k drogovému problému, který během čtvrtstoletí Portugalci vyvinuli, se dle mého názoru zdá být efektivním pro snížení poptávky po drogách, ale i jejich nabídky a tudíž obecně vhodný pro snížení páchaní trestných činů primární drogové kriminality.

6.1. Návrhy možných změn současné české právní úpravy

První úvahu de lege ferenda nasměřuji k problematickému pojmu množství větší než malé. Současná míra právní nejistoty ohledně tohoto pojmu je dle mého názoru již za pomyslnou hranicí přípustnosti. Ústavní soud se vymezil proti specifikaci tohoto pojmu pomocí vládního nařízení z toho důvodu, že moci výkonné nepřísluší dotvářet skutkové podstaty trestných činů, když zákonodárce v ustanovení § 289 TrZ nestanovil moci výkonné potřebné mantinely, aby toto bylo možné považovat za provedení zákona a nikoliv jeho dotváření. Jak tedy ale potom může obstát skutečnost, že nyní toto „dotváření“ skutkových podstat činí moc soudní? Současně tak činí Nejvyšší soud, byť tvrdí, že množství větší než malé, jak je určil ve sjednocujícím stanovisku, jsou pouze orientačního charakteru. Soudy nižších instancí se o tyto hodnoty uvedené ve sjednocujícím stanovisku opírají, to považuji za nesporné. Zastávám názor, že vymezení množství drogy větší než malé by se mělo navrátit do nařízení vlády. Za tímto účelem by ovšem bylo nutné novelizovat ustanovení § 289 TrZ a dostatečně vytyčit pomyslné mantinely pro vládní nařízení tak, aby bylo ústavně konformní. Kromě již zmíněného Portugalska stanovují limitní množství OPL nařízením či dokonce ministerskou vyhláškou rovněž Rakousko a Švýcarsko, nenalézám tedy jediný pádný důvod, proč tímto velmi flexibilním způsobem limitní množství drogy nevyomezit a nezajistit tak dostatečnou právní jistotu. Tím spíše když v českém ústavním systému disponuje parlament velmi širokou škálou nástrojů, kterými může vládu kontrolovat a zakročit v případě, že jedná ultra vires.

Dále bych shledal za vhodné rozdělit jednotlivé OPL do několika kategorií. Jednotlivé kategorie by měly být odstupňovány od skupiny látek nejméně společensky škodlivých po skupinu nejvíce společensky škodlivých. Při zařazování jednotlivých látek do konkrétních kategorií by měla být zohledněna pokud možno co nejširší škála faktorů jako např. výše smrtelné dávky, průměrná potence vyvolání závislosti, toxicita látky pro lidský organismus, ale také popularita konkrétní OPL na české drogové scéně, převažující způsob její aplikace a mnoho dalších faktorů zohledňující specifika českých uživatelů drog. Tyto kategorie bych následně zapracoval do ustanovení § 283 TrZ a v závislosti na takto stanovené škodlivosti bych náležitě odstupňoval trestní sazby za jejich např. prodej, výrobu apod. Trestní zákoník se při vyčlenění konopných drog do kategorie měkkých drog ubíral správným směrem, ale s tímto dělením drog zůstal na půli cesty. Společenská škodlivost zneužívání různých látek je dle mého názoru velmi různorodá a měla by být trestním zákoníkem náležitě reflektována.

Ze seznamu rostlin obsahujících OPL, které jsou pro účely ustanovení § 285 TrZ jmenovány v příloze vládního nařízení, bych zcela vypustil rostlinu kokainovníku pravého, a to z důvodů, které jsem již uvedl v podkapitole 4.4. Jedná se dle mého názoru o zcela zbytečnou regulaci pěstování rostliny, kterou obdobně jako v případě meskalinových kaktusů, v českých podmínkách nelze za účelem zneužívání jejích psychoaktivních látek vypěstovat.

Ohledně nových psychoaktivních látek, je zcela stěžejní rychlost přijetí adekvátní regulace a její vymáhání, neboť v tomto ohledu jsou vývojáři NPL vždy o krok napřed. Vzhledem k tomu, že NPL jako nově vznikající nemají mezi toxikomany zažitou tradici, jsou převážně experimentálního rázu a tudíž i přístup k nim by měl být lehce odlišný než přístup k tradičně zneužívaným OPL. Jen těžko si lze představit v současném českém právním prostředí přijetí obdobné úpravy, jak ji má u NPL nastaveno Portugalsko, byť je tato úprava pravděpodobně nejflexibilnější a schopna nejrychlejší reakce a včasného podchycení obchodování s těmito látkami. Již si ale dovedu představit zavedení systému preventivního testování nových látek a souhlasu příslušných správních orgánů s uvedením těchto látek na domácí trh, jako tomu bylo v období Rakousko-Uherska, viz podkapitola 3.1.1. této práce. Nicméně s ohledem na existenci evropského jednotného vnitřního trhu by takovéto opatření mohlo být v rozporu s principy EU a tudíž je třeba v tomto ohledu hledat společné řešení na úrovni Evropské Unie. Jako odrazový můstek by zde mohlo posloužit již existující přímo aplikovatelné nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 ze dne 18. prosince 2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek a o zřízení Evropské agentury pro chemické látky. Toto nařízení však ukládá registrační povinnost před uvedením

nových chemikálií na evropský trh pouze při překročení limitu jedné tuny distribuované látky za rok, což si nelze v případě NPL představit. Přesto by toto nařízení jako úplný základ následně precizovaný mohlo posloužit.

Účelným bych shledal i zavedení privilegované skutkové podstaty trestného činu vůči trestnému činu vymezenému v ustanovení § 283 TrZ. Je nutné zmínit, že takto vymezený trestný čin by stál na pomezí primární a sekundární drogové kriminality. Tato privilegovaná podstata by měla být dle portugalského vzoru zaměřena na specifikum nedovoleného nakládání s OPL závislým toxikomanem, který tak činí za účelem opatření prostředků na další dávku drogy a jeho rozhodovací schopnosti jakož i možnost posouzení takového jednání, jsou u něj tudíž značně sníženy, ne-li úplně vyloučeny. Za tuto privilegovanou skutkovou podstatu by mělo být primárně ukládáno ochranné léčení v ústavní formě či zabezpečovací detence a obecně zajištěn mnohem přísnější dohled nad těmito osobami i po vykonání ochranných a rehabilitačních opatření až do jejich úplného a bezpečného vyléčení. Dle mého názoru je věznění takových osob nejen velmi staromódní přístup, ale rovněž velmi nezodpovědný a nemůže dostatečně zajistit ani jejich nápravu, ani následnou ochranu společnosti před jejich sociálně patologickým chováním. Ustanovení § 47, § 99 a § 100 TrZ neshledávám v tomto případě dostačujícími, neboť předpokládají poměrně široký prostor pro uvážení soudu, jehož vůle alespoň posoudit, zdali je pachatel nemocný či nikoliv, nemusí být vždy zaručena. Zdali je pachatel závislý na užívání OPL, ale i jak dlouho se jejímu zneužívání oddává, již lze dnes poměrně snadno zjistit či ověřit odebráním nejrůznějších vzorků DNA a jejich podrobením laboratorním testům. V tomto ohledu by tedy měla existovat samostatná skutková podstata trestného činu, s jasně vymezenými znaky, která by při jejich naplnění zavazovala soudce subsumovat zjištěný skutkový stav pod tuto skutkovou podstatu. Tato změna by v českém právním prostředí byla bezesporu velmi radikální a vyžadovala by mnoho dalších systémových změn napříč různými zákony, lze si tedy jen stěží představit, že by k ní v nejbližší době mohlo dojít. Přesto jsem přesvědčen, že je nutné se tímto směrem ubírat a postupně pohled společnosti na osoby užívající OPL změnit. Nynější pravděpodobně nejrozšířenější pohled toxikoman je kriminálník by měl být transformován na pohled toxikoman je nemocný.

Tématika právní regulace konopných drog by bohatě postačila jako samostatná kapitola, ne-li dokonce jako samostatné téma diplomové práce. Nalezli bychom nepočítaně argumentů jak pro širší dekriminizaci, depenalizaci či legalizaci tak na druhé straně pro přísnější prohibici těchto látek. Při úvahách de lege ferenda v ohledu konopných drog se tedy

omezím na možnosti zlepšení současně nastaveného trestněprávního postihu. V první řadě vidím zcela zřejmý rozpor mezi proklamovaným úmyslem zákonodárce menšího trestního postihu pro samozásobitele, které tímto chce vyloučit z nebezpečného drogového trhu a na druhé straně reálným naplňováním tohoto vytyčeného cíle v praxi. Paradoxní situace kdy je pěstitel odpovědný pro přestupek, pakliže pěstuje pět rostlin konopí, ale trestně odpovědný pro trestný čin pakliže tyto rostliny sklídí, vyvolává mnoho otázek nejen o podmínkách, za kterých byla tato právní úprava přijata, ale také o skutečných úmyslech zákonodárce. Současně je tato právní úprava nelogická a k jejímu napravení se nabízí v zásadě dvě možné varianty. Pokud by měl být úmysl zákonodárce naplněn, bylo by nejprve nutné snížit limitní množství rostlin konopí v relevantním nařízení vlády, za současného zvýšení limitního množství sušiny konopí přechovávaného pro vlastní potřebu a vyloučení trestní odpovědnosti při zpracovávání konopných drog rovněž pro vlastní potřebu. Jiný způsob naplnění vytyčeného záměru zákonodárce v této oblasti si nedovedu představit. Druhou variantou je pak explicitně zakázat pěstování jakéhokoliv množství rostlin konopí a tím se sice na jedné straně vzdát myšlenky vyloučení konzumentů konopí z drogového trhu, ale na druhé straně dosáhnout logického provázání norem a zvýšení právní jistoty. Ani jedna z těchto variant by však dle mého názoru problém zneužívání konopných drog nevyřešila.

Jen pro představu, národní výzkum zneužívání návykových látek za rok 2016 provedený pod záštitou NMSDZ uvádí, že v kategorii mladých dospělých (15-34 let) mělo zkušenost se zneužitím jakékoliv nelegální drogy 48,8% respondentů, z čehož 43,8% připadá na konopné drogy. V posledních 12 měsících pak konopnou drogu užilo 19,4% mladých dospělých respondentů.²⁴⁴ Vztáhneme-li tato data na celkový počet mladých dospělých v České republice, který k 1. 1. 2017 činil 2 428 374²⁴⁵ osob, zjistíme, že v roce 2016 užilo konopnou drogu zhruba 492 705 mladých dospělých. Odhad je samozřejmě velmi hrubý a lze se jen domnívat, zdali je toto číslo vyšší či nižší, i tak jej považuji za alarmující. V tomto ohledu hodnotím současnou legislativu jako zcela neúčinnou a potřebu se tomuto tématu hlouběji věnovat jako vysokou. Je zcela zřejmé, že problémové užívání konopných drog v České republice již dosáhlo takové intenzity, že jej nelze řešit zpřísněním represí, ale ani úplná legalizace konopí by jeho vyřešení nepřispěla. Plně se tudíž ztotožňuji s názorem

²⁴⁴ Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti. *Národní výzkum užívání návykových látek 2016*. [online] 2018 [cit. 1. 12. 2019] s. 8. ISSN 2336-8241 Dostupné z www.drogy-info.cz

²⁴⁵ Věkové složení obyvatel k 1. 1. 2017. *Český statistický úřad*. [online]. 2018 [cit. 2. 12. 2019] s. 1. Dostupné z www.czso.cz

bývalého národního koordinátora pro protidrogovou politiku Jindřicha Vobořila, že je třeba hledat určitý střed, tedy umožnit rekreační užívání konopných drog za současného zavedení velmi přísného státního kontrolního režimu jak výroby, tak distribuce těchto látek.²⁴⁶ Čili stát tento problém evidentně nemůže v nejbližší době eliminovat, tudíž by se měl snažit mít nad ním co největší možnou kontrolu za účelem snížení problematického užívání konopných drog osobami mladšími 18 let, snížení nelegálních a především nezdaněných příjmů aktuálních producentů konopí v České republice a v neposlední řadě snížení míry primární drogové kriminality, která je s konopnými látkami spojená.

²⁴⁶ Zvažme, zda nepovolit rekreační užívání konopí, řekl protidrogový koordinátor. *Novinky*. [online] 2018 [cit. 4. 12. 2019] Dostupné z www.novinky.cz

Závěr

Při utváření legislativy mající za úkol boj se zneužíváním návykových látek a související trestnou činností by měl brát zákonodárce v úvahu nejen mezinárodní a evropské podmínky této specifické oblasti, ale především ty české. Mezinárodní úmluvy jsou bezesporu nutným základem pro efektivnější nadnárodní spolupráci, nicméně slepé přejímání ustanovení mezinárodních úmluv v tomto ohledu nemůže dostatečně zajistit naplnění účelu předmětné právní regulace.

Své specifické domácí podmínky v ohledu drogové trestné činnosti, konzumace drog, či šíření toxikomanie a v možnostech tyto společenské neduhy zbrzdit, ne-li téměř zastavit, perfektně zmapovali Portugalci. Je nutné zmínit, že ani v Portugalsku by to nebylo možné bez značného úsilí a především politické vůle. Z hmotněprávního hlediska nelze říci, že by byla portugalská úprava až tak výjimečná, jak se na první pohled může zdát, neboť byla ve své době v poměru k české právní úpravě značně přísnější. Portugalská dekriminalizace tudíž nastavila pouze srovnatelné podmínky, jako byly již v České republice dříve. Přesto ji shledávám v něčem zcela jedinečnou, a to v téměř 40 letech trvajících epidemiologických průzkumech, sběru dat, primárního zaměření na léčbu toxikomanů a obecně snahu o velmi komplexní řešení drogového problému i pro futuro. Množství finančních prostředků a soubor státních i soukromých subjektů, které jsou do celého procesu zapojeny, ukazují, že to Portugalci s řešením této problematiky myslí opravdu vážně a statistiky mluví ve prospěch takového přístupu.

V České republice zřejmě taková politická vůle prozatím chybí a současné nastavení systému v tomto ohledu je spíše konzervativního rázu. Trestním právem chráněné objekty život a zdraví lidí aktuálně v České republice rozhodně nejsou zneužíváním zakázaných návykových látek ohroženy tak, jako tomu bylo v 90. letech minulého století v Portugalsku. Nicméně dle mého názoru není úplně rozumné, čekat až tato pomyslná nafukující se bublina praskne. Hlavně nárůst osob zneužívajících velmi nebezpečný pervitin začíná být pro české zákonodárce poměrně silným varovným signálem, že aktuální nastavení není úplně efektivní a adaptované neustále se měnícím podmínkám. U konopných drog byl tento varovný signál vyslán ještě dříve a současná trestněprávní regulace konopných látek již tento problém nemůže dle mého názoru vyřešit. U nových psychoaktivních drog však díky jejich specifiku ještě stále lze poměrně efektivně zasáhnout. Naprosto nevhodným by však dle mého názoru bylo pouhé zpřísnění sankcí za drogové trestné činy a obecně zvýšení represe v této oblasti. Taktika prohibice je na jedné straně z politického hlediska velmi líbivá a může posloužit jako

poměrně jednoduchý nástroj ke zvýšení volebních preferencí hlavních aktérů. Nicméně ve svém důsledku prohibice nejen že problém nevyřeší, může navíc způsobit jeho eskalaci do nepředstavitelných rozměrů.

Hledání vhodné protidrogové legislativy je běh na dlouhou trať a jakékoliv odbočení nevhodným směrem může mít fatální důsledky pro celou společnost. Zákonodárce by ji neměl podceňovat a odsouvat na druhou kolej. Více peněz ze státního rozpočtu by mělo směřovat na epidemiologické a kriminologické výzkumy drogové oblasti a na základě sběru dat aktualizovat současný legislativní rámec věci, tak, aby byla právní úprava co nejvíce ušita na míru českým specifickým podmínkám. Jak jsem již zmínil, aktuálně není politická vůle ke změnám předmětné právní oblasti. Tudiž by bylo alespoň vhodné přijmout ve sporných věcech jednotící závazný právní názor a důsledně proškolit OČTŘ, za účelem předcházení jednotlivých neopodstatněných nespravedlností a naplnění maximy předvídatelnosti práva.

Seznam zkratk

ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
Dekret o NPL	Zákonný dekret Portugalské republiky č. 54/2013, o prevenci a ochraně před nabízením a obchodováním s novými psychoaktivními látkami
Dekriminalizační zákon	Zákon Portugalské republiky č. 30/2000, kterým se stanoví právní režim užívání omamných a psychotropních látek a sociální a zdravotní ochrana osob tyto látky zneužívajících
DMT	Dimethyltryptamin
Druhá opiová úmluva	Mezinárodní opiová úmluva ze dne 19. února 1925 (Ženeva)
Evropská unie	EU
EMCDDA	Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost
GHB	Oxybát, oxybutyrát resp. kyselina hydroxymáselná
JÚOL	Jednotná úmluva OSN o omamných látkách z roku 1961
Komise	Mezinárodní komise OSN pro omamné látky
Listina	Listina základní práv a svobod
LSD	Diethylamid kyseliny lysergové
MDMA	Methylendioxyamfetamin, resp. Extáze
Ministerstvo vnitra	Ministerstvo vnitra České republiky
Ministerstvo zdravotnictví	Ministerstvo zdravotnictví České republiky
MVNM	Množství drogy větší než malé
Nápravná komise	Komise pro odrazení od zneužívání drog
Národní protidrogová centrála	Národní protidrogová centrála služby kriminální policie a vyšetřování
Nařízení o prekursorech	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky, případně Nejvyšší soud Slovenské republiky, případně Nejvyšší soud České a Slovenské federativní republiky, případně Nejvyšší soud Československé socialistické republiky, případně Nejvyšší soud České socialistické republiky, případně Nejvyšší soud Československé republiky
NMSDZ	Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti.
NPL	Nová psychoaktivní látka
OPL	Omamná a psychotropní látka

OSN	Organizace spojených národů
OČTR	Orgány činné v trestním řízení ve smyslu ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
PCP	Fencyklidin
Policie ČR	Policie České republiky
Protidrogový zákon	Zákon Portugalské republiky č. 15/93 ze dne 22. ledna roku 1993 (Decreto Lei n.º 15/93 legislação de combate à droga)
První opiová úmluva	Mezinárodní opiová úmluva ze dne 23. ledna 1912 (Haag)
Přestupkový zákon	Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
Rada	Hospodářská a sociální rada OSN
ŘTz,	Zákon č. 117/1852 Ř. z. o zločinech, přečinech a přestupcích
THC	Tetrahydrokanabinol
TrZ, případně trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
TrZ 1950	Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
TrZ 1961	Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
Úmluva 1988	Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami ze dne 20. prosince 1988
ÚPL	Úmluva OSN o psychotropních látkách z roku 1971
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
WHO	World Health Organization neboli Agentura Světové zdravotní organizace při OSN
Zákon o návykových látkách	zákon č. 167/1998 Sb. o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů
Zákon o ochraně zdraví	Zákon č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek
Zákon o přestupcích	Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
Zákon o TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Seznam použité literatury a pramenů

Mohografie

- DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7478-790-4.
- Drug Enforcement Administration. *Drugs of Abuse, A DEA Resource Guide*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017. ISBN 978-1976478338
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Drug policy profiles – Portugal*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011 ISBN 978-92-9168-463-2
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Medical use of cannabis and cannabinoids*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. ISBN 978-92-9497-362-7
- Evropské Monitorovací Centrum pro Drogy a Drogovou Závislost. *Evropská zpráva o drogách 2019: Trendy a vývoj*. Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. 2019. ISBN 978-92-9497-400-6
- GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student. ISBN 978-80-7502-236-3
- JEMELKA, Luboš, Pavel VETEŠNÍK. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-666-1.
- JEMELKA, Luboš, Pavel VETEŠNÍK. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-501-5.
- KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti 1*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6
- KALINA, Kamil a kol. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001. ISBN 80-238-8014-4.
- KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. s. 122. a 125. ISBN 978-80-7201-741-6
- MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., TION, LEŠTINOVÁ, Z., KIŠŠOVÁ, L., NECHANSKÁ, B., VLACH, T., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J., MRAVČÍK, V. (Ed.). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018. ISBN 978-80-7440-219-7
- NECHANSKÁ, Blanka, Viktor MRAVČÍK a Petr POPOV. *Zneužívání psychoaktivních léků v České republice. Identifikace a analýza zdrojů dat*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády České republiky, 2012. ISBN 978-80-7440-073-5

- NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X
- ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.
- WEST, Robert. *Modely závislosti*. 1. vydání v českém jazyce. Praha: Úřad vlády České republiky, 2016. ISBN 978-80-7440-157-2
- ZEMAN, Petr, Michaela ŠTEFUNKOVÁ a Ivana Trávníčková. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-151-6

Odborné články

- KRATINA, Tomáš. *Kratom – specifikace nové návykové látky v Evropě*. in: Drugs & Forensics, Bulletin národní protidrogové centrály. 2017 č. 4, s. 4-8. ISSN 1211-8834
- MAŘÁDEK, David. *Polemika o trestní odpovědnosti provozovatelů growshopů*. in: Právní rozhledy, č. 15-16/2016. s. 553
- PÚRY, František, Alexander SOTOLÁŘ a Pavel ŠÁMAL. *K problematice trestněprávního postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu*. in: Právní rozhledy, č. 10/1999. s. 509
- VIDRNA, Jan, Jan VUČKA a Petr Popov. *Větší než malé množství nejistoty*. in: Trestněprávní revue, č. 2/2017 s. 35
- VUČKA, Jan. *Sčítat či nescítat „větší než malé množství“?*. in: Trestněprávní revue, č. 9/2017 s. 211

Internetové zdroje

- Amanita muscaria (fly agaric): from a shamanistic hallucinogen to the search for acetylcholine. *J. R. Coll. Physicians Edinburgh, Mr. Lee , E. Dukan , I. Milne*. [online]. 2018 [cit. 14. 11. 2019]. Dostupné z https://www.rcpe.ac.uk/sites/default/files/jrcpe_48_1_lee.pdf
- Bílý jed. *Český rozhlas Dvojka*. [online]. 2016 [cit. 20. 10. 2019] Dostupné z <https://dvojka.rozhlas.cz/bily-jed-6942538>
- Coca Cultivation and Cocaine Processing: An Overview. *U. S. Depratment of Justice, Drug Enforcement Administration, Office of Intelligence*. [online]. 1991 [cit. 13. 11. 2019]. s. 3-7. Dostupné z <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/132907NCJRS.pdf>
- Coca production is booming in Colombia. *Christopher Woody pro americký finanční zpravodajský web*. [online]. 2017 [cit. 13. 11. 2019]. Dostupné z <https://www.businessinsider.com/how-cocaine-is-made-2017-10#valeria-and-her-husband-share-a-plate-as-they-eat-lunch-near-a-laborer-stirring-a-concoction-of-coca-leaf-extract-and-cement-mixed-with-gasoline-noxious-fumes-emanating-from-the-mixture-are-a-normal-part-of-the-manufacturing-process-9>

- Cukr je jako droga. *Česká televize, ČT 24 zpravodajství* [online]. 12. 4. 2010 [cit. 26. 9. 2019]. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1343314-cukr-je-jako-droga-zanechava-abstinencni-priznaky>
- Dimethyltryptamin. *Wikipedia* [online]. [cit. 1. 10. 2019] Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/Dimethyltryptamin>
- Drogy a drogová závislost. *Branické sanatorium Mgr. Moniky Plocové* [online]. [cit. 26. 9. 2019]. Dostupné z: <https://monikaplocova.cz/drogy-drogova-zavislost>
- Drogy a jiné závislosti – charakteristika. *Národní informační centrum pro mládež*. [online]. 2018 [cit. 26. 9. 2019]. Dostupné z <http://www.nicm.cz/drogy-a-jine-zavislosti-charakteristika>
- GREENWALD, Glenn. *Drug Decriminalization in Portugal: Lessons for Creating Fair and Successful Drug Policies*. in: Cato Institute. 38 s. [online]. 2009. [cit. 28. 11. 2019] Dostupné z: <https://www.cato.org/publications/white-paper/drug-decriminalization-portugal-lessons-creating-fair-successful-drug-policies>
- Halucinogeny. *Drogová poradna* [online]. 2009 [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné z <http://www.drogovaporadna.cz/halucinogeny.html>
- Internetový obchod společnosti Léčebné konopí s.r.o. *Semena marihuany*. [online]. [cit. 14. 11. 2019]. Dostupné z <https://www.semena-marihuany.cz/cs/>
- Jak jsou drogy užívány. *Edukační projekty Meditorial* [online]. [cit. 28. 9. 2019]. Dostupné z <http://www.substitucni-lecba.cz/jak-jsou-drogy-uzivany>
- MIRON, Jeffrey A. a Chris FEIGE. *The Opium Wars, Opium Legalization, and Opium Consumption in China*. in: Applied Economics Letters, Taylor and Francis Journals. 2008. vol. 15(12). 16 s. Dostupné z: <https://www.nber.org/papers/w11355.pdf>
- Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti. *Národní výzkum užívání návykových látek 2016*. [online] 2018 [cit. 1. 12. 2019] ISSN 2336-8241 20 s. Dostupné z https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/32788/798/Zaostreno_2018-02_narodni%20vyzkum.pdf
- Nové syntetické drogy. *Prev-Centrum* [online]. 2017 [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné z <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/nove-synteticke-drogy/>
- Ohlašovací povinnost pěstitelů máku a konopí podle par. 29 zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. *Celní správa České republiky*. [online]. 19. 6. 2014 [cit. 13. 11. 2019]. Dostupné z <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/informace-dle-zak-c-1061999sb/zivotni-situace/Stranky/ohlasovaci-povinnost-pestitelu-maku-a-konopi-podle-par-29-zakona-c-1671998-sb-o-navykovych-latkach.aspx>
- O mezinárodním veletrhu konopí Cannafestu. *Cannafest*. [online]. [cit. 15. 11. 2019]. Dostupné z <https://www.cannafest.com/cz/o-veletrhu/profil/>
- Ottův slovník naučný část 8. *Národní knihovna České republiky* [online]. 1898 [cit. 18. 9. 2019]. Dostupné z <http://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:b9718a50-e6e6-11e4-a794-5ef3fc9bb22f?page=uuid:f8338b70-0a05-11e5-ae7e-001018b5eb5c>

- Portugal Country Drug Report 2019. *European Monitoring Centre For Drugs And Drug Addiction*. [online]. 2019 [cit. 23. 11. 2019]. Dostupné z http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/11331/portugal-cdr-2019_0.pdf
- Portugal's radical drugs policy is working. Why hasn't the world copied it? *The Guardian*. [online]. 2017 [cit. 22. 11. 2019]. Dostupné <https://www.theguardian.com/news/2017/dec/05/portugals-radical-drugs-policy-is-working-why-hasnt-the-world-copied-it>
- Raising Awareness About Prescription and Stimulant Abuse in College Students. *US National Library of Medicine, Susan Kennedy* [online]. 2018 [cit. 1. 10. 2019] Dostupné z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6312145/>
- Slovník spisovného jazyka českého. *Ústav pro jazyk český, Akademie věd České republiky* [online]. 2011 [cit. 18. 9. 2019]. Dostupné z <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=droga&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>
- Stát prodává zboží zabavené kvůli výrobě drog, stěžuje si podnikatel. ‚Jen věci pro zahradu,‘ odmítá úřad. *Irozhlas* [online]. 2018 [cit. 15. 11. 2019]. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/growshop-michal-otipka-ministerstvo-vnitra-centrum-zajistenych-aktiv-aukce_1806030600_haf
- Supplier of novel Research Chemicals. *EuroChems* [online]. [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné z <https://eurochems.net/>
- Syntetická droga na severu Moravy má druhou oběť. Počet obviněných stoupl na sedm. *Irozhlas* [online]. 2018 [cit. 6. 10. 2019]. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/synteticka-droga-kanabinoid-obeti_1809171533_lac
- The World Fact Book. *USA, Central Intelligence Agency, Library*. [online]. [cit. 22. 11. 2019]. Dostupné z <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/>
- Věkové složení obyvatel k 1. 1. 2017. *Český statistický úřad*. [online]. 2018 [cit. 2. 12. 2019] Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/61566208/1300641801.pdf/a077e157-985a-4ded-8ab8-89d85ac06b4d?version=1.1>
- Zvažme, zda nepovolit rekreační užívání konopí, řekl protidrogový koordinátor. *Novinky*. [online] 2018 [cit. 4. 12. 2019] Dostupné z <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/zvazme-zda-nepovolit-rekreacni-uzivani-konopi-rekl-protidrogovy-koordinator-42693>

Právní předpisy a mezinárodní dohody

- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
- zákon č. 117/1852 Sb. ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích
- zákon č. 29/1938 Sb. opiový zákon
- zákon č. 128/1923 Sb. z. a n. o provádění Mezinárodní opiové konvence ze dne 23. ledna 1912
- zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
- Jednotná úmluva OSN o omamných látkách z roku 1961
- Úmluva OSN o psychotropních látkách z roku 1971
- Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988
- Mezinárodní opiová úmluva ze dne 23. ledna 1912 (Haag)
- Mezinárodní opiová úmluva ze dne 19. února 1925 (Ženeva)
- Mezinárodní úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek ze dne 12. dubna 1933
- Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami ze dne 20. prosince 1988 (Vídeň)
- nařízení Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 ze dne 18. prosince 2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek a o zřízení Evropské agentury pro chemické látky
- nařízení ministra spravedlnosti č. 118/1950 Sb. ze dne 31. července 1950 o tom, co se považuje za omamné prostředky, jedy, nakažlivé choroby a za škůdce užitkových rostlin podle trestního zákona
- nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů

- nařízení vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku
- Lei n.º 15/93, legislação de combate à droga („zákon č. 15/93, o boji proti drogám“). *United Nations Office on Drugs and Crime. International Money Laundering Information Network* [online]. [cit. 21. 11. 2019] Dostupné z https://www.imolin.org/imolin/amlid/data/por/document/decree-law_1593_anti-drug_legislation.html
- Lei n.º 30/2000 Regime jurídico do consumo de estupefacientes („zákon č. 30/2000, o právním režimu zneužívání narkotik“). *United Nations Office on Drugs and Crime.* [online]. [cit. 21. 11. 2019] Dostupné z https://www.unodc.org/res/cld/document/prt/law30_html/portugal_law_30_2000.pdf
- Decreto-Lei n.º 54/2013, Procede à definição do regime jurídico da prevenção e proteção contra a publicidade e comércio das novas substâncias psicoativas. („zákonný dekret č. 54/2013, o prevenci a ochraně před nabízením a obchodováním s novými psychoaktivními látkami“). *Portugalská právní databáze. Diário da República Electrónico.* [online]. [cit. 20. 11. 2019] Dostupné z <https://dre.pt/pesquisa/-/search/260418/details/maximized>
- Portaria n.º 94/96 („Vyhláška č. 94/96, ze dne 26. března 1996“). *Generální Prokuratura Lisabonského Distriktu. Procuradoria-Geral Distrital de Lisboa. Ministerio Público.* [online]. [cit. 24. 11. 2010] Dostupné z http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?artigo_id=192M0001&nid=192&tabela=leis&pagina=1&ficha=1&so_miolo=&nversao=

Pozn.: Pokud není uvedeno jinak, byly veškeré právní předpisy získány prostřednictvím právního informačního systému Beck-online ve znění účinném ke dni uzavření rukopisu.

Soudní rozhodnutí

- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 7. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 13/12
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 8 Tdo 514/2017
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 11 Tdo 268/2016
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2015, sp. zn. 11 Tdo 811/2015
- Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 12. 2014, Tpjn 300/2014
- Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2013
- Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 15 Tdo 1003/2012
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1363/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. 3 Tdo 52/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2006, sp. zn. 3 Tdo 687/2006

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2005, sp. zn. 7 Tdo 1179/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. 3 Tdo 705/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2004, sp. zn. 6 Tdo 547/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2003, sp. zn. 4 Tz 65/2003
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 10. 2003, sp. zn. 2 To 144/03
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 8. 2. 2000, sp. zn. 4 To 23/2000
- Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, pobočky v Olomouci, ze dne 17. 9. 1997, sp. zn. 2 To 461/97
- Rozsudek odvolací soudní instance v Lisabonu ze dne 2. 4. 2019. *Právní databáze. Institut pro finanční a právní záležitosti portugalské justice. Instituto de gestão financeira e equipamentos da justiça* [online] 2019 [cit. 24. 11. 2019] Dostupné z <http://www.dgsi.pt/jtrl.nsf/33182fc732316039802565fa00497eec/15f57e4af835af97802583d6003181a7?OpenDocument>

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Střední hodnoty prevalenčních odhadů problémového užívání pervitinu a opioidů provedených multiplikační metodou za použití dat z nízkoprahových programů v l. 2003–2017.
- Příloha č. 2: Počet osob zadržených pro trestné činy nedovoleného nakládání s OPL a předměty k jejich výrobě v l. 2002–2017 podle drog.
- Příloha č. 3: Počet ochranných léčení uložených v l. 2004–2017.
- Příloha č. 4: Počet stíhaných osob v rozdělení podle jednotlivých drog a primárních drogových trestných činů v r. 2017.
- Příloha č. 5: Počet zjištěných primárních drogových trestných činů podle jednotlivých skutkových podstat v l. 2002–2017.
- Příloha č. 6: Tabulka limitních množství látek k nařízení Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva spravedlnosti Portugalské republiky č. 94/96. *Generální Prokuratura Lisabonského Distriktu. Procuradoria-Geral Distrital de Lisboa. Ministerio Público.* [online]. [cit. 24. 11. 2010] Dostupné z http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?artigo_id=192M0001&nid=192&tabela=leis&pagina=1&ficha=1&so_miolo=&nversao=

Příloha č. 1:

Problémové užívání návykových látek

tabulka 4-1: Střední hodnoty prevalenčních odhadů problémového užívání pervitinu a opioidů provedených multiplikační metodou za použití dat z nízkoprahových programů v l. 2003–2017

Rok	Problémoví uživatelé celkem		Uživatelé opioidů				Uživatelé pervitinu		Injekční uživatelé drog		
	Počet	Na 1 000 os. 15–64 let	Uživatelé heroinu	Uživatelé buprenorfinu	Uživatelé jiných opioidů	Celkem	Na 1 000 os. 15–64 let	Počet	Na 1 000 os. 15–64 let	Počet	Na 1 000 os. 15–64 let
2003	29 000	4,02	-	-	-	10 200	1,41	18 800	2,61	27 800	3,86
2004	30 000	4,14	-	-	-	9 700	1,34	20 300	2,80	27 000	3,73
2005	31 800	4,37	-	-	-	11 300	1,55	20 500	2,82	29 800	4,10
2006	30 200	4,13	6 200	4 300	-	10 500	1,44	19 700	2,69	29 000	3,97
2007	30 900	4,20	5 750	4 250	-	10 000	1,36	20 900	2,84	29 500	4,01
2008	32 500	4,39	6 400	4 900	-	11 300	1,52	21 200	2,87	31 200	4,21
2009	37 400	5,04	7 100	5 100	-	12 100	1,63	25 300	3,40	35 300	4,75
2010	39 200	5,30	6 000	5 000	-	11 000	1,48	28 200	3,81	37 200	5,03
2011	40 200	5,51	4 700	4 600	-	9 300	1,27	30 900	4,24	38 600	5,29
2012	41 300	5,71	4 300	6 300	-	10 600	1,47	30 700	4,25	38 700	5,35
2013	45 200	6,32	3 500	7 200	-	10 700	1,50	34 500	4,82	44 400	6,22
2014	47 700	6,73	4 100	7 200	-	11 300	1,59	36 400	5,13	45 600	6,43
2015	47 700	6,78	4 300	7 300	1 100	12 700	1,81	35 000	4,98	43 400	6,18
2016	46 800	6,71	3 400	7 300	1 700	12 500	1,79	34 300	4,92	42 800	6,14
2017	47 800	6,91	3 900	6 900	2 300	13 100	1,89	34 700	5,02	43 700	6,32

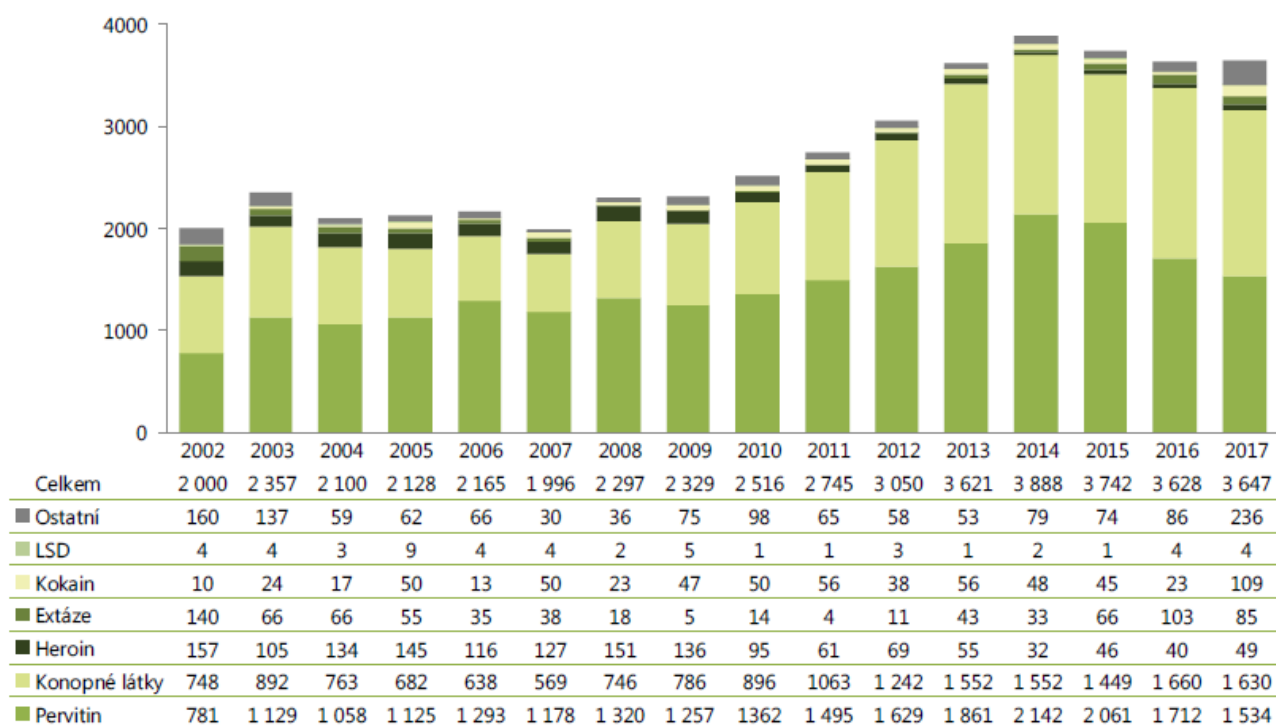
Zdroj: Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti (2018a)

graf 4-1: Střední hodnoty a 95% interval spolehlivosti odhadů počtu problémových uživatelů pervitinu a opioidů provedených multiplikační metodou za použití dat z nízkoprahových programů v l. 2003–2017

(Výroční zpráva NMSDZ o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017, s. 98.)

Příloha č. 2:

graf 9-2: Počet osob zadržených pro trestné činy nedovoleného nakládání s OPL a předměty k jejich výrobě v l. 2002–2017 podle drog

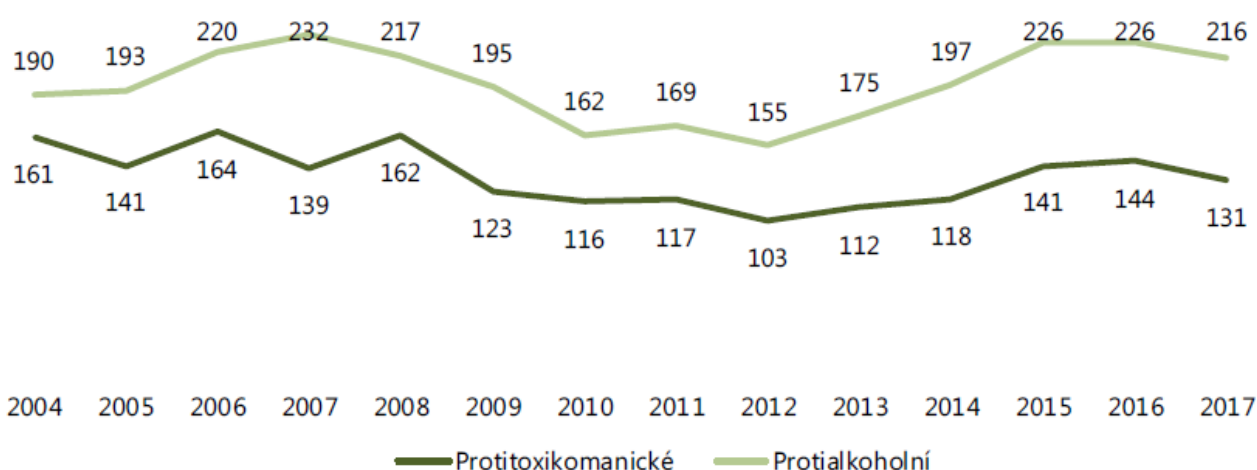

Zdroj: Národní protidrogová centrála SKPV Policie ČR (2018a)

(Výroční zpráva NMSDZ o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017, s. 210)

Příloha č. 3

graf 9-5: Počet ochranných léčení uložených v l. 2004–2017

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR (2018a)

(Výroční zpráva NMSDZ o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017, s. 216.)

Příloha č. 4

tabulka 9-5: Počet stíhaných osob v rozdělení podle jednotlivých drog a primárních drogových trestných činů v r. 2017

Drogy	§ 283		§ 284		§ 285		§ 286		§ 287		Celkem	
	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)
Konopné látky	1 333	47,0	292	64,7	104	93,7	23	21,9	9	36,0	1 761	49,9
Pervitin	1 539	54,3	122	27,1	2	1,8	77	73,3	2	8,0	1 742	49,4
Kokain	47	1,7	11	2,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	58	1,6
Heroin	34	1,2	7	1,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	41	1,2
Extáze	102	3,6	30	6,7	0	0,0	4	3,8	0	0,0	136	3,9
Ostatní drogy	195	6,9	39	8,6	7	6,3	19	18,1	15	60,0	275	7,8
Celkem	2 835	-	451	-	111	-	105	-	25	-	3 527	-

Pozn.: Údaje v řádce „celkem“ nejsou součtem počtu trestných činů podle jednotlivých drog, protože některé osoby jsou stíhány za porušení více drogových paragrafů současně nebo ve spojení s více drogami, a jedna osoba tedy může být započítána vícekrát.

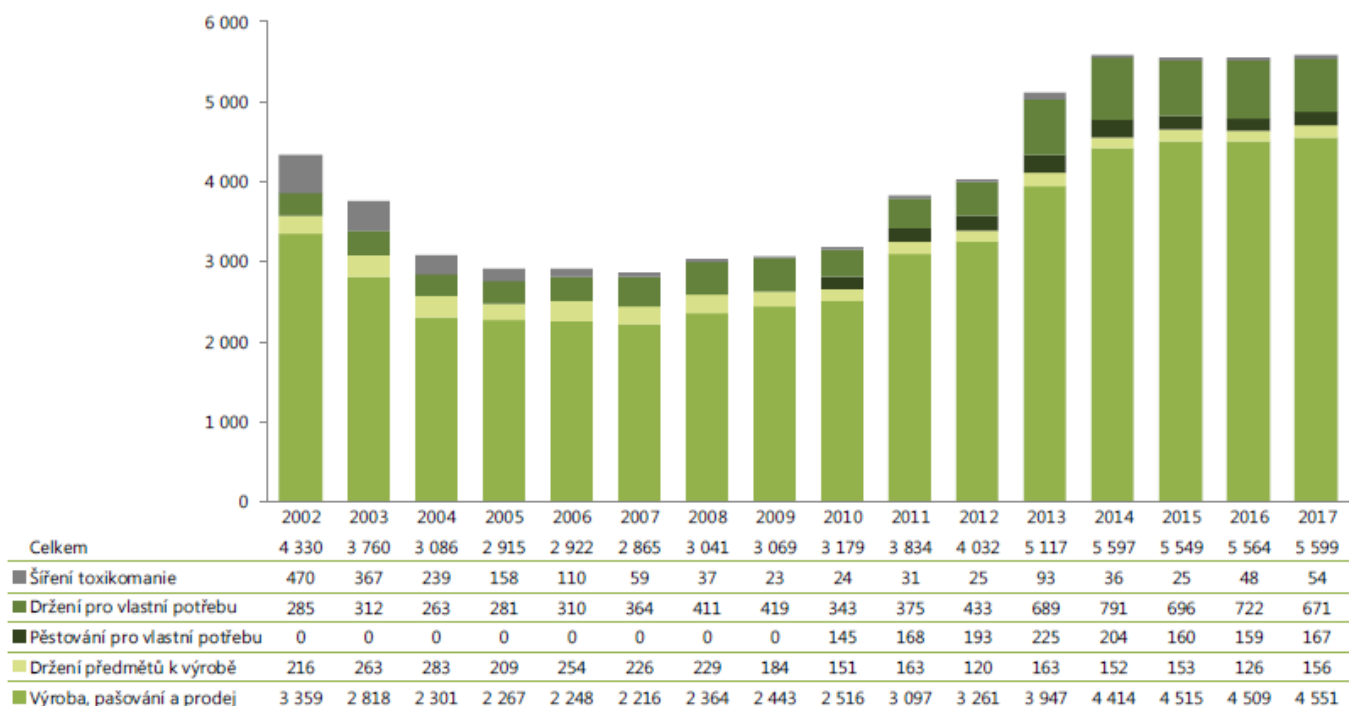
§ 283 – nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL, § 284 – přechovávání OPL pro vlastní potřebu, § 285 – nedovolené pěstování rostlin a hub obsahujících OPL pro vlastní potřebu, § 286 – výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, § 287 – podněcování, šíření či svádění ke zneužívání návykové látky

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR (2018b)

(Výroční zpráva NMSDZ o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017, s. 211.)

Příloha č. 5

graf 9-1: Počet zjištěných primárních drogových trestných činů podle jednotlivých skutkových podstat v l. 2002–2017

Pozn.: § 283 – nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL, § 284 – přechovávání OPL pro vlastní potřebu, § 285 – nedovolené pěstování rostlin a hub obsahujících OPL pro vlastní potřebu, § 286 – výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, § 287 – podněcování, šíření či svádění ke zneužívání návykové látky

Zdroj: Mravčík et al. (2017), Policejní prezidium Policie ČR (2018)

(Výroční zpráva NMSDZ o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017, s. 209.)

Příloha č. 6

MAPA A QUE SE REFERE O N.º 9.º

Plantas, substâncias ou preparações constantes das tabelas I a IV de consumo mais frequente	Tabela	Limite quantitativo máximo ⁽¹⁾
Heroína (diacetilmorfina)	I-A	⁽²⁾ 0,1
Metadona	I-A	⁽²⁾ 0,1
Morfina	I-A	0,2
Ópio (suco)	I-A	^(3-b) 1
Cocaína (cloridrato)	I-B	⁽²⁾ ⁽⁴⁾ 0,2
Cocaína (éster metílico de benzoilecgonina)	I-B	⁽²⁾ ⁽⁴⁾ 0,03
<i>Canabis</i> (folhas e sumidades floridas ou frutificadas)	I-C	^(3-c e d) 2,5
<i>Canabis</i> (resina)	I-C	^(3-c e e) 0,5
<i>Canabis</i> (óleo)	I-C	^(3-f) 0,25
Fenciclidina (PCP)	II-A	^(3-g) 0,01
Lisergida (LSD)	II-A	50 µg
MDMA	II-A	⁽²⁾ ^(3-g) 0,1
Anfetamina	II-B	0,1
Tetraidrocanabinol (A9THIC)	II-B	0,05

⁽¹⁾ Os limites quantitativos máximos para cada dose média individual diária são expressos em gramas, excepto quando expressamente se indique unidade diferente.

⁽²⁾ Os limites referidos foram estabelecidos com base em dados epidemiológicos referentes ao uso habitual.

⁽³⁾ As quantidades indicadas referem-se:

- a) Às doses diárias mencionadas nas farmacopeias oficiais;
- b) Às doses equipotentes à da substância de abuso de referência;
- c) À dose média diária com base na variação do conteúdo médio do THIC existente nos produtos da *Canabis*;
- d) A uma concentração média de 2 % de A9THIC;
- e) A uma concentração média de 10 % de A9THIC;
- f) A uma concentração média de 20 % de A9THIC;
- g) Às doses médias habituais referidas na literatura, que variam entre 80 mg e 160 mg (ca. 2 mg/kg) da substância pura. No entanto, pode aparecer misturada com impurezas (por exemplo, MDA, cafeína) ou ainda em associação com heroína.

⁽⁴⁾ Para a cocaína são especificados limites quantitativos diferentes, respectivamente para o cloridrato e para o éster metílico de benzoilecgonina, uma vez que o potencial aditivo das duas formas químicas é muito diferente.

(Tabulka limitních množství látek k nařízení Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva spravedlnosti Portugalské republiky č. 94/96, citováno v seznamu příloh.)

Název práce, abstrakt a klíčová slova v českém jazyce

Název

Trestná činnost související se zneužíváním návykových látek

Abstrakt

Hlavním účelem této práce je seznámit čtenáře s českou hmotněprávní úpravou tzv. drogových trestných činů vymezených v ustanoveních § 283 až § 287 TrZ. V této práci bude poskytnuta obecná charakteristika jednotlivých relevantních trestných činů, jejich výklad, jakož i některé pojmy, které jsou s těmito trestnými činy spojeny, a které jsou stále předmětem diskuzí.

Celkově je práce dělena do šesti částí. První část je věnována objasnění několika nejzákladnějších pojmů, kterých je v práci dále užíváno a jejichž pochopení je nezbytné pro pochopení zbytku textu, jakož i účelu některých zákonných ustanovení, která jsou dále řešena.

Druhá část se zabývá problematikou návykových či omamných a psychotropních látek jako takových. Tato část poskytuje několikero možných variant členění těchto látek do skupin a podskupin dle nejrůznějších hledisek. Závěrem jsou zmapovány jednotlivé skupiny návykových látek s přihlédnutím k jejich charakteristickým psychoaktivním účinkům, toxicitě či způsobnosti vyvolat u jedince psychickou nebo fyzickou závislost. U každé z jednotlivých skupin látek jsou rovněž uvedeny jejich nejvýznamnější zástupci.

Ve třetí části je zmapován historický vývoj právní úpravy návykových látek a drogových trestných činů na našem území, počínaje rakousko-uherskou monarchií, konče pádem komunistického režimu v listopadu 1989. Kromě české právní úpravy a nastíněných dobových reálií tato část poskytuje také vývoj mezinárodních úmluv na poli návykových látek od prvních opiových úmluv až po Úmluvu proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988.

Čtvrtá část poskytuje podrobný rozbor jednotlivých skutkových podstat trestných činů vymezených v ustanoveních § 283 až § 287 trestního zákoníku. Vypíchnuty jsou v ní některé neurčité právní pojmy, jejichž výklad stále není úplně sjednocen. V tomto ohledu je poměrně velká část věnována problematice pojmu množství drogy větší než malé. Závěr této části pojednává o administrativně právní úpravě problematiky nakládání s omamnými a psychotropními látkami.

Pátá část je věnována zmapování portugalské převážně trestní, ale také správní legislativy na úseku nedovoleného nakládání s omamnými a psychotropními látkami. Pro

utvoření širšího pohledu na současnou portugalskou legislativu jsou v této části uvedeny rovněž historické souvislosti a vývoj této legislativy.

Poslední šestá část pak obsahuje porovnání nejvýznamnějších úseků české a portugalské právní úpravy, jejich zhodnocení a v neposlední řadě také úvahy de lege ferenda s návrhy potenciálních změn současné české právní úpravy drogových trestných činů.

Klíčová slova

Trestní právo hmotné

Návykové látky

Drogové trestné činy

Název práce, abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce

Title

Criminal offences related to substance abuse.

Abstract

The main purpose of this work is to acquaint the reader with the Czech legal regulation of the so-called drug criminal offenses defined in the provisions of Sections 283 to 287 of the Criminal Code in the view of substantive law. This work will provide a general description of individual relevant crimes, their interpretation, as well as analysis of some terms that are associated with these crimes and which are still under discussion.

Overall, the work is divided into six parts. The first part is devoted to the explanation of several basic terms, which are used in the work and whose understanding is necessary to understand the rest of the text, as well as the purpose of some legal provisions, which are further addressed.

The second part deals with the issue of addictive or narcotic and psychotropic substances as such. This part provides several possible variations of the classification of these substances into groups and subgroups according to various aspects. Finally, the individual groups of addictive substances are mapped with regard to their characteristic psychoactive effects, toxicity or ability to induce psychological or physical dependence on an individual. For each of the groups of substances, their most relevant representatives are also listed.

In the third part is mapped the historical development of legal regulation of addictive substances and drug crimes in our territory, starting with the Austro-Hungarian Monarchy, ending with the fall of the communist regime in November 1989. Besides the Czech historical legislation and the historical realities, this section also provides development of international conventions in the field of addictive substances starting with opium conventions and ending with Convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances from 1988.

The fourth part provides a detailed analysis of the individual offenses defined in the provisions of Sections 283 to 287 of the Czech Criminal Code. There are some vague legal concepts, the interpretation of which is still not completely unified. In this respect, a relatively large part is devoted to the problematic legal concept of drug quantity greater than small. The ending of this part deals with the regulation of the issue of handling with narcotic and psychotropic substances in the view of Czech administrative law.

The fifth part is devoted to map of Portuguese mostly criminal but also administrative legislation in the field of illicit handling with narcotic drugs and psychotropic substances. To create a broader view of the current Portuguese legislation, the historical context and the evolution of this legislation are also presented in this part.

The last sixth part contains a comparison of the most significant sections of the Czech and the Portuguese relevant legislation, their evaluation and last but not least, considerations *de lege ferenda* with proposals for potential changes in the current Czech legislation on drug criminal offenses.

Keywords

Substantive criminal law

Addictive substances

Drug crimes